

Matica

broj
no.

11

studeni
november

2022.

MJESEČNA REVIIJA HRVATSKE MATICE ISELJENIKA MONTHLY MAGAZINE OF THE CROATIAN HERITAGE FOUNDATION

NOVO
ČITANJE
MARULIĆEVE
JUDITE

RISNJAK – NA DODIRU SVJETOVA

ISSN 1330-2140

Mjesečna revija Hrvatske matice iseljenika / Monthly magazine of the Croatian Heritage Foundation

Godište / Volume LXXII
Broj / No. 11 / 2022.

Nakladnik / Publisher
Hrvatska matica iseljenika / Croatian Heritage Foundation

Za nakladnika / For Publisher
Mijo Marić

Rukovoditeljica Odjela nakladništva / Head of Publishing Department
Vesna Kukavica

Uredio / Edited by
Željko Rupić

Tajnica / Secretary
Snježana Radoš

Lektorica / Lector
Sandra Ćudina

Dizajn i priprema / Layout & Design
Krunoslav Vilček

Tisak / Print

VJESNIK d.d.
TISKARSKO IZDAVAČKE DJELATNOSTI

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA
Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matis.hr

Naslovnica: Fotografija Blage Zadre, simbola obrane Vukovara, snimljena 8. rujna 1991., a objavljena prvi put tek 2019. godine. Fotografija je snimljena nedaleko mjesta gdje je Blago Zadro 16. listopada 1991. poginuo.
(Foto: Mišo Lišanin)

Posjetite stranice web portala
Hrvatske matice iseljenika!

www.matis.hr

Web stranice
HMI čitaju se diljem
svijeta, dostupne su na tri
jezika (hrvatski, engleski,
španjolski) i bilježe stalan
porast posjećenosti.

Budite korak ispred ostalih i predstavite se hrvatskim iseljeničkim zajednicama, uglednim poslovnim Hrvatima u svijetu i njihovim partnerima.

Oglašavajte na web portalu Hrvatske matice iseljenika!

Internet marketing HMI osmislio je nekoliko načina oglašavanja:

■ **BANERI** ■ **SPONZORIRANI ČLANAK** ■ **SPONZORIRANE RUBRIKE**

Odjel za marketing i promociju HMI - Ivana Rora

tel. (+385 1) 61 15 116 ■ fax. (+385 1) 61 11 522

mob. 099 61 15 116 ■ E-mail: marketing@matis.hr

Kolumne

7

Globalna Hrvatska

Vesna Kukavica

11

Jezični podsjetnik

Sanja Vulić

38

Povijesna razmišljanja

Marin Knezović

40

Hrvatsko planinsko bilinstvo

Darko Mihelj

44

Klikni – Idem doma!

Vesna Kukavica

62

(S)kretanja

Šimun Šito Ćorić

4	Novi predsjednik Hrvatske biskupske konferencije	30	Godišnji pastoralni skup hrvatskih svećenika Zapadne Europe
5	Državni tajnik u Kanadi	33	Osmi susret u Filderstadtu
8	Judita – otkrića njemačko-hrvatskoga filologa	46	Hrvatska Riječ na Frankfurtskome sajmu
12	Peti poslovni forum Udruge Prsten	48	Bribirci po svitu
14	Manifestacije udruga u Italiji	50	Where The Roses Grow
16	Hrvatska idealna za življenje	52	Baletna umjetnica Sonja Marchioli
18	30 godina Zajedništva Hrvata u Rumunjskoj	54	Rječničko blago i pučka kultura Martinaca
20	Znanstvenik Hrvoje Tkalić	56	Katolj ili o čuvanju bogatstva
21	Pijanistica Yoko Nishii	58	Kroatistički skup u Pečuhu
22	90 godina od rođenja Gvida Saganića	59	120. obljetnica župe u Clevelandu
24	Knjiga fra Šimuna Šite Ćorića	60	U Rimu o Vranskome jezeru
26	Hrvatski Hall of Fame	64	Crorama
28	Blaženi Augustin Kažotić	66	Crospport

HRVATSKA MATICA ISELJENIKA

Trg Stjepana Radića 3, pp 241
10002 Zagreb, Hrvatska / Croatia
Telefon: +385 (0)1 6115-116
Telefax: +385 (0)1 6110-933
E-mail: matica@matiss.hr Web: www.matis.hr

GODIŠNJA PRETPLATA / ANNUAL SUBSCRIPTION

Običnom poštom / regular mail:
Hrvatska / Croatia 100 kn
ostale europske države /
other European countries 25 EUR
Zračnom poštom / airmail:
SAD / USA 65 USD
Kanada / Canada 65 CAD
Australija / Australia 70 AUD
ostale prekomorske države /
other overseas countries 70 USD

DEVIZNI RAČUN BROJ /

FOREIGN CURRENCY ACCOUNT:

IBAN: HR06 2340 0091 5102 96717
SWIFT CODE: PBZGHR2X
Privredna banka Zagreb, Radnička cesta 50

ŽIRO RAČUN ZA UPLATU U KUNAMA / DOMESTIC CURRENCY ACCOUNT (IN KUNA):

IBAN: HR80 2390 0011 1000 21305
Hrvatska poštanska banka

Naručite i vi svoju Maticu jer Matica je most hrvatskoga zajedništva

Želite li primati MATICU kao dar koji će stizati na Vašu kućnu adresu? Jedino što trebate učiniti jest poslati nam popunjenu narudžbenicu i uplatiti na naš račun odgovarajući novčani iznos koji pokriva troškove slanja. MATICA će potom svaki mjesec stizati u Vaš dom. Naručite, čitajte i preporučite MATICU Vašoj rodbini i prijateljima, kako biste aktivno sudjelovali u ostvarivanju MATIČINE misije: biti čvrsti most između Hrvatske i Hrvata diljem svijeta.

Ime i prezime / Name and surname

Adresa / Address

Grad / City

Država / State

Pošt. broj / Zip Code

Tel.

Fax.

E-mail

Datum / Date

Splitsko-makarski nadbiskup Dražen Kutleša novi predsjednik

Za prvog predsjednika HBK izabran je zagrebački nadbiskup kardinal Franjo Kuharić. Službu predsjednika HBK u dva je mandata, od 1997. do 2007., obnašao zagrebački nadbiskup i metropolit kardinal Josip Bozanić. Godine 2007. za predsjednika HBK izabran je tadašnji đakovačko-srijemski biskup Marin Srakić, a 2012. za predsjednika je izabran zadarski nadbiskup Želimir Puljić.

Dražen Kutleša, novi predsjednik Hrvatske biskupske konferencije

Izvor: HINA Foto: IKA

Splitsko-makarski nadbiskup Dražen Kutleša izabran je 18. listopada, na 65. plenarnom zasjedanju Sabora Hrvatske biskupske konferencije (HBK), za njezina novog predsjednika, doznaje se u HBK. Mons. Dražen Kutleša izabran je za novog predsjednika HBK na petogodišnji mandat, nakon što je tu službu u dva mandata obnašao zadarski nadbiskup mons. Želimir Puljić.

Mons. Dražen Kutleša rođen je u Tomislavgradu 25. rujna 1968. Poslije osnovne škole koju je pohađao u Prisoju, ušao je u sjemenište i završio Klasičnu gimnaziju "Ruđer Bošković" u Dubrovniku 1987. Zatim je završio filozofsko-teološki studij na Vrhbosan-

skoj visokoj teološkoj školi u Sarajevu na kojem je 1993. diplomirao. Godine 1994. postigao je bakalaureat pri Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Za svećenika Mostarsko-duvanjske biskupije zaređen je 29. lipnja 1993. u Prisoju. Godine 1995. upisao je poslije-diplomski studij kanonskog prava na Papinskom sveučilištu Urbaniana u Rimu gdje je magistrirao 1997. i doktorirao 2001. Od 1993. do 1995. bio je župni vikar u mostarskoj katedrali i katehist u srednjim školama. Od 1998. do 2006. obnašao je službe vicekancelara u biskupijskoj kuriji, župnog upravitelja u Grudama, predavača kanonskog prava na Teološkom institutu u Mostaru te člana zbora savjetnika i svećeničkog vijeća. Od 2006. do 2011. bio je djelatnik Kongregacije za biskupe u Vatikanu. Od

2010. je vanjski suradnik Kongregacije za bogoštovlje i disciplinu sakramenta.

Papa Benedikt XVI. imenovao ga je 17. listopada 2011. za biskupa koadjutora Porečke i Pulske biskupije. Biskupsko posvećenje primio je 10. prosinca 2011. u Eufrazijevoj bazilici u Poreču. Za biskupsko geslo izabrao je riječi iz Psalma 31: "U Tebe se, Gospodine, uzdam!" Dijecezanskim biskupom Porečke i Pulske biskupije imenovan je 14. lipnja 2012. godine.

Za splitsko-makarskoga nadbiskupa koadjutora imenovao ga je papa Franjo 11. srpnja 2020. Otad Porečkom i Pulskom biskupijom upravlja kao apostolski upravitelj. Upravljanje Splitsko-makarskom nadbiskupijom preuzeo je 13. svibnja 2022. u splitskoj katedrali Uznesenja Blažene Djevice Marije. Papa Franjo imenovao ga je 13. srpnja 2022. za člana Dikasterija za biskupe.

Za prvog predsjednika HBK izabran je zagrebački nadbiskup i metropolit kardinal Franjo Kuharić. Službu predsjednika HBK u dva je mandata, od 1997. do 2007., obnašao zagrebački nadbiskup i metropolit kardinal Josip Bozanić. Godine 2007. za predsjednika HBK izabran je tadašnji đakovačko-srijemski biskup Marin Srakić, a 2012. za predsjednika je izabran zadarski nadbiskup Želimir Puljić. ■

ENG *Split-Makarska Archbishop Dražen Kutleša was elected on October 18, at the 65th plenary session of the Parliament of the Croatian Bishops' Conference (HBK), as its new president, according to the HBK. Msgr. Dražen Kutleša was elected as the new president of the HBK for a five-year term, after the Archbishop of Zadar, Mgr. Želimir Puljić.*

Državni tajnik s hrvatskim zajednicama u Kanadi

Gradit će se novi hrvatski dom u Hamiltonu

Oko 350 uzvanika na gala zabavi svojim priložima dali potporu projektu gradnje nove zgrade hrvatske zajednice u Hamiltonu

Tekst i foto: **Franjo Bertović**

Državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas početkom je studenoga boravio u posjeti Kanadi, gdje se, među ostalim, susreo s hrvatskom zajednicom u Hamiltonu u Ontariju. U ovome gradu svoj je dom našlo na tisuće Hrvata koji su se ovdje počeli većinski naseljavati još prošloga stoljeća pri čemu su ostavili duboke korijene hrvatske kulturne baštine, tradicijskih običaja, a prednjače i u razvijanju kanadskih multikulturnih sadržaja.

U subotu, 5. studenoga ovdje je održana gala zabava u svrhu prikupljanja sredstava za izgradnju novoga Hrvatskog narodnog doma. Oko 350 uzvanika okupilo se u Grand Olympia dvorani u Stoney Creeku te su, uz zvuke hrvatske glazbe i uz gastro delicije, podržali ovaj izniman projekt. Uz državnog tajnika Milasa ovaj hrvatskoj priredbi nazočio je i veleposlanik Republike Hrvatske u Ottawi Vice Skračić, generalni konzul RH u Mississaugi Ante Jović, ministar za kulturu Provincije Ontario Neil Lumsden, vodstvo Hrvatske bratske zajednice iz Pittsburgha na čelu s predsjednikom Edwardom Pazom i gradonačelnik Hamiltona Fred Eisenberg i predsjednik Doma Ivan Lukšić s odbornicima.

HRVATSKI NARODNI DOM

Zbog nešto manjeg prostora i parkirališta bivša zgrada Doma u Hamiltonu prodana je ovog ljeta. Zemljište od 14.164 m² kupljeno je daleko ranije tako da su pripreme za gradnju novoga Hrvatskog narodnog doma u tijeku.

Iz starih zapisa vidljivo je da je izgradnja prve zgrade Hrvatskoga narodnog doma pokrenuta još 1928., a otvorenje i slavlje u povodu završetka gradnje održano 29. studenoga 1930. godine. Još jednom je došlo do preseljenja i gradnje Doma na Barton ulici, pa je za očekivati da će ovako složna hrvatska zajednica u Hamiltonu ponovno izgraditi uglednu zgradu na ponos Hrvata ovoga grada, Ontarija i Kanade. Vele, Dom nije samo za okupljanja i slavlja, već je to škola hrvatskoga jezika, škola tamburice i folklora i sastajanja djece, mladeži i odraslih te predstavljanje i prenošenje hrvatske kulturne baštine i tradicije na nove naraštaje.

Dom u Hamiltonu već je 1934. započeo s intenzivnijim okupljanjem podmlatka, učitelja glazbe i folklora. Kroz sve te godine, do danas, na stotine, ako ne i tisuće djece i odraslih našlo je svoje zadovoljstvo u učenju sviranja glazbenih instrumenata te u nastupima diljem Kanade, Sjedinjenih Država i domovine Hrvatske. Imena zborova su se mijenjala od prvih "Zagreb", "Veselo srce", "Plavi Dunav" do današnjih "Croatian National Home Jr. Tamburitians" i "Hrvatsko srce". ■

Demokratski savez vojvođanskih Hrvata

Tomislav Žigmanov ministar u Vladi Srbije

Vođa Demokratskog saveza vojvođanskih Hrvata (DSHV) Tomislav Žigmanov bit će ministar u novoj Vladi Srbije, a vodit će resor za ljudska i manjijska prava, objavljeno je 23. listopada na sjednici Središnjeg odbora vladajuće Srpske napredne stranke na kojoj se raspravljalo o prijedlozima članica vladajuće koalicije za sastav vlade. Za sve je možda veliko iznenađenje, ali resor za ljudska i manjijska prava vodit će predsjednik DSHV-a Tomislav Žigmanov, rekao je predsjednik SNS-a Aleksandar Vučić. Žigmanov je na izborima u travnju ove godine osvojio zas-

Foto: Arhiv HMI

tupnički mandat u skupštini Srbije kao predstavnik DSHV-a i manjijske koalicije "Zajedno za Vojvodinu – Vojvođani". Ta koalicija osvojila je dva zastupnička mandata u Skupštini Srbije zahvaljujući oko 24.000 glasova, a uz Žigmanova "Zajedno za Vojvodinu – Vojvođani" predstavlja i odvjetnik Aleksandar Olenik, kao predstavnik ukrajinske manjine u Srbiji. Vlada Srbije imat će ukupno 25 ministarstava, četiri više nego sadašnja, što je u parlamentarnoj raspravi oporba oštro kritizirala, tvrdeći da će Srbija imati vladu s najviše ministarstava u svijetu. (HINA)

Povratništvo

Najveći broj povratnika u domovinu stiže iz Njemačke

U protekloj godini, prema podacima Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH, zabilježen rekordan broj povratnika – čak 10.622 osobe, od čega je najveći broj iz Savezne Republike Njemačke.

U prostorijama humanitarne udruge "fra Mladen Hrkać" u Zagrebu, u partnerstvu sa udruhom IPU – Iseljenici, povratnici i useljenici, 27. rujna 2022. održan je okrugli stol na temu "Povratak u domovinu – Izazovi povratnika i useljenika pri povratku u Domovinu". U uvodnom dijelu govorile su Ivanka Kunštić (voditeljica Ureda dobrodošlice Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske), Ruža Studer (predsjednica Udruge iseljenika, povratnika i useljenika) i profesorica Duška Rosenberg (prof. emer., Sveučilište u Londonu). Istaknule su da se iz godine u godinu ulažu sve konkretniji naponi te provode konkretne politike u jačanju i povezivanju iseljeničtva s Republikom Hrvatskom, što rezultira i sve većim brojem povrata. Napomenule su da je u 2021. godini, prema podacima Središnjeg državnog ureda Hrvata izvan RH, zabilježen rekordan broj povratnika – čak 10.622 osobe, od čega je najveći broj iz Savezne Republike Njemačke.

U drugom dijelu sudionici su izrazili veliko zadovoljstvo što tema suradnje iseljeničtva i Domovine dolazi u sve veći fokus jer prostora za unaprjeđenje uvijek ima, a

suradnja je kontinuirano sve konkretnija i bolja. Povratnici iz zemalja Južne Amerike su ustvrdili da Hrvatsku vide isključivo kao zemlju prilika pri čemu je normalno da u toj istoj zemlji postoje i određeni problemi. No, istaknuli su kako nijedan problem ne smatraju tako velikim i krucijalnim da bi poželjeli otići natrag. Neki od njih su istaknuli su da diljem svijeta živi tisuće Hrvata koji su veliki stručnjaci u svojim područjima te da bi prema svima njima trebali biti puno otvoreniji kako bi svojim znanjem i iskustvom dodatno ojačali potencijal koji Hrvatska već sad ima. Nadalje, mnogi sudionici događaja kroz raspravu su istaknuli da se u planiranju i strategiji poticanja useljavanja i povratka treba voditi računa o tome da se perspektive i potrebe razlikuju ovisno o tome iz koje zemlje se planira eventualni dolazak u Hrvatsku, tj. koja je zemlja iseljenja. Okrugli stol je organizirala humanitarna udruga "fra Mladen Hrkać" zajedno s partnerskom Udrugom iseljenika, povratnika i useljenika u okviru projekta "ZA-JEDNO.HR" (UP.04.2.1.06.0051) koji se financira iz Europskog socijalnog fonda. (izvor: Humanitarna udruga "fra Mladen Hrkać")

Tokom velikosrpske agresije na Hrvatsku, ovdje je bio logor, takozvani Centar Morinj (3. 10. 1991 - 18. 8. 1992) za zatočene hrvatske civile i branioce.

**SJEĆAJMO SE ZLOČINA POČINJENIH
DA BI SE OSRAMOTILI IME I DUH CRNE GORE.
IZRAŽAVAMO ŽALJENJE ZA SVE PATNJE
KOJE SU PROŽIVJELI ZATOČENI.
DA SE NIKADA NE PONOVI!**

Ministarstvo vanjskih poslova Crne Gore
i Ministarstvo odbrane Crne Gore

Morinj, 10. 10. 2022.

Tjedan dana nakon što je postavljena

Crnogorska inspekcija naložila uklanjanje spomen-ploče u Morinju

Uprava za inspekcijske poslove (UIP) Crne Gore naložila je, sredinom listopada, Općini Kotor da u roku od tri dana ukloni spomen-ploču hrvatskim zarobljenicima u bivšem logoru u Morinju jer je postavljena bez potrebne dokumentacije, javljaju crnogorski mediji.

Spomen-ploču su tjedan dana ranije otkrili crnogorski ministri vanjskih poslova i obrane Ranko Krivokapić i Raško Konjević. Njome se ističe crnogorsko žaljenje zbog postojanja logora u Morinju i patnji hrvatskih branitelja koji su ondje bili zatočeni. Svečanosti su bili nazočni potpredsjednik hrvatske vlade Tomo Medved i ministar vanjskih poslova Gordan Grlić Radman.

Inspektorat za kulturnu baštinu, prema crnogorskim medijima, utvrdio je, međutim, da za spomen-ploču ne postoji dokumentacija koja dokazuje da se nalazi u programu spomen-obilježja koji usvaja Skupština Općine Kotor, niti da postoji suglasnost crnogorske vlade jer se radi o događaju za koji nije proteklo propisanih 50 godina od trenutka nastanka.

Dodaje se i da je inspektorica za zaštitu kulturnih dobara poslala zahtjeve za izjašnjenje ministarstvima vanjskih poslova i obrane na osnovu kojeg akta su postavili predmetnu ploču i da će nakon toga objedinjene spise predmeta uputiti nadležnom tužiteljstvu na ocjenu i dalje postupanje.

Gradonačelnik Kotora Vladimir Jokić kazao da je on o postavljanju saznao iz medija i da nisu ispunjeni zakonski uvjeti za postavljanje ploče. Pozvao je vladu Crne Gore i UIP da podnesu kaznene prijave protiv Krivokapića i Konjevića zbog kršenja Zakona o spomen-obilježjima. (Izvor, foto: HINA)

Suvremena komunikacijska paradigma

Od urednika i novinara iz Austrije Petra Tyrana moguće je učiti o profesionalnoj etici novinarstva današnjice, koja u svojoj srži afirmira univerzalne vrijednosti

Nova komunikacijska paradigma logična je posljedica društvenih i tehnoloških promjena koje nas svakodnevno zatječu. Ranije je bilo potrebno više sati kako biste određene informacije prenijeli, bilo iz naših manjinskih zajednica razmiljenih u europskome susjedstvu, bilo iz prekontinentalnoga iseljništva od Amerike preko juga Afrike do Novoga Zelanda i Australije. Lanac produkcije iseljeničkih glasila obuhvaćao je sudjelovanje većeg broja ljudi uz vrlo zahtjevne financijske obveze. Zahvaljujući besplatnim socijalnim internetskim mrežama trenutačno su za distribuciju informacija potrebne minute, odnosno sekunde. Ne tako davno izlazilo je više od 400 hrvatskih iseljeničkih novina i časopisa u četrdesetak država od Sjevernoga do Južnoga pola. Razvitkom Interneta, osobito u prvom desetljeću 21. stoljeća, naša inozemna publicistika javlja se u tek dvadesetak periodičnika čije informacije kreiraju uredništva iseljeničkih organizacija mahom kulturno-umjetničke provenijencije među Hrvatima izvan RH, kako na hrvatskome jeziku tako i jezicima domicilnih zemalja (npr. švicarska *Libra*, njemačka *Živa zajednica*, kanadski *Gaudeamus*, argentinska *Studia Croatica*, australski tjednik *Domovina*...). Danas informacije kreira svatko – društveni aktivizam je planetarno popularna pojava, dok bujaju blogovi i portali iseljeničkih zajednica hispanofonog, anglofonog i germanofonog svijeta, a Facebook kao i podcast osvaja srca ne zaostajući po broju konzumenata za živopisnim Instagramom. Čitateljska publika općenito, koju nije pokosila tabloidizacija medija, migrira na Mrežu – sklonija je slici nego tekstu.

Promjene na medijskoj sceni jesu globalne, ali one se različito očituju u drukčijim kulturnim i medijskim okvirima. Bitka za istraživačko novinarstvo, međutim, nije prestala. U Strasbourgu intenzivno se radi na pronalaženju načina za suzbijanje dezinformacija. Briga je to, čini se, i Elona Muska. Povijest pokazuje da bolje prolazi i opstaje onaj tko prepozna i iskoristi potencijale vječnih mijena i zadivljujućega tehnološkog napretka.

Propitujući aktualne preobrazbe medijske scene Hrvata izvan RH, iščitavajući serijske publikacije s migrantskom pozadinom, *guglajući* more periodičnika našijenaca za oko su mi zapele (ne samo zbog brzine e-pretraživača) *Hrvatske novine* iz Željeznoga, koje su dostupne online u Nacionalnoj biblioteci Austrije (ÖNB) od proljetos, ali uz očuvanu draž tiskanog i lijepo ilustriranog izdanja toga *Tjednika gradišćanskih Hrvatov* u 113-om godištu izlaska. Prelistavajući posljednjih 40 godišta *HN*, fascinantan nam je urednički i novinarski stil Petra Tyrana. On uspijeva s timom suradnika i potporom čitatelja te svoga nakladnika HŠD-a ravnomjerno iz tjedna u tjedan zahvatiti kroniku svakidašnjice u Austriji, ali iz pozicije dvo-

Piše: Vesna Kukavica

jezičnog manjinca i to u svim granama ljudske djelatnosti, počevši od prava na obrazovanje na materinskome jeziku do ostalih društvenih, gospodarskih, kulturnih, umjetničkih i znanstvenih te sportskih tema, uključivši bogat vjerski život gradišćanskih Hrvata na tlu srednje Europe s tradicijom od pola tisućljeća. Od novinara sjajnoga fotografskog umijeća, pjesnika i prevoditelja rođenog Novoselca s višedesetljetnom bečkom adresom Petra Tyrana – uočili smo – moguće je učiti o profesionalnoj etici novinarstva suvremena

doba, koja u svojoj najdubljoj biti afirmira univerzalne vrijednosti jednako privlačne i za većinu i za manjinu svake društvene zajednice. Posrijedi je neumorni istraživač novih informacija, istine i pravde, izvjestitelj netom otkrivenih spoznaja do kojih prvi stiže, krstareći od raznih priredbi do običnih obiteljskih okupljanja po austrijskome Gradišću te susjednim naseljima gdje višestoljetno žive gradišćanski Hrvat na tlu Mađarske, Slovačke i Češke, kako bi se za njih čulo u kolijevci europske civilizacije, Beču. Tyran, dobro upućeni aktivist u regulativu Vijeća Europe o pravima manjina, sustavno bilježi ne samo kroniku jedne manjinske zajednice, već snagu korjenike – i većinske domicilne nacije – i svoga ljubljenoga hrvatskog naroda, koji se izborio devedesetih za neovisnost Lijepa Naše da bi i on ponosno danas sudjelovao u izgradnji demokratičnoga višezjezičnog okružja u zajedničkoj nam europskoj obitelji narodā. Neobično je mobilan i vrlo praktičan, preuzevši uredništvo *HN* davne 1983. Ovih dana uručeno mu je zasluženom visoko odličje *Zlatni znak* Republike Austrije, na čemu mu od srca čestitamo. Uz urednički, publicistički i književni rad, Petru je na bitnome mjestu njegova obitelj i djeca, koja su s odličnom naobrazbom danas odrasli dionici akademske i kulturne zajednice Beča.

Upravo je slavistica s Bečkoga sveučilišta dr. sc. Katharina Tyran, u maniri svoga poduzetnog oca, bila inicijator suradničkoga projekta HŠD-a i ÖNB-a, zahvaljujući kojemu možete putem virtualne platforme *Anno* pretraživati povijesne austrijske novine i časopise, među kojima istaknuto baštinsko mjesto pripada i *Hrvatskim novinama* kao najstarijim novinama istoga dijela Austrije. *HN* su važne za znanstvenike, ali i za svakoga zainteresiranog za hrvatsku dionicu u europskome kulturnom prostoru. Link: <https://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=hrv&da%2C%ADtum=1922&zoom%20=33>. ■

ENG The modern communication paradigm of the Y generation is excellently practiced by the editor and journalist of *Hrvatske novine* (ENG: Croatian Newspapers) from Vienna, Petar Tyran who was deservedly awarded the Golden Badge of the Republic of Austria. He received a high award from the Federal Minister of Media, Susanna Raab (ÖVP), for the innovative editing of *HN* since 1983. He also proved himself as a social and cultural activist of the Croatian community in Gradišće, and an agile leader of the Croatian Center in Vienna. He also created notable literary works.

Zadivljujuća otkrića njemačko-hrvatskoga filologa

Istaknuti filolog Zvonko Pandžić s višedesetljetnom njemačkom adresom održao je svečano predavanje Marulu u čast u sklopu Matičina sudjelovanja u državnoj manifestaciji za poticanje čitanja

Tekst: **Vesna Kukavica**

Foto: **Marijana Žeželj**

Unazočnosti brojnih visokih uzvanika i etabliranih hrvatskih poznavatelja Marulićeva opusa predavanje je održao ugledni filolog s višedesetljetnom njemačkom adresom Zvonko Pandžić, predstavivši ujedno svoje bibliofilsko izdanje, figurativno rečeno - trostruke "Judite" - s faksimilom Marulićeve izvorne grafije toga prvoga književnog djela na hrvatskome jeziku. Naime, u Zagrebu je 27. listopada u Hrvatskoj matici iseljenika u sklopu državne manifestacije posvećene čitanju "Mjeseca hrvatske knjige" održano svečano predavanje s temom "Judita - hrvatska pjesma nad pjesmama" uz istodobnu promociju Pandžićeva kritičkoga izdanja hrvatskoga nacionalnog epa, Marka Marulića, *Istorija svete udovice Judit u versih harvacki složenica* (Dubrovnik: Knjižnica Male braće 2021.). Prema riječima filologa Pandžića, Marulićeva "Judita" je nacionalni ep u rangu najbolje svjetske književnosti svojega doba. Marulićeva "Judita" je, prema mišljenju ovoga znanstvenika, stajala na ključnoj liniji obrane jezičnoga i kulturnoga identiteta Hrvata, što je bila i ostala pretpostavka hrvatske državnosti. Podsjetimo, nesumnjivo najveću netom mi-

nulu obljetnicu hrvatske književnosti - pola tisućljeća od prvotiska Marulićeve "Judite" - u Hrvatskoj su istaknula čak četiri izdanja toga kulturnoga hrvatskoga nacionalnog epa. Među njima se bogatstvom opreme, ali i svježinom uvida o "Ocu hrvatske književnosti" izdava trostruko izdanje "Judite" koje je u nakladi Knjižnice Male braće u Dubrovniku priredio Zvonko Pandžić iz Njemačke. Taj hrvatski jezikoslovac iz Würzburga otprije je poznat domovinskoj javnosti prema iznimnim otkrićima Marulićevih rukopisa koje je izložio u svojim znanstvenim radovima i knjizi "Nepoznata proza Marka Marulića" (2009.). Iz šireg

osvrta književnika Đure Vidmarovića izdajamo ocjenu kako je predstavljeno divot izdanje "Judite" priređivača Pandžića fokusirano na to legendarno književno djelo na hrvatskome jeziku iz više vizura s poticajnim znanstvenim aparatom i u vizualno atraktivnoj grafičkoj opremi - dragulj hrvatske knjižne produkcije 21. stoljeća, čije je mjesto u svakome hrvatskom domu i u svakoj hrvatskoj knjižnici u domovini i dijaspori.

TROVRSNA GRAĐA BIBLIOFILSKOGA DRAGULJA

Promovirajući vlastitu knjigu "Judita" priređivač Pandžić nazočnima je živopisno predočio svoja istraživanja koja su dovela do trovrzne knjižne građe toga bibliofilskog izdaja. Prva je u priređivačevoj knjizi tiskana inačica kritičkog izdanja Marulićeve "Judite" u izvornoj grafiji epa s pripadajućim znanstvenim aparatom. Druga otisnuta "Judita" je studijsko izdanje za šire čitateljstvo. Otisnuta je suvremenom hrvatskom grafijom, a manje razumljiva mjesta dodatno je priređivač objasnio. Treća je među koricama Pandžićeva priređivačkog pothvata "Judita" preslika jedinoga u cijelosti očuvanoga prvotiska iz 1521., koji se čuva u Knjižnici Male braće u Dubrovniku. Preslika je grafički atraktivno donekana od 305. do 390. stranice. Uz figurativno rečeno te "tri Judite" otisnut je i fasci-

nantni predgovor priređivača Pandžića iznimne jezikoslovne erudicije, koji sadrži briljantnu znanstvenu sintezu njegovih spoznaja o tome antologijskome hrvatskome nacionalnom epu. Marulić je "Juditu", rekao je predavač i priređivač Pandžić, pisao kao zreli autor preuzevši kao podlogu epa biblijsku priču o pobožnoj udovici koja s pouzdanjem u Boga uspijeva osloboditi svoj narod u času velike pogibelji od ohologa osvajača Holoferna. S druge strane, Marulić je nastojao tu priču uskladiti sa zakonima i najboljim primjerima poetskog umijeća klasične književnosti svoga doba, odnosno stvoriti umjetnički autorski ep.

VRELA POETSKOG NADAHNUĆA

Uostalom, Marulić nije tek kršćanski pjesnik niti je bez razloga nazvan "Ocem hrvatske književnosti". Splićanin Marul zapravo je genij naših novovjekovnih početaka prema izboru hrvatskoga narodnog jezika u pjesništvu, prema prvim hrvatskim epovima, dramama, prepjevima i teološkim raspravama... Marul je svojim djelima hrvatsku književnost već u začetku uzdigao na Parnas, zavidnu visinu koju zadugo poslije nije postigla ni jedna slavenska književnost između Jadranskoga i Japanskoga mora, naglasio je predavač. Marulićev umjetnički jezik mnogo je lakše razumjeti poznaju-

Filolog Zvonko Pandžić
i Mijo Marić, ravnatelj
Hrvatske matice iseljenika

Bibliofilsko izdanje "Judite" priređivača Pandžića fokusirano na prvo književno djelo na hrvatskome jeziku iz više vizura, s poticajnim znanstvenim aparatom i u vizualno atraktivnoj grafičkoj opremi, dragulj je hrvatske knjižne produkcije čije je mjesto u svakom hrvatskom domu u domovini i dijaspori, ocijenio je, uz ostalo, književnik i povjesničar Đuro Vidmarović.

ći brojna književna vrela na kojima se napajao. To su klasični latinski pisci kao što su Ovidije, Horacije, Marcijal, Vergilije ili Boetije te ranonovovjekovni talijanski pjesnici - prije svih Dante i Petrarca.

Predavač Zvonko Pandžić zaključio je kako je Marko Marulić vizionar hrvatskih novovjekovnih umjetničkih - ne samo književnih - početaka, pokazavši nazočnima u računalnoj prezentaciji

U velikoj dvorani Hrvatske matice iseljenika

ključne filološke dokaze. Na prigodnoj izložbi stotinjak knjiga iz predavačeve privatne kolekcije publika je imala prilike prelistati ta raritetna djela koja su istraživaču omogućila inovativno iščitavanje Marulove "Judite".

VIDLJIVOST

U Hrvatskoj matici iseljenika nadaju se kako će Pandžićev nakladnički pothvat u "Mjesecu hrvatske knjige" posvećenom *Europskoj godini mladih* stići u sve razrede Hrvatske nastave izvan domovine, kako bi naraštaji učenika hrvatskih korijena koji odrastaju u višejezičnim sredinama diljem svijeta što bolje razumjeli prvi hrvatski nacionalni ep "Juditu".

Znalac klasičnih i živih jezika Zvonko Pandžić (Drinovci, 1956.) hrvatski je i njemački filozof i filolog, viši studijski savjetnik iz Würzburga u Njemačkoj. Kao jezikoslovac stvorio je golem opus, što ga stavlja na sam vrh najpoduzetijih promicatelja hrvatskoga jezika današnjice u europskim okvirima. Predavanje je sa zanimanjem pratio, uz ugledne jezikoslovne kroatiste s većine hrvatskih sveučilišta, vodeći živući hrvatski filolog akademik Stjepan Damjanović, čestitavši predavaču na izvedbi predavanja, izložbi raritetnih knjiga i nakladničkog pothvata ovog divot izdanja Marulove "Judite". Uz izaslanicu predsjednika Hrvatskoga sabora i zastupnicu mr. sc.

Hrvatski filolog,
akademik Stjepan
Damjanović

Zdravku Bušić, svečanom predavanju nazočila je voditeljica Službe za pravni položaj, kulturu i obrazovanje hrvatskog iseljeničtva Ana Marija Frković iz Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH te sljedeći uglednici iz domovinske akademske zajednice: prof. dr. sc. Vanda Babić Galić u svojstvu izaslanice ministra vanjskih i europskih poslova koja je ujedno i predsjednica Upravnog

vijeća zagrebačkoga Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (IHJJ); prof. dr. sc. Vesna Bedeković, predsjednica Odbora za obrazovanje, znanost i kulturu Hrvatskoga sabora; izaslanica gradonačelnika Grada Zagreba književnica Milana Vuković Runjić iz Gradskoga ureda za kulturu; ravnatelj Hrvatskoga državnog arhiva Dinko Čutura; prodekanica za međunarodnu suradnju Hrvatskih studija prof. dr. sc. Sanja Vulić; dr. sc. Ivana Kurtović Budja, voditeljica Odjela za dijalektologiju, kao i dr. sc. Vuk-Tadija Barbarić iz Odjela za povijest hrvatskoga jezika i povijesnu leksikografiju IHJJ-a te brojni drugi ugledni stručnjaci hrvatskih baštinskih institucija, uključujući Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu. Među predstavnicima akademske zajednice bilo je više mladih profesora Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Zadru i Zagrebu. Predavanje je s posebnim zanimanjem pratio povjesničar i književnik mr. sc. Đuro Vidmarović, član Upravnog vijeća HMI-ja i Društva hrvatskih književnika te Dragica Nikolić, dopredsjednica Udruge udovica Domovinskoga rata iz Zagreba. Nakon predavanja razvila se živa diskusija u raznim stručnim skupinama nazočne publike, a profesor Zvonko Pandžić s užitkom je

Slijeva Stjepan
Damjanović, Đuro
Vidmarović, Zdravka
Bušić, Vesna
Bedeković, Milana
Vuković Runjić i
Vesna Kukavica

i znalački ulazio u dijakronijske i semiotičke dubine svakog postavljenog pitanja, primivši velike pohvale od hrvatskih jezikoslovaca i Matičina ravnatelja profesora Mije Marića koji su sa zanimanjem pratili ovaj program Hrvatske matice iseljenika u sklopu "Mjeseca hrvatske knjige". ■

ENG As part of the state event to encourage reading during the Croatian Book Month, on October 27, a formal lecture by Lectura Maruli prima was held in CHF with the theme "Judith - the Croatian Poem of Poems" on the occasion of the simultaneous promotion of the first critical edition of the Croatian national epic, Marko Marulić, *The History of the Holy Widow Judith composed in Croatian verse* (Dubrovnik: Little Brothers Library 2021). The editor of the book and also the lecturer was the philologist Zvonko Pandžić (Würzburg, Germany). The lecture was attended by renowned linguists and representatives of leading heritage and academic institutions in Zagreb and the Institute for Croatian Language and Linguistics.

Jezični podsjetnik

Mjesec studeni zatvara sveti Andrija

Unatoč činjenici što je u mjesecu studenom bilo u puku znatno popularnijih svetaca i svetica te što taj mjesec počinje blagdanom Svih svetih, ipak su i običaji vezani uz spomendan svetoga Andrije ostavili znatnoga traga u hrvatskim mjesnim govorima svih triju narječja

Sveti Andrija jedan je od dvanaestorice apostola. Prije nego što je postao Isusov učenik bio je ribar na Genezaretskom jezeru. Njegov je spomendan 30. studenoga, tj. na samom kraju ovoga mjeseca. U hrvatskim mjesnim govorima njegovo se ime realizira u različitim dijalektnim inačicama, npr. *Andraš* (Samo-bor, dijelovi Hrvatskoga zagorja), *Andrija* (npr. brojni otoci u Dalmaciji), *Andreja* (karaševski Hrvati u Rumunjskoj), s protezom *j-* u inačici *Jandraš* (npr. Visoko u Prigorju, dio Podravine), *Jandre* (npr. gradišćanski Hrvati, Veljun Primorski u zaleđu Senja, Vinišća kraj Trogira), *Jendraš* (npr. dio Podravine), *Jendroš* (Šinkovica Šaška kraj Trakošćana) i dr. Ponegdje uz rijeku Muru cijeli se mjesec studeni u čast sv. Andriji, odnosno u čast njegova spomendana naziva *andrejšćak*, također u Dragi Baščanskoj na otoku Krku mjesec studeni je *andrinjski*, u Čičićima i općenito na Dobrinjšćini na Krku *andrijski mjesec*, ali valja upozoriti da su za taj mjesec u Hrvata znatno uobičajeniji pučki nazivi nastali prema blagdanu Svih svetih ili pak prema spomendanu sv. Martina.

Uz spomendan svetoga Andrije vrlo su često bile vezane meteorološke poslovice, karakteristične za podneblje u kojem su nastale. Tako se npr. na većini srednjodalmatinskih otoka oko toga blagdana očekivala kiša pa zato npr. u Starem Gradu na Hvaru i na otoku Drveniku kraj Trogira Sve-

Piše: Sanja Vulić

ti Andrija kabanice dili (dijeli kabanice). U Komiži na Visu očekivalo se hladnije vrijeme pa *Sveti Andrija dili kapote* (dijeli kapute), a u srednjem Gradišću u Austriji *Jandre doprimi snig* (oko njegova spomendana počinje sniježiti). Jedna pak narodna poslovice iz Gradišća upozorova da nije dobro ako su već tada njive prekrivene snijegom: *Kad sveti Jandre lapat snigom pokrije, od toga velike hasni nije*.

Neke pak podravske poslovice vezane su uz pojedine običaje oko spomendana sv. Andrije. U Molvama su npr. do toga dana završavala vjenčanja, odnosno svadbe u tekućoj kalendarskoj godini jer je nakon toga počinjao advent koji nije bio vrijeme zabave kao danas nego po crkvenim običajima vrijeme duhovne pripreve za Božić. Odatle npr. u Molvama poslovice: *Jandraš – se dekle pouđaš* (sve su se djevojke udale zaključno s tim danom). Iz istoga je razloga u Otoku u Slavoniji uobičajena poslovice *Sveti Andrija svim zavezanija* (tj. nema više zabava). Bilo je to i vrijeme kada je završavalo predenje kudjelje u jesenskim mjesecima pa se npr. u Virju u Podravini govorilo: *Do Jendraša kodeljaša*.

Unatoč činjenici što je u mjesecu studenom bilo u puku znatno popularnijih svetaca i svetica te što taj mjesec počinje blagdanom Svih svetih, ipak su i običaji vezani uz spomendan svetoga Andrije ostavili znatnoga traga u hrvatskim mjesnim govorima svih triju narječja. ■

Energetska sigurnost Hrvatske i susjedstva

Udruga Hrvata BiH Prsten u sedamnaestoj godini djelovanja organizirala je Poslovni forum pod nazivom *Energetika u Republici Hrvatskoj do 2027.*, koji je održan 27. listopada u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu

Tekst i foto: **Vlada RH**

Pokrovitelj petoga Prstenova poslovnog foruma je predsjednik Vlade Andrej Plenković, koji je s resornim ministrima nazočio forumu fokusiranom na izazove energetike. Medijsko pokroviteljstvo važnoga gospodarskog skupa bosansko-hercegovačkih Hrvata potpisuje Večernji list. Uz predsjednika Vlade na Prstenovu poslovnome forumu nazočili su ministri Davor Filipović, Ivan Malenica i Ivan Paladina te ministrica Marija Vučković, kao i državni tajnici u ministarstvima Vlade. Izaslanica predsjednika Hrvatskoga sabora bila je predsjednica Odbora za Hrvate izvan RH Zdravka Bušić, a izaslanik gradonačelnika Zagreba Ivan Ivanković, pomoćnik pročelnice Gradskoga ureda za gospodarstvo, ekološku održivost i strategij-

sko planiranje. Forumu su nazočili i predstavnici akademske zajednice - predsjednik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti Velimir Neidhardt, rektor Sveučilišta u Zagrebu Stjepan Laukušić, rektori, dekani, prodekan i profesori Sveučilišta u RH i BiH te drugi znanstvenici iz RH te BiH, kao i predstavnici Hrvatske gospodarske komore, vanjskotrgovinske komore BiH i Udruge poslodavaca RH, te brojni gospodarstvenici, članovi i prijatelji Udruge Prsten. U ime domaćina sudionike Forumu pozdravio je predsjednik Udruge Prsten Pavo Zubak, koji je tom prigodom istaknuo da je energija danas postala važan faktor u globalnim razmjerima. Napomenuo je i kako se Prsten bavi operativnim problemima o kojima želi sa svima razgovarati na partnerskim osnovama. Zubak smatra i da administracija u Hrvatskoj mora brže funkcionirati jer, kako je naveo, nije dobro da gotove solarne elektrane nakon dovr-

šenja više od godinu dana čekaju na dozvole za priključenje na mrežu.

STABILNO OKRUŽJE

Udruga također očekuje i stabilno poslovno okružje, rekao je Zubak. Predsjednik Kluba poduzetnika Draženko Mamić izrazio je uvjerenje kako će svi zajedno ponuditi odgovore na neka od brojnih pitanja i na izazove s kojima se suočavamo te da će i ovaj Prstenov poslovni forum pomoći svima uključenima u taj proces da budu produktivniji, brži, bolji i uspješniji. Ministar gospodarstva i održivog razvoja Davor Filipović rekao je da Vlada posljednjih mjeseci kontinuirano pokušava pomoći građanima i gospodarstvu, uz ostalo i kontinuiranim intervencijama u cijene goriva te osiguranjem opskrbe plinom.

ZELENA I DIGITALNA TRANZICIJA

Predsjednik Vlade RH Andrej Plenković rekao je da Hrvatska radi i na zelenoj i

Predsjednik Vlade RH Andrej Plenković

Udruga Prsten okuplja brojne uspješne hrvatske poduzetnike

Sudionici 5. poslovnog foruma Udruge Prsten

Predsjednik Udruge Prsten i poduzetnik Pavo Zubak

Ministar Davor Filipović

digitalnoj tranziciji, o čemu bi se mnogo više govorilo da nije bilo rata u Ukrajini i korone, napomenuo je premijer. Vezano uz rješavanje energetske krize, od presudnog je značenja jedinstvo Europe i politička volja koja će biti provedena bilo u režimu restriktivnih mjera ili energetskej solidarnosti. Kriza za Hrvatsku, smatra Plenković, predstavlja i određenu priliku. Naveo je kako se o LNG terminalu pričalo 40 godina, a njegova je Vlada to napravila u prvome mandatu. LNG terminal se već isplatio, a njegov će kapacitet biti povećan na 6,1 milijardu prostornih metara, relativno povoljnom investicijom, naglasio je premijer. Na taj način naš LNG terminal neće biti samo dovoljan za ovdašnje potrebe za plinom već bi se, izgradnjom mreže plinovoda, plin više mogao izvoziti i u obližnje zemlje. "To je ta šansa da Hrvatska postane regionalni energetski hub", rekao je premijer dodavši kako je to goleme prednost za Hrvatsku. Istaknuo je da Janaf također ima važnu regionalnu

ulogu, a s malim modifikacijama mogu se povećavati njegovi kapaciteti transporta nafte u druge zemlje te je poručio da će Hrvatska ubrzati energetskej tranziciju. Hrvatska, prema riječima premijera Plenkovića, ima velik potencijal i u solarima te energiji vjetra, država je prepoznala i potencijal vodika, dok kontinentalni dio Hrvatske ima izrazito visok geotermalni potencijal. Sredstva za niz zelenih projekata iz područja energetike osigurana su i iz Nacionalnoga plana oporavka i otpornosti (NPOO), a za ulaganja u obnovljive izvore energije i povećanje energetske učinkovitosti u prerađivačkoj industriji osigurano je 100 milijuna eura za ovu i iduću godinu.

JUŽNI KORIDOR

Premijer je istaknuo kako je hrvatskoj Vladi važna i južna plinska konekcija, koja bi išla od Dugopolja, preko Imotskog i dalje prema Hercegovini, a koja bi promijenila u potpunosti energetskej sigurnost opskrbe plinom u BiH. Poručio

je također kako je hrvatski politički angažman u BiH bio u interesu zaštite Hrvata kao ravnopravnog, konstitutivnog naroda u BiH. Prvo predavanje na temu Energetski triatlon održala je direktorica Gospodarskoga interesnog udruženja Obnovljivi izvori energije Maja Pokrovac, zatim je predavanje na temu Vodik – gorivo budućnosti održao Ivica Jakić iz Hrvatske udruge za razvoj i primjenu vodikovih gorivnih članaka. U sklopu Forumu održana je panel-rasprava na temu kako jednostavnije do dozvole za alternativne izvore energije, u kojoj su sudjelovali Maja Pokrovac, državni tajnik u Ministarstvu gospodarstva i održivog razvoja Ivo Milatić, Ivan Pandurević, izvršni direktor za razvoj, investicije i IT Žito, i Nike Sudarević iz M SAN Grupe te Iva Širić-Čačić iz HEP ODS-a i Mario Puntarić iz HEP Opskrbe, a moderirao je prof. dr. sc. Darko Tipurić s Ekonomskoga fakulteta u Zagrebu, ujedno član Prstena. Na kraju je svim sudionicima, pokroviteljima i organizatorima Forumu zahvalio predsjednik Prstena Pavo Zubak te pozvao sve ključne aktere da zajedno pripreme zaključke koje bi zatim u dogovoru s premijerom Plenkovićem uputili Vladi, kako bi i ovaj Prstenov poslovni forum bio koristan svima zbog kojih je i održan. ■

Sudionici 5. poslovnog foruma Udruge Prsten

ENG On October 27, Prime Minister Andrej Plenković participated in the Fifth Business Forum of the Prsten Association with the theme: "Energy in the Republic of Croatia until 2027." The forum was held in the National and University Library in Zagreb, and was attended by prominent ministers and businessmen from the Republic of Croatia and Bosnia and Herzegovina. Entrepreneurs involved in the Prsten Association of Bosnian-Herzegovinian Croats make a great contribution to the Croatian economy and to the development of economic cooperation between the two friendly and neighboring countries.

6. Molizaiko i 2. međunarodni CRoETnO festival

Na obje ove manifestacije koje su organizirale udruge "Na našo" iz Molisea i Hrvatsko-talijanski mozaik Rim nastupio je i KUD "Koledišće" iz Jezera na Murteru.

Sudionici programa u Kruču / Acquaviva Collecroce

Nastup KUD-a "Koledišće"

Tekst i foto: Hrvatsko-talijanski mozaik Rim

MOLIZAICO U MOLISEU

Ovogodišnji susret domovinske i iseljene Hrvatske Molizaiko 6. započeo je u petak, 30. rujna 2022., u Filiću/ San Felice del Molise. Gosti iz Hrvatske bili su KUD "Koledišće" iz Jezera koji su uz ples, muziku i pjevanje pokazali bogatstvo hrvatskoga folklor. Nakon programa u Filiću organiziran je obilazak svih četiri mjesta hrvatske jezične manjine, gdje su gosti mogli pobliže upoznati nekadašnji, ali i današnji život moliških Hrvata.

Drugoga dana susreta u Kruču/ Acquaviva Collecroce, mjestu u kojemu živi jezična manjina moliških Hrvata, na trgu je započeo prvi dio programa Molizaika dijelom pod nazivom "Poezijom ispod moliškog neba", tijekom kojeg su čitali stihove predsjednik

udruge "Na našo" Giovanni Romagnoli i predsjednica udruge "Jedna musika" Antonella D'Antuono, te s publikom prevodili stihove na standardni hrvatski jezik. U jezičnoj igri sudjelovali su značajno i mladi gosti iz Hrvatske, plešači KUD-a "Koledišće" iz Jezera. Svi su imali mogućnost sudjelovati u raznim radionicama za djecu i odrasle. Organizirane su radionice izrade ogrlica i rukotvorina s područja Jezera, izrade čipke na batiće koje je vodila PRO Loco iz Tavenne, izrade Spare uz Anu Kovačević. Nakon radionica uslijedio je kulinarski *show* Hrvatsko-moliški ukusi te potraga za blagom hrvatske baštine za djecu i polaznike Hrvatske nastave.

U ime Veleposlanstva RH u Rimu te u ime veleposlanika Jasena Mesića i svoje osobno ime publici se obratila Iva Pavić te pozdravila sve nazočne. U svome govoru istaknula je kako je Molizaiko u organizaciji moliških udruga, posebno predsjednice udruge "Jedna musika" Antonelle D'Antuono, u koordinaciji s

članovima rimske udruge Hrvatsko-talijanski mozaik i predsjednicom Ivanom Milinom, postao neizostavni godišnji susret i svjedočanstvo zajedništva za sve Hrvate u Moliseu, Italiji i RH.

U ime Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH te u ime državnoga tajnika Zvonka Milasa gostima se obratila Mirjana Vataavuk, voditeljica Službe za pravni položaj, kulturu i obrazovanje hrvatske manjine.

Ivana Milina, predsjednica Udruge Hrvatsko-talijanski mozaik i Ivan Tepeš, zamjenik ravnatelja HMI

Molizaiko je postao neizostavni godišnji susret i svjedočanstvo zajedništva za sve Hrvate u Moliseu, Italiji i RH.

U ime Hrvatske matice iseljenika te u ime ravnatelja nazočnima se obratio dr. sc. Ivan Tepeš, zamjenik ravnatelja. Bogat kulturno-umjetnički program koji je održan do večeri uključivao je folklorni program i nastup članova KUD-a "Koledišće" iz Jezera, plesne skupine "Mattachini" iz Molisea, zajedničku reviju nošnji te niz radionica za djecu i odrasle, a završen je nastupima mladih folklorista iz Italije i Hrvatske. Tradicionalne talijanske plesove predstavila je udruga "Mattachini" i gosti Molizaika 6. KUD "Koledišće" iz Jezera. U realizaciji projekta sudjelovale su udruge "Na našo", PRO Loco iz Tavenne, Zaklada "Moliški Hrvati" i Udruga Hrvatsko-talijanski mozaik Rim.

CROETNO FESTIVAL U RIMU

U organizaciji Udruge Hrvatsko-talijanski mozaik Rim, pod predsjedništvom Ivane Miline, Udruge "Jedna musika" iz Kruča/Acquaviva Collecroce na čelu s predsjednicom Antonellom D'Antuono te pod pokroviteljstvom Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH, Veleposlanstva RH u Talijanskoj Republici i regije Molize održan je Drugi međunarodni *CROETNO Festival* – costumi tradizionali del mondo. Ova kulturno-promotivna manifestacija održana je 2. listopada u Rimu.

Ideja za ovaj projekt rođena je zbog poziva udruga iz raznih dijelova Italije za sudjelovanje na manifestacijama predstavljanja narodnih nošnji. Osnovni cilj projekta je prikazivanje tradicije i običaja te očuvanje i promoviranje hr-

Na 2. CROETNO Festivalu predstavili su se folklorni ansambli iz Hrvatske, KUD "Koledišće" iz Jezera, te iz Italije (Molise), Rumunjske, Ukrajine, Madagaskara, Bosne i Hercegovine i Moldavije.

vatske kulturne baštine, odnosno kulturnog identiteta Hrvatske, posebice među mladima.

Međunarodni Festivala nošnji, nakit i oglašnja, koji je jedinstven po svome konceptu, u fokus stavlja materijalno folklorno blago – narodne nošnje, nakit i oglašnja, a sve s ciljem očuvanja folklornog naslijeđa. Na 2. CROETNO Festivalu nazočnima su se predstavili folklorni ansambli iz Hrvatske, KUD "Koledišće" iz Jezera, te iz Italije (Molise), Rumunjske, Ukrajine, Madagaskara, Bosne i Hercegovine i Moldavije. Središnji događaj bila je revija narodnih nošnji na kojoj su dodijeljene nagrade za najbolju mušku i žensku narodnu nošnju. Sve nagrade izvorni su hrvatski proizvodi, licitarska srca, vučedolska golubica, šestinski kišobran, ogrlica i narukvica s glagoljicom i Bašćanska ploča.

Na Festivalu su organizirani štandovi s rukotvorinama i tipičnim specijalitetima svih zemalja sudionica.

Predstavnici hrvatskih institucija u Rimu pozdravili su organizatore te nazočne u publici i posebno folklorna društva – sudionike Festivala iz sedam država, a posebno plesače i plesačice iz Ukrajine.

Publici se, u ime Veleposlanstva RH u Talijanskoj Republici, obratila mr. sc. Iva Pavić, u ime Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zdenka Prkačin, a u ime Hrvatske matice iseljenika nazočne je pozdravio dr. sc. Ivan Tepeš, zamjenik ravnatelja.

Među ostalima, manifestaciji su nazočili i Mirjana Vatavuk, voditeljica Službe za pravni položaj, kulturu i obra-
zovanje hrvatske manjine Središnjega

državnog ureda za Hrvate izvan RH, Antonella D'Antuono, predstavnica hrvatske manjine u Moliseu pri Savjetu Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan RH, Ivana Milina, predstavnica Hrvata u Italiji pri Savjetu Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan RH, diplomati iz Veleposlanstava u Rimu te veliki broj publike iz zemalja sudionica Festivala.

Istaknuli su zadovoljstvo činjenicom da je upravo Hrvatsko-talijanski mozaik iz Rima okupio folklorne ansamble iz šest država s dva kontinenta, a koje su te večeri pokazale bogatstvo svojih običaja, folkloru i enogastronomije. Simpatije publike posebno je osvojila plesno-ritmička točka ukrajinskih djevojčica i blizanki koje sada u Rimu borave u statusu izbjeglica te simbolično darivane kruha u znak zahvalnosti.

Večer je nastavljena uz druženje i degustaciju enogastronomskih proizvoda iz svih dijelova svijeta. ■

ENG Two successful events organized by Croatian associations in Italy were held at the end of September and at the beginning of October in Molise and Rome. This year's meeting of native and expatriate Croatia, the 6th Molizaiko, was held in San Felice dell Molise/Filić and in Acquaviva Collecroce/Kruč. The rich cultural and artistic program included a folklore program and a performance by members of folklore ensemble Koledišće from Jezera, the Mattachini dance group from Molise, a joint costume runway show, and a series of workshops for children and adults, and ended with performances by young folklorists from Italy and Croatia. The second international CROETNO Festival – costumi tradizionali del Mondo was held in Rome, and included performances by folklorists and a runway of folk costumes by ensembles from Croatia, Italy (Molise), Romania, Ukraine, Madagascar, Bosnia and Herzegovina and Moldova. Folklore ensemble "Koledišće" from Jezera on Murter also performed at both of these events, which were organized by the associations "Na našo" from Molise and Croatian Italian Mosaic Rim.

Američki indeks smatra kako je Hrvatska idealna za življenje

Hrvatska se po slikovitosti i kvaliteti življenja te razini ljudskih prava i sloboda nalazi među 30 najnaprednijih država svijeta

Tekst: dr. sc. Božo Skoko Foto: HINA

Hrvatska se po slikovitosti zemlje i mogućnostima vrhunskoga odmora i kvaliteti življenja te razini ljudskih prava i sloboda, odnosno društvenoj potpori, socijalnoj pravednosti i otvorenosti nalazi među 30 najnaprednijih država svijeta! – stoji u izvješću za 2022. godinu utjecajnog *Best Countries* indeksa, koje provodi američki U.S. News & World Report, u suradnji BAV Group i The Wharton School sa Sveučilišta Pennsylvania. Poredak država temelji se na globalnoj percepciji, odnosno opsežnoj anketi u kojoj sudjeluje više od 17 tisuća ljudi iz cijelog svijeta, a ukupno 85 država se

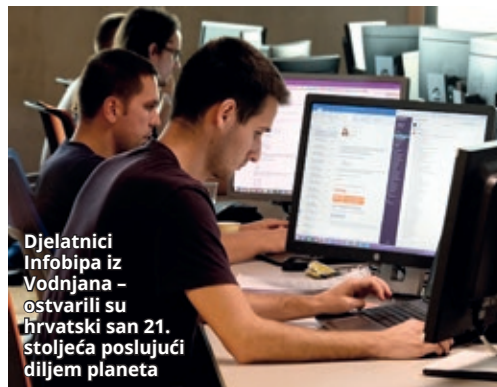
analizira u sedamdeset različitih atributa, važnih za uspjeh moderne države. U odnosu na prethodno istraživanje, Hrvatska je porasla za jedno mjesto na globalnoj ljestvici te je sada na 45. poziciji. Usporedbe radi, Slovenija je na 61. mjestu najboljih država svijeta, a Srbija na samome začelju ljestvice među najgorima. Zauzevši tek 81. mjesto, Srbija je u globalnoj percepciji svijeta tek nešto bolja od Kazahstana, Irana, Uzbekistana i Bjelorusije.

GLOBALNO JAVNO MNIJENJE

Iako Hrvatska stoji relativno dobro, američki stručnjaci i globalno javno mnijenje najlošije su ocijenili Hrvatsku u kategoriji - globalni utjecaj, gdje smo tek na 78. mjestu. Hrvatska je člani-

ca Europske unije, čiji se glas uvažava u Bruxellesu, ponajprije zahvaljujući utjecaju premijera Andreja Plenkovića, međutim činjenica je da su na globalnoj razini prepoznate čak dvije vanjske politike, koje su u stalnom sukobu, pa poruke svijetu iz Hrvatske samo zbunjuju. S druge strane, iz Hrvatske već dugo nije potekla nikakva globalno atraktivna međunarodna inicijativa. Hrvatski glas se premalo čuje i sluša, a diplomacija je očito nedovoljno učinkovita da bi postala prepoznatljiva u multilateralnim odnosima. Usporedbe radi, Norveška je globalno percipirana kao svjetski mitrovorac, a Danska koja već godinama promiče održivost u međunarodnim odnosima imenovala je prvog veleposlanika za tehno-diplomaciju.

Okupljanje čelnih ljudi parlamenata zapadnoga svijeta na čelu s američkom predsjednicom Zastupničkoga doma Kongresa Nancy Pelosi u znak potpore Ukrajini, koje se održava u Zagrebu, moglo bi donekle pojačati tu vidljivost i utjecaj. No, treba nam daleko više takvih inicijativa. Hrvatska relativno loše stoji i u kategoriji – *Movers*, odnosno u stupnju rangiranja zemalja koje nameću globalne trendove u gospodarstvu, tu smo tek na 67. mjestu.

Hrvatska je percipirana kao otvorena i tolerantna zemlja koja poštuje druge i drukčije, prihvaća njihova prava i slobode. Ili, bolje rečeno, koliko god bili kritični prema samima sebi - najveći dio svijeta je daleko lošije mjesto za življenje od Hrvatske.

Vukovar, Muzej vučedolske kulture – predstavlja svojevrsnu europsku Troju

Nematerijalno i materijalno naslijeđe bisera Mediterana grada Dubrovnika važan je hrvatski brend

Doista, ne čudi što je Hrvatska sve privlačnija ne samo za digitalne nomade, već i za strance koji biraju idealno mjesto za život. Mnogi useljenici su žrtvovali i bolje plaćene poslove kako bi mogli živjeti na ljepšem dijelu svijeta, u sigurnom okruženju i bez stresa. A to će sve više dobivati na cijeni uspiju li Hrvati sačuvati svoj način života, koji mnogi stranci smatraju ključnim adutom uz iznimne prirodne ljepote.

BAŠTINSKI ADUTI

Po baštini i kulturnome utjecaju smo na 41. mjestu, odnosno na 43., što nam jasno pokazuje da je bogatstvo hrvatske baštine nedovoljno prepoznato u svijetu, a kulturna i kreativna produkcija bez značajnijega utjecaja u svijetu. Prema poduzetništvu smo na 44. mjestu, a otvorenosti za poslovanje na 48., iz čega se jasno vide goleme mogućnosti za napredovanje. Na ljestvici najidealnijih država za umirovljenike i za odgoj djece, indeks je Hrvatsku rangirao na visoko 25. mjesto, odnosno 26. Kad su u pitanju ženska prava i jednakost žena, i tu stojimo relativno dobro – na 29. smo mjestu. Prema održivu življenju smo na 33. mjestu, kvaliteti obrazovanja na 44., a među idealnim sjedištima globalnih korporacija smo na prihvatljivome 33. mjestu.

POSLOVNA PERSPEKTIVA

Hrvatska je prema ovome indeksu dobro mjesto i za početak poslovne karijere – 32. pozicija. A kad je u pitanju hrvatska atraktivnost kao turističke destinacije, kao

ključni aduti navedeni su kako je Hrvatska prijateljska zemlja, ima ugodnu klimu, dobru turističku infrastrukturu, kako je zabavna i slikovita... Važni hrvatski aduti su i sigurnost i politička stabilnost. Hrvatska je percipirana kao otvorena i tolerantna zemlja koja poštuje druge i drukčije, prihvaća njihova prava i slobode. Ili bolje rečeno, koliko god bili kritični prema samima sebi – najveći dio svijeta je daleko lošije mjesto za življenje od Hrvatske. Međutim, kad su u pitanju globalno prepoznatljivi gospodarski brendovi, odnosno proizvodi, tu stojimo relativno loše, kao i po pitanju inovativnosti. Očito, Rimac i još nekoliko uspješnih poduzetnika nisu dovoljni za globalnu vidljivost.

Ukratko govoreći, ne čudi što je Hrvatska sve privlačnija ne samo za digitalne nomade,

već i za strance koji biraju idealno mjesto za život. Mnogi useljenici su žrtvovali i bolje plaćene

poslove kako bi mogli živjeti na ljepšem dijelu svijeta, u sigurnom okruženju i bez stresa. A to će sve više dobivati na cijeni uspiju li Hrvati sačuvati svoj način života koji mnogi stranci smatraju ključnim adutom uz iznimne prirodne ljepote. No, kako bi Hrvatska postala snažniji brend, morat će poraditi na jačanju gospodarstva, plasiranju globalno prepoznatljivih brendova, većem utjecaju u međunarodnim odnosima, ali i snažnijim kulturnim utjecajima. Kako bi se neku zemlju poštovalo, mora nametati trendove i stvarati sljedbenike. A Hrvatska je daleko od toga. Najčešće smo samokritični, okrenuti sebi, prepuni kompleksa, uvijek spremni ocrniti svoje, a nekritički prihvatiti sve što nam drugi nude.

"Najbolje" države svijeta su uspješne, ali i samosvjesne države, koje ne kopiraju druge već slijede vlastitu viziju i put. A u ukupnome poretku "najboljih država svijeta" za 2022. vrh ljestvice su zauzele: Švicarska, Njemačka, Kanada, SAD, Švedska, Japan, Australija, Velika Britanija, Francuska i Danska. ■

ENG Croatia is among the 30 most advanced countries in the world in terms of the picturesqueness of the country and the possibilities of superb vacations and quality of life, as well as the level of human rights and freedoms, i.e., social support, social justice and openness! – states the report for the year 2022 of the influential Best Countries Index, which is conducted by the U.S. News & World Report, in collaboration with BAV Group and The Wharton School of the University of Pennsylvania.

Glavni grad Hrvatske Zagreb upravno je, kulturno i znanstveno središte Lijepe Naše, koje se diči i sakralnom baštinom tisućljetne tradicije

Mala, ali snažna zajednica

Cjelodnevnom programu nazočili su visoki uzvanici iz vjerskog i političkog života te brojni stanovnici svih karaševskih sela.

Sv. misa u crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Karaševu

Tekst: Lada Kanajet Šimić

Foto: Hrvatska grančica

Krajem listopada Zajedništvo Hrvata u Rumunjskoj obilježilo je 30. obljetnicu osnivanja i uspješnog djelovanja. Proslavi ovoga hvalevrijednog jubileja nazočili su brojni visoki uzvanici iz vjerskog i političkog života: lider skupine nacionalnih manjina u rumunjskome parlamentu zastupnik Varujan Pambuccian, tajnik Donjeg doma parlamenta i zastupnik njemačke nacionalne manjine zastupnik Ovidiu Ganț, zastupnik ukrajinske manjine Miroslav Petretchi, zastupnik bugarske manjine Nacov Gheorghe, bivša zastupnica mekedonske manjine Venera Popescu, predsjednik Njemačkoga demokratskog foruma u županiji Karaš-severin Erwin Iosef Tigla, kancelar Temišvarске biskupije vlč. Nikola Lauš, župnici iz Karaševa, vlč. Rebegila

Petar i vlč. Sima Milan iz Klokotića te vlč. Patasan Gheorghe iz Lupaka, bivši ravnatelj škola Sorca Gheorghe i Nikola Ghera, ravnateljica Dvojezične rumunjsko-hrvatske gimnazije Alina Miștoiu, rukovodstvo ZHR-a, načelnik Karaševa Bogdan Petar i načelnik Lukapa Vlasici Marian, bivši predsjednik ZHR-a Barat Mihai, bivši rektor Univerziteta Eftimie Murgu iz Resite, a trenutačno ravnatelj Univerziteta Babes Bolyai iz Resite Andrade Bichescu, izv. prof. Paul Chioncel, glavna županijska inspektorica Karaš-severinske županije Carina Pristavu, inspektorica za manjine Karaš-severinske županije Ana Filca te ravnatelj Nacionalnog parka Semenice-cheile carașului Ifca Nicolae. U ime Hrvatske matice iseljenika nazočila je rukovoditeljica Odjela za obrazovanje i znanost Lada Kanajet Šimić.

Cjelodnevni program započeo je svečanom sv. misom u crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Karaševu

koju je vodio kancelar Temišvarске biskupije vlč. Nikola Lauš, nakon koje je uslijedila svečanost u Centralnom sjedištu ZHR-a u Karaševu.

OSNIVANJE I DJELOVANJE ZHR-a

Zahvalivši svima nazočnima na dolasku, predsjednik ZHR-a Giureci-Slobodan Ghera istaknuo je u pozdravnome govoru važnu ulogu ove udruge u očuvanju hrvatskoga identiteta te predstavljajući i obrani interesa hrvatske manjine pred rumunjskim vlastima, kao i u uspostavljanju trajnih veza s matičnom zemljom. Od mnogobrojnih pozdravnih pisama i čestitki, pročitao je one koje su poslali državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH Zvonko Milas, predsjednik Hrvatskoga nogometnog saveza Marijan Kustić te državna tajnica pri Odjelu za međunarodne odnose Vlade Rumunjske Laczi Eniko Katalin.

Nakon obraćanja zastupnika Varujana Pambucciana i Ovidiua Ganța, pri-

Pozdravne riječi predsjednika ZHR-a Giureci-Slobodana Ghere

kazan je dokumentarni film o osnivanju i djelovanju ZHR-a.

Zajedništvo Hrvata u Rumunjskoj utemeljeno je 1991. godine, neposredno poslije pada rumunjskoga komunističkog sustava, kao nastojanje skupine entuzijasta na čelu s Miljom Radanom da se hrvatska zajednica iz Rumunjske ujedini i na taj način uspješnije čuva i promovira svoj identitet. Prvi predsjednik bio je Milja Radan koji je obavljao ovu dužnost od 1991. do isteka mandata 2015. Istodobno je Radan bio i zastupnik u rumunjskome parlamentu 2000. - 2012. godine. Godine 2015. za predsjednika ZHR-a izabran je Giureci-Slobodan Ghera koji je i danas aktualni predsjednik. Ghera je od 2016. i zastupnik hrvatske manjine u parlamentu. Investicije za očuvanje baštine zajednice najvažniji su prioritet ZHR-a te je, osim povijesti postojanja, film prikazao i najvažnije programe i aktivnosti usmjerene na kulturni, obrazovni, vjerski i sportski život hrvatske zajednice u Rumunjskoj.

DODJELA DIPLOMA I MEDALJA

Nakon projekcije filma uslijedila je svečana dodjela diploma i medalja važnim članovima i osobama, onima koji su pridonijeli očuvanju identiteta Hrvata u Rumunjskoj. Kao jedna od dobitnica diplome i medalje, u ime Hrvatske matice isljenika zahvalila je Lada Kanajet Šimić. Tom prigodom u ime ravnateljice HMI-ja Mije Marića, svih djelatnika i svoje ime izrazila je zahvalnost svima u hrvatskoj zajednici u Rumunjskoj na radu, predanosti i posvećenosti očuvanju hrvatskoga identiteta, koji su vidljivi u raznolikim i brojnim programima, ali i drugim aktivnostima od kojih su mnoge vezane i uz HMI. Osvrnuvši se na činjenicu da su danas vrijedni i aktivni članovi ZHR-a mladi ljudi koji su kao djeca sudjelovali u Matičinu programu Male škole hrvatskoga jezika i kulture, izrazila je svoju radost i ponos što je ovaj program bio dio njihova odrastanja i pridonio njihovu osobnome i profesionalnome razvoju.

Program je nastavljen razgledavanjem izložbe starih fotografija i dječjih crteža pod nazivom *Tragom sjećanja kroz*

vrijeme – ZHR jučer, danas, sutra... te posjetom Muzeju karaševske tradicionalne kuće Hrvata u Rumunjskoj.

KULTURNO-UMJETNIČKI PROGRAM

U poslijepodnevним satima započeo je bogat program proslave na otvorenoj sceni ZHR-a u Karaševu koju su pratili brojni stanovnici svih karaševskih sela. Nakon dokumentarnoga filma o ZHR-u uslijedio je kulturno-umjetnički program: nastup KUD-a Karaševska zora, kao i njihovih mladih članova, Miješanog zbora Laudate Dominum iz Rekeša, Stari karaševski danac i igre u izvedbi članova iz svih sela – Jabalča, Nemeđa, Karaševa, Ravnika, Klokotića, Lupaka, Vodnika i Tirola, recital poezije učenika Dvojezične rumunjsko-hrvatske gimnazije iz Karaševa, nastupi učenika OŠ Lupaka pod nazivom *Jesen u mom kraju*, učenika *Vesele zvjezdice* - škole iz Nermiđa, mališana *Sunčeve djece* iz karaševskoga vrtića te učenika *Glasova Karaševa* - Dvojezične rumunjsko-hrvatske gimnazije iz Karaševa. Nakon koncerta grupe duhovne glazbe Emanuel usijedio je slavljenički vatromet.

HMI I ZAJEDNIŠTVO

Suradnja s Hrvatskom maticom isljenika uvijek je bila bogata i iskrena te u znaku međusobnog poštovanja. Osim sudjelovanja u brojnim Matičinim programima, i danas je od posebne važnosti za Hrvate u Rumunjskoj 1998.

godina kada HMI karaševskoj općini dodjeljuje nagradu i priznanje "Najselo", koje se dodjeljuje mjestima ili općinama u Europi u kojima živi hrvatska manjina. Kriterij za dodjelu odnosio se na posebna kulturna, gospodarska i vjerska dostignuća koja stanovnici određenog mjesta postižu tijekom jedne godine. Samo dvije godine kasnije istu nagradu dobiva mjesto Klokotić iz lupacke općine.

Zajedništvu Hrvata u Rumunjskoj još jednom čestitamo na tridesetogodišnjem vrijednom i ustrajnom radu. Želimo da s istom predanošću i ljubavlju nastave čuvati svoj jezik, tradiciju i vjeru, svoju malu, ali tako snažnu zajednicu. ■

ENG At the end of October, the Community of Croats in Romania marked the 30th anniversary of its establishment and successful operation. The celebration of this commendable jubilee was attended by numerous dignitaries from religious and political life. The Community of Croats in Romania was founded in 1991, immediately after the fall of the Romanian communist system, as an effort by a group of enthusiasts led by Mila Radan to unite the Croatian community from Romania and thus more successfully preserve and promote its identity. The first president was Milja Radan, who held this office from 1991 until the end of his term in 2015. At the same time, Radan was a member of the Romanian Parliament from 2000 to 2012. In 2015, Giureci-Slobodan Ghera was elected president of ZHR, who is still the current president. Since 2016, Ghera has also been a representative of the Croatian minority in the parliament. Investments in the preservation of community heritage are the most important priority of ZHR and, in addition to the history of its existence, the documentary film shown at the ceremony pointed to the most important programs and activities focused on the cultural, educational, religious and sports life of the Croatian community in Romania.

Potresi – divovi koji se ponekad bude

Prof. dr. sc. Hrvoje Tkalčić, koji je doktorirao na uglednom Berkeleyu na problemima strukture duboke unutrašnjosti Zemlje, predstavio je u Vinkovcima svoju knjigu na hrvatskome jeziku i održao motivacijsko predavanje učenicima vinkovačke gimnazije

Prepunu dvoranu vinkovačke gimnazije

Tekst i foto: Silvio Jergović

Poznati svjetski znanstvenik prof. dr. sc. Hrvoje Tkalčić sredinom rujna boravio je u svojem mjestu osnovnog i srednjeg školovanja, u Vinkovcima. Razlog dolaska bilo je predstavljanje njegove najnovije knjige na hrvatskome jeziku "Potresi – divovi koji se ponekad bude" u Gradskoj knjižnici i čitaonici u Vinkovcima. U dopodnevним satima održao je motivacijsko predavanje za učenike vinkovačke gimnazije, koju je i sam pohađao tijekom svojega srednjoškolskog obrazovanja, s ciljem motivacije učenika da se učenje i znanje isplati. U prepunoj dvorani gimnazije učenicima je govorio o svojem školovanju u Hrvatskoj, te Americi. Također, u drugom dijelu predavanja govorio im je o svojim znanstvenim istraživanjima Zemljine jezgre i o potresima kao alatima za pro-

učavanje jezgre. Nakon predavanja uslijedila su brojna pitanja vrlo zainteresiranih učenika. U razgovoru s ravnateljicom gimnazije Ivanom Biljan dogovorena je suradnja s gimnazijom te nekoliko zanimljivih predavanja koje će prof. Tkalčić održati preko Interneta za učenike.

U večernjim satima u Gradskoj knjižnici i čitaonici u Vinkovcima održano je predstavljanje njegove najnovije knjige na hrvatskome jeziku. Sve nazočne pozdravila je prilikom uvoda ravnateljica Vedrana Lugić. U ime HMI-ja sve nazočne pozdravio je voditelj vukovarske podružnice HMI-ja Silvio Jergović, koji je ujedno bio i moderator programa, te je ukratko izložio impozantan životopis profesora Tkalčića. O svojim istraživanjima Zemljine jezgre govorio je sam autor, koji je naglasio da proučavanje potresa služi kao alat kojim se istražuje Zemljina jezgra o kojoj se jako malo zna. On je dokazao da jezgra nije teku-

ća, već da je u krutom stanju. Tijekom izlaganja osvrnuo se i na potrese u Zagrebu i na Banovini.

RADI U CANBERRI

Hrvoje Tkalčić rođen je u Bjelovaru 1970., odrastao je u Vinkovcima gdje je završio vinkovačku gimnaziju, a studij geofizike završio je na PMF-u u Zagrebu 1996. godine. Prije dvadeset godina otišao iz Hrvatske na Odsjek za znanost o Zemlji i planetima Kalifornijskoga sveučilišta u Berkeleyu u SAD-u, doktorirao je ondje 2001. na problemima strukture duboke unutrašnjosti Zemlje putem prostornih valova potresa. Danas radi kao izvanredni profesor na Australskome nacionalnom sveučilištu (ANU) u Canberri. Nedavno je dobio prestižnu nagradu Price Medal, koju dodjeljuje britansko Kraljevsko astronomsko društvo (Royal Astronomical Society) iz Londona. Andrija Mohorovičić i Hrvoje Tkalčić su jedini Hrvati koji su dobili tu nagradu. Do danas je objavio šezdeset znanstvenih radova s područja seizmologije i matematičke geofizike u uglednim časopisima. Predmet njegovih istraživačkih interesa su struktura unutrašnjosti Zemlje i dinamika različitih dijelova unutrašnjosti Zemlje putem suvremenih seizmoloških metoda s naglaskom na Zemljinu jezgru i donji plašt, te razvijanje novih seizmoloških metoda i njihova primjena na proučavanje Zemljine litosfere. Sudjelovao je u mnogobrojnim znanstvenim ekspedicijama u nenaseljene dijelove Australije s ciljem instaliranja mreže seizmografa. ■

ENG In mid-September, a world-famous scientist prof. Hrvoje Tkalčić, Ph.D., stayed at his place of primary and secondary education in Vinkovci. The reason for his visit was the presentation of his latest book in the Croatian language "Earthquakes – giants that sometimes wake up" in the City Library and Reading Room in Vinkovci, and he also held a motivational lecture for Vinkovci high school students. Tkalčić completed his studies in geophysics at the Faculty of Arts in Zagreb in 1996. Twenty years ago, he left Croatia for the Department of Earth and Planetary Sciences at the University of California, Berkeley in the USA, where he received his doctorate in 2001 on the problems of the structure of the Earth's deep interior through spatial earthquake waves. Today he works as an associate professor at the Australian National University (ANU) in Canberra. He recently received the prestigious Price Medal, awarded by the British Royal Astronomical Society from London.

Snimila cijeli opus Dore Pejačević

U posljednjih desetak godina, osim u dvije pandemijske godine, Yoko svake godine dolazi u Hrvatsku u kojoj održi nekoliko koncerata, a njezin ovogodišnji dolazak u Hrvatsku pomoglo je Veleposlanstvo Japana u RH. Nastupila je u Vinkovcima, Županji i Vukovaru.

Koncert u Glazbenoj školi J. Runjanina u Vinkovcima

Yoko s ravnateljem HMI-ja Mijom Marićem i voditeljem vukovarske podružnice HMI-ja Silvijem Jergovićem

Tekst i foto: **Silvio Jergović**

Japanska glazbenica Yoko Nishii poznata je u Hrvatskoj po tome što zbog svoje velike ljubavi prema Hrvatskoj u svijetu promovira hrvatske skladatelje, kao i ljepote Hrvatske, te ju zbog toga, na neki način, možemo smatrati pripadnicom hrvatskog iseljeničtva. Francuski jezik diplomirala je u Japanu, a glazbenu akademiju (u dvije godine završila je četiri) u Lovranu u Hrvatskoj. Poznata je i po tome što je jedina u svijetu o svome trošku u jednome poznatome japanskom studiju snimila cijeli opus poznate hrvatske skladateljice Dore Pejačević. U posljednjih desetak godina, osim u dvije pandemijske godine, Yoko svake godine dolazi u Hrvatsku u kojoj održi nekoliko koncerata. Njezin ovogodišnji dolazak u Hrvatsku pomoglo

je Veleposlanstvo Japana u RH. U njezinu čast novi veleposlanik Japana u RH Iso Masato u svojoj rezidenciji upriličio je početkom rujna večeru za sve koji su sudjelovali u organizaciji koncerata Yoko u Vinkovcima, Županji i Vukovaru. Toga istog dana u dopodnevrim satima ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Mijo Marić primio je Yoko Nishii.

SKLADBE I ZA DJECU

Organizatori koncerata Yoko Nishii u Vinkovcima, Županji i Vukovaru bili su Ogranak Matice hrvatske u Vinkovcima i vukovarska podružnica HMI-ja. U Vinkovcima je organizator bila i Glazbena škola Josipa Runjanina u čijoj je koncertnoj dvorani 12. rujna Yoko održala koncert s djelima hrvatskih i japanskih skladatelja. U prepunoj koncertnoj dvorani glazbene škole u Vinkovcima Yoko je održala vrhunski nezaboravni koncert na kojem je uz mnogobrojnu

odraslu publiku bilo i puno djece koja su, zbog nedostatka sjedećih mjesta, sjedila na podu oko klavira. To je Yoko jako razveselilo i na kraju koncerta za tu je djecu izvela nekoliko poznatih skladbi koje djeca vole.

Koncert u Županji održan je u Pastoralno-kulturnom središtu, a uz mnogobrojne Županjce na koncertu su, uz ostale, bili i veleposlanik Japana u RH Iso Masato i kulturni ataše Yutaro Nishida.

U Vukovaru Yoko je nastupila u prekrasnoj i prepunoj mramornoj dvorani dvorca Eltz, gdje se i inače održavaju koncerti. Unatoč kiši, te večeri na koncertu bili su i učenici glazbene škole iz Vukovara, koji su oduševljeno uživali u izvedbi. Nakon koncerta uz mnogobrojne čestitke učenici su u razgovoru s Yoko saznali zanimljivosti o Japanu, glazbi i samoj Yoko. Nju uvijek veseli kada se mladi zanimaju za glazbu i rado im daje savjete, a nabavlja im i notne zapise ako im trebaju kako bi mogli vježbati i razvijati svoj glazbeni talent. ■

ENG Japanese musician Yoko Nishii is known in Croatia for promoting Croatian composers and the beauty of Croatia around the world due to her great love for Croatia, and because of this, in a way, we can consider her a member of the Croatian diaspora. She is also known for the fact that she is the only one in the world who recorded the entire artistic work of the famous Croatian composer Dora Pejačević at her own expense in a well-known Japanese studio. In the last ten years, except for the last two pandemic years, Yoko came to Croatia every year, where she would hold several concerts. This year, in September, she played in Vinkovci, Županja and Vukovar, and the organizers of the concerts were the Branch of Matica Hrvatska in Vinkovci and the Vukovar branch of the Croatian Heritage Foundation.

Još uvijek poprilična nepoznanica

Kušan je za njega u svojoj knjizi *Bitka za Novu Hrvatsku* (2000.), svojevrsnoj monografiji te publikacije, rekao da je bio "najvažniji suradnik sve do kraja izlaženja NH 1990. (...) bez kojega *Nova Hrvatska* ne bi nikada doživjela svoje najbolje i najplodnije izdavačke dane" (Kušan, 2000: 110).

Jakša Kušan,
Franjo Lević,
Gvido Saganić
(desno)

Tekst: Tamara Bodor, mag. croat. et mag. comm., Odsjek za demografiju i hrvatsko iseljništvo, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu

Foto: iz knjige Kušan, J. (2000.). *Bitka za Novu Hrvatsku*. Otokar Keršovani d.o.o. Rijeka

Ove godine, zadnjeg dana listopada, navršit će se 90 godina od rođenja Gvida Saganića, Miholašćana s otoka Cresa koji je zadužio kulturu svoga zavičaja i naroda kao važni sudionik hrvatske intelektualne emigracije druge polovice 20. stoljeća.¹

1 Guido (Gvido) Saganić rodio se 1932. godine u mjestu Miholašćica na otoku Cresu. Započeo je studij filozofije i teologije na Isusovačkom kolegiju u Zagrebu odakle je pri kraju studija, prema Kušanovim riječima, morao pobjeći jer ga je počela progoniti Udba zbog suradnje s nekim od njegovih profesora kojima se spremalo suđenje.

Dok su nacionalnome javnome mnijenju poznati više-manje rehabilitirani emigranti poput Vinka Nikolića, Bogdana Radice, Tihomila Rađe, Branka Salaja, Gojka Borića, Jakše Kušana i ostalih, lik i djelo Gvida Saganića još su poprilična nepoznanica.²

A upravo je on s Kušanom stvarao jedan od, prema mišljenju mnogih suvremenika, najboljih časopisa hrvatske demokratski usmjerene političke emigracije prošloga stoljeća – *Novu Hrvatsku* (NH). Zato je nedavni članak³ u spomen Nikoliću i Rađi, s kojima je Saganić su-

2 Najviše je u tom pogledu učinio J. Kušan koji je svome vjernom suradniku posvetio jedno poglavlje u knjizi *Bitka za Novu Hrvatsku* (2000.) u kojoj se zasad jedino mogu pronaći sustavni podatci o Saganiću. Nov i važan korak prema predstavljanju Saganića javnosti je i bibliografija *Nove Hrvatske* koju je priredio i u svojoj knjizi *Zbornik radova Nove Hrvatske 1958. – 1990.* (2020.) objavio Nikica Mihaljević.

3 Članak M. F. Petešića "Novi prilozi bio-bibliografiji emigrantske *Hrvatske revije*" objavljen u *Matici*, 8-9 (2022.).

djelovao na oba simpozija *Hrvatske revije* u Švicarskoj (1968. i 1970.), povod ovome skromnom pokušaju homagija Gvidu Saganiću i prije svega poziv na sustavno istraživanje njegove plodne djelatnosti u emigraciji.

"NAJVAŽNIJI SURADNIK"

Kušan je za njega u svojoj knjizi *Bitka za Novu Hrvatsku* (2000.), svojevrsnoj monografiji te publikacije, rekao da je bio "najvažniji suradnik sve do kraja izlaženja NH 1990. (...) bez kojega *Nova Hrvatska* ne bi nikada doživjela svoje najbolje i najplodnije izdavačke dane" (Kušan, 2000: 110).

Prema Kušanovim riječima, Saganić se s NH upoznao u izbjegličkom logoru San Sabba u blizini Trsta gdje se našao oko 1960. nakon što je emigrirao iz Zagreba. Od niza emigrantskih listova koje je ondje čitao, upravo je uredništvu NH uputio neku vrstu apela za suradnjom.

Budući da je u njegovu pismu uočio "pismenost i živ duh", Kušan je odgovorio pozitivno i Saganić se već te jeseni našao u Londonu. Od samog početka Saganićeva erudicija nije mogla ostati

Uži interesi istraživanja Gvida Saganića bili su filozofija i crkveno-državni odnosi i zahvaljujući njemu NH je bio jedini emigrantski list koji je objavljivao objektivne, analitične i stručne članke o tim pitanjima.

Saganić za slagarskim strojem

Saganić (lijevo)
i Kušan

Jakša Kušan, Gvido
Saganić (drugi s lijeve),
Fitim Pagarusha, Enver
Hadri, Gani Azemi,
Reshat Sahitaj

nezapažena. Njegovi uži interesi istraživanja bili su filozofija i crkveno-državni odnosi i zahvaljujući njemu *NH* je bio jedini emigrantski list koji je objavljivao objektivne, analitične i stručne članke o tim pitanjima. Osobito je bilo važno Saganićevo razborito razlaganje o tome kakva očekivanja treba od Crkve imati u jednome ateističkome totalitarnom režimu, a kakva u budućoj demokratskoj Hrvatskoj kakvu su priželjkivali suradnici *Nove Hrvatske*.

Osim u *NH* Saganić je pisao članke i u drugim emigrantskim časopisima, poglavito u *Hrvatskoj reviji* na čijim je spomenutim simpozijima bio prisutan. I tamo su njegovi članci bili uglavnom povezani s filozofijom, crkveno-državnim odnosima, ali i društveno-političkom situacijom⁴. Možda je upravo zbog toga, većini nedovoljno atraktivnog područja interesa, ostao od svih najmanje poznat i prepoznat.

ZAPANJUJUĆA SVESTRANOST

Od 1973. Saganić je preuzeo i tajništvo lista. Kao predsjednik Uredničkog vijeća *NH*, Bogdan Radica je iste godine za Kušana i Saganića (i Zlatka Markusa, još jednog od suradnika) rekao da su to "bez svakog laskanja najtalentiraniji novinari koje slobodna Hrvatska ima, neograničeno poštovni i odani ideji slobode i nezavisnosti Hrvatske" (Kušan, 2000: 107).

⁴ Interesi su vidljivi već iz naslova članaka poput "Rehabilitacija misaonosti", *HR* 16 (1966.), 1; "Hrvati na II. međunarodnom skolastičkom kongresu...", *HR* 16 (1966.), 2-4; "Dijlas je za nas Hrvate nevažan!", *HR* 19 (1969.), 4 i sl.

"Da je ikada i bilo toliko novaca da bi se na njegovo mjesto mogla zaposliti tri čovjeka, mala je vjerojatnost da bi oni imali sve ono što je u jednoj osobi nosio taj bodul", rekao je Kušan za Saganića.

U poglavlju koje je Kušan u svojoj knjizi posvetio svome najdugovječnijem suradniku opisana je Saganićeva gotovo zapanjujuća svestranost koja nimalo nije utjecala na stručnost i pedantnost u svim poslovima koje je obavljao. "Da je ikada i bilo toliko novaca da bi se na njegovo mjesto mogla zaposliti tri čovjeka, mala je vjerojatnost da bi oni imali sve ono što je u jednoj osobi nosio taj bodul, koji je uz povremene eksplozije mislio u sebi svoje, izvježban drillom kakav mogu dati samo jezuitske škole. (...) Nijedan posao nije mu bio ispod časti. Dobro je i lako pisao, uz to s dobrim znanjem jezika, iako mu je hrvatski bio jezik koji je naučio tek u školama." (Kušan, 2000: 110)

... I STROJOSLAGAR

Saganić je uza sve bio glavni strojoslar i financijski upravitelj *NH*. Kao novinar napisao je na tisuće kartica što pod punim imenom i prezimenom, što pod pseudonimom Miho Laščan.

U Hrvatsku se vratio kad se 1991. otvorila mogućnost obnove *Hrvatskoga tjednika* u izdanju Matice hrvatske. Kako je taj projekt propao i prije nego što je

započeo, Saganić se uskoro zaposlio u Ministarstvu vanjskih poslova Vlade Republike Hrvatske kao pročelnik Ureda za praćenje stranih medija.⁵ Zbog srčanoga udara koji je doživio nakon povratka iz jedne od brojnih noćnih smjena, prerano je preminuo 1994. godine u 62. godini života. Otišavši naglo u još vrlo agilnome životnom razdoblju, Saganić je ostavio prazninu i pitanje što je još sve svojim nevjerojatnim talentom i radnom energijom mogao dati ovoj zemlji. Bi li ostao u njoj ili bi je razočaran napustio poput njegovih bliskih suradnika, nedavno preminulih Pavlinića i Salaja za koje je emigracija vlastitim izborom ostala trajna? Bi li se povukao u unutarnju emigraciju poput njegova prijatelja Kušana? Nesumnjivo, dao je mnogo. Koliko i na koje sve načine je zadužio Hrvatsku u svome dinamičnome i burnome životu preostaje istražiti i objaviti. ■

⁵ Zahvaljujući dobrom znanju stranih jezika, osobito talijanskoga i engleskoga, Saganić je iskustvo u praćenju stranoga tiska obilato stekao već u emigraciji.

ENG This year, on the last day of October, it will be 90 years since the birth of Gvido Saganić, a native of Miholas from the island of Cres, who contributed to the culture of his homeland and people as an important participant in the Croatian intellectual emigration of the second half of the 20th century. While more or less rehabilitated emigrants such as Vinko Nikolić, Bogdan Radica, Tihomil Rađa, Branko Salaj, Gojko Borić, Jakša Kušan and others that are known to the national public, the figure and work of Gvido Saganić are still largely unknown. However, it was he and Kušan who created one of, according to many contemporaries, the best magazines of the Croatian democratic political emigration of the last century – *Nova Hrvatska* (*NH*, "New Croatia").

Tekst: Vesna Kukavica

Foto: Fram – Ziral, Arhiva HMI-ja

Knjigu Šimuna Šite Ćorića "S Bogom je lako, ljudi su problem, *Priče iz mojih američkih godina*" nedavno su objavili Fram-Ziral iz Mostara i HKZ Hrvatsko slovo iz Zagreba (2021.). Među lijepo ilustriranim koricama knjige, koja opseže više od 460 stranica, sabrano je osamdeset i pet priča, koje su zbog preglednosti porredane kronološki i podijeljene u osam simbolično naslovljenih cjelina. Knjiga je zapravo hibridnoga žanra - i putopisna proza i niska kroatoloških ogleda u uvjetima gospodarske i političke prekooceanske emigracije hrvatskoga čovjeka, i autobiografija! Narativne strategije izmjenjuju se dinamično s tim što prevladavaju više ili manje zaokruženi fragmenti autobiografske proze, koji u obliku retrospektivnoga teksta tematiziraju fra Šitine životne zgode od rodne hercegovačke sredine, preko Švicarske do New Yorka, kamo odlazi taj diplomirani teolog na studij psihologije... Slijedom propitivanja autobiografskoga žanra teoretičara Philippea Lejeunea, u ovoj knjizi razotkrivamo Ćorićevu gorljivu potragu za uobličavanjem individualiteta, koja se pak tekstualno materijalizira uvjetovana različitim društvenopolitičkim lomovima od 1970-ih do

Reminiscencije s američkoga vidikovca

Studentske dane u New Yorku sedamdesetih i život hrvatskih zajednica na sjevernoameričkome kontinentu osamdesetih iz prve ruke opisuje protagonist tih zbivanja fra Šimun Šito Ćorić, ispreplićući fikciju i zbilju u osamdeset i pet zasebnih priča, uključivši u digresijama niz fascinantnih sudbina

Pisac i znanstvenik dr. sc. Šimun Šito Ćorić, franjevac

1990-ih netom minulog stoljeća, uključivši bivanje u "ateističkom raju" za komunizma u vlastitome mu zavičaju.

ZAPADNJAČKI HORIZONTI

U tome vremenskom odsječku uočavaju se ne geografske širine koje prelazi ovaj pisac rodom iz okolice Međugorja, već široki duhovni horizonti karakteristični za multietnička društva, ali s izvanjskim oznakama raznolikih izazova kako autorove uže obitelji, franjevačke sljedbe i vlastite mu subraće, tako i raseljenoga hrvatskog čovjeka - čiju sudbinu na kraju dijeli i sam pripovjedač.

Nadahnuti prozni fragmenti ispričani iz prvog lica prate istodobno niz kulturoloških preobrazbi na našem i američkom kontinentu (od Praškog pro-

ljeća 1968. i Hrvatskog proljeća 1971. pa sve do kanadskoga multikulturalizma 1980-ih i pada Berlinskoga zida 1989.), kao i njihove odjeke u hrvatsko-američkom emigrantskom krugu što, pak, potiču različite procese samopropitivanja. Upravo ti procesi, ojačani autorovim osobnim uvidima u demokratska višekulturna zapadna društva (usavršavanje u Švicarskoj i studij u New Yorku, boravak u Kanadi), navode društveno poduzetoga mladog dramatičara i franjevca s gitarom još za prvoga svećeničkog služenja u Konjicu na slanje telegrama sa šesnaestoricom franjevaca iz ondašnjih republika BiH i SRH s glasom potpore za *Povelju 77* disidentskoga tima češkog pisca Vaclava Havela (str. 39), kojeg će kasnije za studentskih dana Ćorić i sre-

sti u Americi na Columbia Universityju. Tih godina nastaje i fra Šitin dramski privijenac "Slučaj Galilejac" (Konjic, 1974.), koji kazališnim izričajem propituje općeljudska razumijevanja individualizacije kao procesa koji nužno izranja iz socijalnog okruženja i samosvijesti u njemu zatečenog pojedinca, ali s osjećajem solidarnosti. Ne upadajući u zamku naknadne pameti, autor Ćorić na posebno mjesto izdvaja ta dva formativna desetljeća svoga života u Americi, u kojima svjesno nije postao ogorčeni emigrant, već kreativni misionar Hrvatske franjevačke kustodije Sv. obitelji u Chicagu i aktivist onoga društvenog i kulturnog pokreta hrvatskoga naroda koji nam donese ove čudesne plodove 1990-ih. Od New Yorka do Chicaga i Clevelanda, Arizone i Sjeverne Karoline, od Toronta i Norvala do Vancouvera – nema američke destinacije iz koje Ćorić ne opisuje hrvatske dosege tijekom pola tisućljeća, uključujući i znamenitoga Korčulanina Paletina i hrvatskoga misionara 19. stoljeća Josipa Kunderka, koji je u saveznoj državi Indijani "osnovao tri nova grada: Ferdinand, Celstine i Fuldu, pa njemačku župu u New Orleansu" (str. 29).

KLJUČNI PIŠČEVI POTHVATI

Autora posebno prijateljstvo veže uz vodećega jezikoslovnog kroatista na sjevernoameričkome kontinentu Vinca Grubišića s kojim je snimio prvi audio-tečaj za hrvatski jezik u anglofonome svijetu u jednome gradiću na sjeveru Ontarija, Timminsu. Od svih fra Šitinih pothvata, uz fantastične publicističke, pjesničke i uredničke iskorake u legendarnoj nakladi "Zajednica izdanja ranje-

Susret s Franjom Tuđmanom

Lijepa je to mješavina asocijativne autobiografije s nizom korisnih digresija, koje obiluju opisima figura malih i velikih ljudi američko-hrvatske društvene i umjetničke elite s kojima se piscu fra Šimunu Šiti Ćoriću ukrstiše putevi za višegodišnjega boravka u Americi.

ni labud" - *Ziral* (uredničkog trojca: D. Lasić, Č. Maić, D. Mandić), pohvaljujemo fra Šitino dioništvo u izradi metodičkih priručnika u sustavu hrvatskih izvandomovinskih škola Amerike, utemeljitelja fra Ljube Krasića. Vrijeme je to zgušnjavanja udaljenosti između kolektivnoga i individualnoga pamćenja, što je ponovno potaknuto snagom izvanknjiževnih događaja na globalnome planu (egzil europskih proljećara u SAD, multikulturalizam u Kanadi, epoha Karola Józefa Wojtyły, pad komunizma u Europi i osamostaljenje RH, Domovinski rat, zavrslame daytonske BiH te tehnološki napredak...). Sve će to pisac Ćorić ilustrirati snažnim umjetničkim alegorijama iz vizure maloga čovjeka i vjernika velikoga srca, kao što to čini opisujući reakciju majke Stojke na sinovljevo uprizorenje dramskoga lika nesnalažljivoga svetog Josipa u spomenutom "Galilejcu" ili pak na kraju knjige gdje objašnjava anegdotom nacionalnu pomirbu svih Hrvata u liku postarijega emigranta iz Vancouvera, kojeg susreće kao zreli svećenik, a nakon svog koncerta u slavu stjecanja hrvatske neovisnosti pod vodstvom antifašističkoga generala, povjesničara i državnika dr. sc. Franje Tuđmana (str. 462). Od svega toga satkana je ova jedinstvena niska proznih reminiscencija s američkoga vidikovca, dok oko nas buja horizont očekivanja kako će autobiografski diskurs snažnije afirmirati samo narcisoidnu kulturu individualizma. No, ovaj svećenik i pisac sposoban je čuti tjeskobu drugih i drukčijih,

pružiti utjehu i nadu svakome čovjeku u ovo doba autobiografske kulture, provocirane s društvenih mreža. Uz priče su objavljene i recenzije knjige prof. dr. sc. Ivana Dugandžića i prof. dr. sc. Vinca Grubišića.

BIOGRAFSKA CRTICA

Hrvatski književnik i svećenik Šimun Šito Ćorić rođen je u Paoči 1949. Živi i djeluje u Švicarskoj. Poznat je kao autor brojnih knjiga literarnoga i znanstvenoga sadržaja te cijeloga niza nosača zvuka, počevši od kultne singlice *Mi ćemo pobijediti!* (1978.). Dokazao se i kao antologičar hrvatske egzilne književnosti XX. stoljeća, načinišvi reprezentativan pregled "45 hrvatskih emigrantskih pisaca", čiji je nakladnik DHK i Hrvatski PEN centar (1991.). Ta antologija doživjela je više proširenih izdanja. Pojedine njegove knjige i tekstovi prevedeni su na engleski, francuski, njemački, talijanski, španjolski i druge jezike. Član je prestižnih strukovnih međunarodnih društava. ■

ENG The book "S Bogom je lako, ljudi su problem, Priče iz mojih američkih godina" (God is easy, people are the problem, Stories from my American years) by Šimun Šita Ćorić was recently published by Fram-Ziral in Mostar and HKZ Hrvatsko slovo in Zagreb. More than 460 pages of this beautifully illustrated book consist of eighty-five stories. The book is of a hybrid genre. It dynamically exchanges narrative strategies with the emphasis on more or less rounded fragments of autobiographical prose in the form a retrospective text that focusses on the authors life anecdotes from his birth environment in Herzegovina, all the way to Switzerland and New York, where this theologian studied psychology.

Službena inauguracija u hrvatski Hall of Fame

Hrvatsko-američka sportska kuća slavnih, Croatian-American Sports Hall of Fame, i službeno je inaugurirala deset Hrvata-Amerikanaca koji su svojim djelovanjem ostavili traga u sportu. Sjedište Kuće je u Washingtonu D.C.

Uzvanici na svečanosti inauguracije u hrvatski Hall of Fame

Tekst: **Nada Pritisanac Matulich**

Foto: **Petra Pesa**

U organizaciji Nacionalne federacije hrvatskih američkih kulturnih zaklada (National Federation of Croatian Americans Cultural Foundation - NFCACF) organiziran je uistinu izniman događaj u Clevelandu, gdje je odano i službeno priznanje hrvatsko-američkim sportašima.

Hrvatsko-američka sportska kuća slavnih, Croatian-American Sports Hall of Fame, održala je inauguracijsko uvođenje u Kuću slavnih Hrvata-Amerikanaca koji su svojim djelovanjem ostavili traga u sportu. Hrvatsko-američka sportska kuća slavnih pod pokroviteljstvom Nacionalne federacije hrvatskih američkih kulturnih zaklada ima sjedište u glavnome gradu Washingtonu.

Program je otvorio Vedran Nazor, pozdravivši sve prisutne. U ime organi-

zatora Nacionalne federacije hrvatskih američkih kulturnih zaklada prisutne je pozdravio predsjednik Steve Rukavina napomenuvši da je ključni partner u stvaranju Hrvatsko-američke sportske kuće slavnih Hrvatska bratska zajednica u Pittsburghu.

Program je vodio Jerome Jurenovich, dugogodišnji CNN-ov sportski novinar.

Inauguracijom su obuhvaćeni sportaši iz šest sportova:

1. Helen Crlenkovich – skakačica u vodu

Rođena je 1921. godine i postala je najbolja nacionalna skakačica u vodu na 3-metarskoj odskočnoj dasci i 10-metarskoj platformi. Izvela je višestruke skokove koje su u to vrijeme izvodili samo muškarci. Umrula je od raka 1955. u Burbanku u Kaliforniji.

2. Fred Couples – golf

Majka mu je bila hrvatskog podrijetla, a baka i djed s očeve strane emigrirali su iz Italije, postao je profesionalac 1980. godine i osvojio 15 PGA Tour pobje-

da, Players Championship 1984. i 1996.

3. Mickey Lolich – bejzbol

Djed i baka, Mijo i Luca Lolich, emigrirali su iz Splita. Micky je igrao 16 sezona u Majorsima, većinom za Detroit. Završio je rekordom 217-191 i prosjekom osvojenih trčanja od 3,44. Tijekom svoje karijere odigrao je 195 utakmica i plasirao 41 šut. Trostruki All Star, Lolich je osvojio tri utakmice na Svjetskom prvenstvu 1968. godine.

4. Roger Maris – bejzbol

Rodom je iz Minnesote, sin je prve generacije američkih Hrvata, odrastao u Sjevernoj Dakoti. Probio se u Majors s Clevelandom 1957. godine. Maris je umro od raka 1985. godine u 51. godini života.

5. John Havlicek – košarka

Godine 1960. bio je dio momčadi prva države Ohio, svoju zvjezdanu 16-godišnju NBA karijeru nastavio je s Boston Celticsima. Natjecao se u osam momčadi NBA prvenstava i bio 13 puta All Star i MVP NBA finala 1974. godine. Umro je 2019. godine.

6. Kevin McHale – košarka

Nakon izvrsne karijere na Sveučilištu Minnesota, McHale imao je sjajnu tri-naestogodišnju karijeru u Boston Celticsima. S Celticsima je osvojio prvenstvo 1981., 1984. i 1986. U prosjeku je postizao 17,9 poena, 7,3 skoka i 1,7 blokada.

7. George Mikan – košarka

Podrijetlom iz Illinoisa, u prosjeku je bilježio 23,1 poen i 13,1 skok po utakmici za Minneapolis tijekom sedam profesionalnih sezona.

8. Mark Pavelich – hokej

Njegovi djed Mike i baka Annie emigrirali su iz Hrvatske. Pavelich je bio je član slavne američke olimpijske hokejaške reprezentacije 1980. godine koja je porazila Rusiju. Tim je osvojio zlatnu

medalju. Pavelich je igrao sedam godina u NHL-u. Također je profesionalno igrao u Europi. Umirovio se 1992. godine. Umro je 2021. godine.

9. Joe Sakic – hokej

Rođen je u Kanadi u obitelji hrvatskih emigranata. Bio je All Star s Colorado Avalancheom i njihov je izvršni potpredsjednik hokejaških operacija. Vodio je Avalanche do naslova Stanley Cupa 1996. i 2001. te je bio MVP lige '01. Natjecao se i na olimpijskim igrama 1998., 2002. i 2006. godine.

10. Joe Stydahr – američki nogomet

Rodom iz Pennsylvanije, igrao je sveučilišni nogomet u Zapadnoj Virginiji. Karijeru je nastavio u Chicago Bearsima. Godine 1939. United Press rangirao ga je kao najboljeg napadača lige. Pedesetih godina prošlog stoljeća trenirao je Los Angeles Ramse i Chicago Cardinale. Stydahr je umro 1977. godine.

Ken Krsolovic, povjesničar bejzbola, pisac i bivši trener hrvatske bejzbolske reprezentacije i Steve Rukavina, predsjednik Nacionalne federacije hrvatskih američkih kulturnih zaklada, dio su ovogodišnjega upisnog povjerenstva. Ostali članovi su bili: Derek Hohn, Jerome Jurenovich, Jim Kresnik, Dino Mattessich, Vedran Nazor, Pete Radovich, Al Saracevic i Tom Steich.

Predstavnici obitelji sportaša koji su u njihovo ime preuzeli nagrade emotivno su isticali svoje hrvatske korijene, iznimno ponosni na svoje hrvatsko podrijetlo i povezanost s Hrvatskom. ■

ENG Croatian American Sports Hall of Fame held in Cleveland the inaugural induction into the Hall of Fame of Croatian-Americans who have left their mark in sports. The Croatian American Sports Hall of Fame under the sponsorship of the National Federation of the Croatian American Cultural Foundation is based in Washington D.C. The first residents of the Croatian Hall of Fame in the USA are: diver Helen Crlenkovich, golfer Fred Couples, basketball players John Havlicek, Mickey Lolich, Roger Maris, Kevin McHale and George Mikan, hockey players Mark Pavelich and Joe Sakic and football player Joe Stydahr.

Predstavljeni prijevodi dviju dubrovačkih komedija iz 18. stoljeća

Dubrovačke *molièrade* u Parizu

Glumac amater Neven Gospodnetić interpretirao je ulomke iz komedija uz potporu prevoditelja i izdavača Nicolasa Raljevića

U povodu 400. obljetnice rođenja Molièrea održano je prošlog četvrtka, 13. listopada, u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Parizu predstavljanje prijevoda dviju dubrovačkih komedija Ilija Kuljaš i Andro Štitikeca. Prijevode je ove godine objavila izdavačka kuća Prozor (www.prozor-editions.com) koja se bavi publiciranjem i promocijom klasičnih i suvremenih hrvatskih dramskih djela prevedenih na francuski jezik.

Predstavljanje je održano na inicijativu Lamiye Barbier-Ruždić i Maje Cioni, članica udruge AMCA-Paris, koju su osnovali bivši studenti hrvatskih sveučilišta 1991. godine. Cilj udruge je jačanje veza između Hrvatske i Francuske uz kulturne večeri. Predstavljanju ovih dviju "molièrada" bio je prisutan opunomoćeni ministar Jure Vujić.

U hrvatskoj literaturi "molièrade" se nazivaju *frančezarijama*, a pojam se odnosi na tekstove iz 18. stoljeća inspirirane komedijama ovoga velikoga francuskog dramatičara čija se radnja događa u dubrovačkoj sredini. Tijekom izlaganja o recepciji Molièrea u Hrvatskoj prevoditelj i izdavač Nicolas Raljević istaknuo je da bi se ove dvije komedije trebale smatrati originalnim djelima u kojima se miješaju prizori molijerskog nadahnuća, referencije na *commediju dell'arte* i utjecaji dubrovačke popularne komedije u prozi iz 16. i 17. stoljeća. Za vrijeme večeri čitani su i izvedeni odlomci iz ovih dviju komedija te je publika mogla otkriti kako zvuči "Molière na naški". Ovom prigodom izvedbi se pridružio glumac amater Neven Gospodnetić, koji je nadahnuto utjelovio Iliju i Andra te svojom scenskom interpretacijom oduševio publiku.

Večer je završila u dobrom raspoloženju uz domjenak popraćen *razgovorom ugodnim* o ovome književnom izlaganju. (Nicolas Raljević)

Šenoin zaštitnik – četvrti hrvatski svetac?

Dok Stepinac koji je umro 1960. priznanje svoje svetosti čeka "tek" 62 godine, već gotovo 700 godina kanonizaciju čeka njegov prethodnik na stolici zagrebačkih biskupa, Augustin Kažotić koji je proglašen blaženim još 1702.

Slika blaženoga Augustina Kažotića u njegovoj kapelici u zagrebačkoj katedrali, rad slikara Ivana Simetića

Tekst i foto: **Marijan Lipovac**

Prošlo je već 27 godina otako je zadnji put jedan Hrvat proglašen svecem. Papa Ivan Pavao II. kanonizirao je 1995. u Košicama Marka Križevčanina, zajedno s još dvojicom isusovaca s kojima su ga 1619. u tome slovačkom gradu pogubili kalvinisti, a 12 godina prije, 1983., u Rimu je svetim proglasio Leopolda Mandića. Bilo je to 13 godina nakon što je papa Pavao VI. u Rimu 1970. prvi put svetim proglasio jednu osobu hrvatske nacionalnosti, Nikolu Tavelića. Hrvati su tako svoja prva tri službeno proglašena sveca dobili tek prije pola stoljeća, u razmaku od 25 godina, i nakon toga nijednoga. Nekoliko je Hrvata u 21. stoljeću proglašeno blaženima, što znači da ih se može štovati na ograničenom pod-

ručju, primjerice u vlastitome narodu, ali nije bilo nijednoga novoga svetog Hrvata koji bi se mogao štovati na razini cijele Katoličke crkve.

Još 2014. stekli su se uvjeti da se svetim proglasi blaženi Alojzije Stepinac (priznato je čudesno ozdravljenje prema njegovu zagovoru), ali je papa Franjo njegovu kanonizaciju odgodio popustivši pritisku Srbije i njezine pravoslavne crkve, prostodušno se nadajući da će time olakšati ekumensko zbližavanje s pravoslavljem.

MOLBA PAPI FRANJI

No dok Stepinac koji je umro 1960. priznanje svoje svetosti čeka "tek" 62 godine, već gotovo 700 godina kanonizaciju čeka njegov prethodnik na stolici zagrebačkih biskupa, Augustin Kažotić koji je proglašen blaženim još 1702. Iduće godine navršava se 700 godina od Kažotićeve smrti u Luceri u južnoj Italiji 3. kolovoza 1323. U rukopisnome misalu zagrebačke katedrale već 1325. upisan je obrazac mise u čast Augustina Kažotića "kad bude proglašen svetim", a ususret ovome velikom jubileju hrvatski dominikanci kojima je Kažotić pripadao uputili su 2020. poziv hrvatskim biskupima, biskupu u Luceri i vrhovnoj upravi dominikanskoga reda da zajednički upute molbu papi Franji da Kažotića proglasi svetim do 2023., i to bez priznavanja potrebnog čuda, kao

što je 2014. napravio u slučaju pape Ivana XXIII. Hoće li Papa to učiniti vjerojatno ne zna ni on sam, a ako se to dogodi Hrvati će dobiti svoga četvrtog sveca.

Za razliku od dosadašnje trojice koji su postali Hrvatima općepoznati tek nakon uzdignuća na čast oltara, tj. beatifikacije, Kažotić je važna povijesna osoba.

Kip Augustina Kažotića na crkvi Nacionalnoga svetišta blaženoga Augustina Kažotića u Trogiru

Hrvatski dominikanci kojima je Kažotić pripadao uputili su 2020. poziv hrvatskim biskupima, biskupu u Luceri i vrhovnoj upravi dominikanskoga reda da zajednički upute molbu papi Franji da Kažotića proglasi svetim do 2023., i to bez priznavanja potrebnog čuda, kao što je 2014. napravio u slučaju pape Ivana XXIII.

Za života je bio jedan od najobrazovanijih ljudi u Hrvatskoj i jedan od najuglednijih crkvenih premeta. Iako je od tada prošlo sedam stoljeća, u Kažotićevu životopisu mogu se naći i neke suvremene poruke. Rodio se oko 1260. u Trogiru u plemićkoj obitelji, pristupio je dominikanskome redu, školovao se na sveučilištu Sorboni u Parizu, a 1303. imenovan je zagrebačkim biskupom, povezavši tako kao Trogiranin hrvatski sjever i jug. Znanja stečena u Parizu koristio je kao crkveni pastir i prosvjetitelj puka. Proveo je reformu bogoslužja i zalagao se za obnovu liturgijskog pjevanja. Svoje biskupske prihode dijelio je potrebitima.

OSNOVAO PRVO VISOKO UČILIŠTE

Kao biskup rado je sudjelovao na javnim crkvenim manifestacijama, hodočašćima i proštenjima, a narod je opominjao protiv nedoličnog ponašanja, praznovjerja i zloporabe sakramenata. No odlučno se protivio primjeni radikalnih sredstava, odnosno inkvizicijskom procesuiranju neukih ljudi optuženih zbog praznovjerja jer je korijene zla vidio u neupućenosti i neznanju. Jedino učinkovito sredstvo vidio je u duhovnom napretku i prosvjećivanju puka i zbog toga je u Zagrebu osnovao prvo visoko učilište u Hrvata, Katedralnu školu čija je vrata širom otvorio i siromaš-

Za razliku od dosadašnje trojice hrvatskih svetaca koji su postali Hrvatima općepoznati tek nakon uzdignuća na čast oltara, tj. beatifikacije, Kažotić je važna povijesna osoba, za života jedan od najobrazovanijih ljudi u Hrvatskoj i jedan od najuglednijih crkvenih premeta.

nima. Za njezine potrebe Kažotić je u Zagreb donio dragocjene rukopisne kodekse koji se i danas čuvaju u Metropolitanskoj knjižnici, a među njima su i temeljna djela za studij latinske klasične i srednjovjekovne književnosti, astronomije-astrologije, matematike, spisi iz zemljopisa, meteorologije, zemljomjerstva i drugih tzv. laičkih znanosti, kao i biblijska i teološka djela.

Biskup Kažotić sazvao je tri biskupijske sinode (1307., 1314. i 1318.) i često posredovao kao pomiratelj u plemićkim i redovničkim razmiricama. Prema kroničaru Baltazaru Adamu Krčeliću, Kažotić je zaslužan za nastanak zdenca Manduševca koji je 1312. na današnjem glavnome zagrebačkom trgu provreo iz vode na njegov zagovor tijekom velike suše. Također je po selima dao kopati bunare i saditi ljekovito drveće i bilje. Zbog biskupskih posjeda došao je u sukob s kraljem Karlom Robertom i 1318. otišao u Avignon tražeći papinu zaštitu. Kralj mu je zabranio povratak u biskupiju. Papa Ivan XXII. to mu nije uspio odobriti, već je Kažotića 21. kolovoza 1322. imenovao biskupom Lucere gdje je djelovao nepunu godinu dana, umro na glasu svetosti od posljedica ranjavanja i ondje pokopan.

POSEBNO SE ŠTUJE U TROGIRU

U Kažotićevu čast ime je dobio i August Šenoa čiji je otac Alois bio "sladopek" zagrebačkih biskupa. Preko puta svoje rodne kuće u Vlaškoj ulici na pročelju crkvice svetoga Martina svakog dana je gledao Kažotićev kip, a u svome romanu *Zlatarovo zlato* opisuje scenu kada Dora Krupićeva iz "velike okovane knjige" ocu Petru čita "život svetoga Augustina, biskupa zagrebačkoga". Danas se Kažotića posebno štuje u njegovu rodnome Trogiru, među hrvatskim dominikancima i u župama koje su mu posvećene, primjerice na Volovčici u Zagrebu. Glas o njegovoj svetosti nije nikad ugašen, iako

su Hrvati još od srednjeg vijeka prilično nemarni prema vlastitim blaženici, svecima ili onima koji bi to zaslužili postati (primjerice, nitko od hrvatskih kraljeva nije proglašen svetim, a zagrebačka katedrala posvećena je ugarskim kraljevima Stjepanu i Ladislavu). U sljedećih godinu dana o Kažotiću će se više govoriti i pisati, a i vjernici će mu se više moliti i tražiti zagovor. Možda se dogodi i čudo pa 2023. konačno u katalog svetaca bude upisan i sveti Augustin Kažotić. ■

ENG Will the blessed Augustin Kažotić become the fourth Croatian saint? While Stepinac, who died in 1960, has been waiting "only" 62 years for the recognition of his saintliness, his predecessor on the throne of the Zagreb bishops, Augustin Kažotić, who was beatified in 1702, has been waiting for canonization for almost 700 years. Next year marks the 700th anniversary of Kažotić's death in Lucera in southern Italy on August 3, 1323. In anticipation of this great jubilee, the Croatian Dominicans who Kažotić was a part of issued an invitation in 2020 to the Croatian bishops, the bishop of Lucera and the supreme administration of the Dominican order to jointly send a request to Pope Francis to declare Kažotić a saint by 2023, and this without acknowledging the necessary miracle, the exception he made in 2014 in the case of Pope John XXIII.

Održan Godišnji pastoralni skup hrvatskih svećenika iz Zapadne Europe

Sudionike godišnjega pastoralnog skupa hrvatskih svećenika, đakona, pastoralnih suradnica i suradnika iz Zapadne Europe pozdravio je ravnatelj Dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu dr. Tomislav Markić te u ime organizatora delegat za hrvatsku pastvu u Njemačkoj vlč. Ivica Komadina

Tekst i foto: **Adolf Polegubić**

Vjera, kultura i umjetnost u susretu – središnja su tema godišnjega pastoralnog skupa hrvatskih svećenika, đakona, pastoralnih suradnica i suradnika iz Zapadne Europe, koji je održan od 17. do 20. listopada 2022. u Kući za daljnja usavršavanja Nadbiskupije Bamberg u Vierzehnheiligen pokraj Bamberga, u organizaciji Hrvatskoga dušobrižničkog ureda iz Frankfurta na Majni. Na početku skupa sudjelovao je i nacionalni ravnatelj dušobrižništva za katolike drugih materinskih jezika Njemačke biskupske konferencije iz Bonna dr. sc. Lukas Schreiber. Sudionike, kojih je bilo oko šezdeset iz Njemačke, Švicarske, Francuske i Velike Britanije, pozdravio je rav-

natelj Dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu dr. vlč. Tomislav Markić te u ime organizatora delegat za hrvatsku pastvu u Njemačkoj vlč. Ivica Komadi-

na. Uvodničar u skup prof. dr. sc. Ivica Žižić s KBF-a u Splitu propitivao je u dijalogu s nazočnima "Otajstvo ljepote: putevima teološke estetike", davši našim misionarima poticajan opći pregled pitanja odnosa vjere i estetike u filozofskom, kulturološkom i teološkom kontekstu.

KRIZA IDEALA LJEPOTE

Predavač Žižić u glavnim crtama prikazao je kulturno-povijesni put poimanja lijepoga u klasičnoj tradiciji – antici i srednjem vijeku – kao i u novovjekovnim traganjima, sve do postmoderne u kojoj se bilježi kriza ideala lijepoga usko povezanoga s krizom vjerovanja.

Godišnji pastoralni skup hrvatskih svećenika, đakona, pastoralnih suradnica i suradnika iz Zapadne Europe s temom "Vjera, kultura i umjetnost u susretu" započeo je 17. listopada mo-

litvom i zazivom Duha Svetoga. U prijedodnevni satima toga dana predavanja su održali prof. dr. sc. Ivica Žižić s KBF-a u Splitu o temi "Otajstvo Ljepote: putevima teološke estetike" i doc. dr. sc. Hrvoje Kalem o temi "Evanđelje u kulturi: prema teologiji kulture". U prvome, uvodnome predavanju u trodnevni skup, prof. Žižić pružio je opći pregled pitanja odnosa vjere i estetike u filozofskom, kulturološkom i teološkom kontekstu. Naglašavajući da je iskustvo Ljepote usko povezano uz čuđenje i divljenje koji su počeci mišljenja, predavač je u glavnim crtama prikazao kulturno-povijesni put poimanja lijepoga u klasičnoj tradiciji – antici i srednjem vijeku – kao i u novovjekovnim traganjima, sve do postmoderne u kojoj se bilježi kriza ideala lijepoga usko povezanoga s krizom vjerovanja.

ODNOS CRKVE I UMJETNIKA

Nadalje, predavač je prikazao složen odnos između Crkve i umjetničkog prikazivanja počevši od ranokršćanstva i ikonoklastičke krize koja je dovela do afirmativnoga stajališta prema umjetnosti zahvaljujući crkvenim ocima na čelu s Ivanom Damaščanskim i osobito Drugim nicejskim saborom 787. godi-

Vič. Ivica Komadina, delegat za Njemačku

Prof. dr. sc. Ivica Žižić

ne. Opći zaključak je da tko štuje sliku, štuje na njoj prikazanu osobu. Sliku Krista treba štovati jednako "kao i knjigu svetih Evanđelja" jer ono što se u njima naviješta, to se u slikama vidi. Svete slike još će dugo biti vizualna mistagogija i moguće ih je shvatiti jedino u sklopu djelovanja – ritualnog štovanja – a njihova Ljepota bit će trajno povezana sa svetošću koja se iz njih isijava. Povijesni odnos Crkve i umjetnika bio je isprepleten različitim odnosima: od približavanja i bliske suradnje pa sve do udaljavanja, štoviše suprotstavljanja. Svakako, Crkva je u čitavoj svojoj povijesti trebala umjetnike. Prvi primjer je osporavanje Michelangelova Posljednjeg suda u Sikstinskoj kapeli i oštećenje Da Vincijeve Posljednje večere koji su pokazali

dvoznačnost odnosa Crkve i umjetnika.

Crkva je ipak u većem dijelu svojega povijesno-kulturnog bivanja bila čuvar i promicatelj umjetnosti u različitim oblicima: obrednom (umjetnost u sklopu u liturgije), u retorici, u slikarstvu i kiparstvu, glazbi, arhitekturi, literaturi. Razdvajanje umjetnosti od vjere ostavilo je traga i u umjetnosti i u vjeri. Vjeri je oduzeta izražajna snaga, jezik koji je pripovijedao, slavio, naviještao Ljepotu Božje Objave u Kristu. Umjetnost je, na protiv, ostala uskraćena u svojem središtu: postala je trivijalna i ujedno beznačajna, nesposobna da nagovijesti vječnost. Zadovoljava se time da bude površna, dekorativna, zabavna... Traga za tim da bude korisna i utješna, ponekad i provokativna. I umjetnost je danas u krizi jer se udaljila od svoja dva izvora: svetoga i lijepoga.

U drugom dijelu predavanja prof. Žižić dao je presjek suvremenoga razvoja teološke estetike koja se oformila zahvaljujući fundamentalno-teološkom pristupu H. Ursa von Balthasara i liturgijsko-teološkim promišljanjima Romana Guardinija. Tijekom XX. stoljeća teološka misao se stalno otvarala prema mišljenju umjetnosti i lijepoga te je nove sinteze zadobila u na području dogmatike (A. Stock) i teološke estetike (P. Sequeri). Osim probuđene teološke misli, u suvremenim kulturnim krajolicima – naglasio je autor – došlo je i do zaokreta u umjetničkim praksama. Umjetnost postaje živo "teološko mjesto".

NAŠA SAKRALNA UMJETNOST

Na našim stranama možda su najbolji primjer teološki promišljene umjetnosti djela Ive Dulčića, Janeza Ambroza Testena, Vaska Lipovca, Kuzme Kovačića.

Suvremena kriza religiozne umjetnosti, naglasio je prof. dr. sc. Ivica Žižić, pokazala se osobito dramatičnom jer je ona u svojoj najdubljoj biti kriza vjere. Religiozni kič je možda najbolji pokazatelj krize umjetničkog u kršćanstvu. Riječ je o tobože umjetničkom, ali u stvarnosti neistinitom, plitkom i jeftinom načinu estetske proizvodnje koja teži k tome da zadovolji površne osjećaje.

ća, Đure Sedera. Za primjer umjetnosti kao živoga teološkog mjesta predavač je uzeo vratnice hvarske katedrale kipara Kuzme Kovačića - "najljepše djelo suvremene hrvatske religiozne tematike" - prikazavši golemi umjetnički i teološki potencijal. U Kovačićevim vratnicama na izniman način se susreće starina i suvremenost, ljepota i vjera. One stoje između svetoga i profanoga poput znaka i u sebi utjelovljuju ono što bi sveta umjetnosti trebala biti – vrata – pristup nepojmljivo lijepome i beskrajno svetome. Njegova umjetnost i jesu vrata u sveto. Pokazatelj su kako vjera

i umjetnost može dosegnuti suvremene sinteze, a da pritom jedna uzvisuju drugu. Uzdižu se između svijeta i svetišta kao znak, kao vidljivi znamen susreta između Boga i ljudi. Upravo to je smisao svete umjetnosti – da bude susret između Boga i čovjeka – zaključio je predavač.

Govoreći o evanđelju u kulturi: prema teologiji kulture, doc. dr. Kalem istaknuo je kako rad nastoji staviti u prvi plan interakciju između Evanđelja i kulture. U tako postavljenome radu najprije se daju neki osnovni pojmovi kao što su kultura i inkulturacija koja je dio ukupnoga crkvenog navještaja. Središnji dio rada slikovito promatra kulturu kao "krilo" u kojemu se Evanđelje uprisutnjuje, živi i dalje prenosi upućujući pri tome na transkulturalnu neovisnost Evanđelja. Postmoderno doba je kontekst u kojemu se danas događa susret između Evanđelja i kulture, stoga predavač skreće pozornost na taj novi kontekst. Pri tome se ističe takozvana "pozitivna postmoderna" koja pokazuje svojevrsnu otvorenost prema duhovnome i religioznome. U završnome dijelu predavanja donosi neke kriterije za kršćansko razlučivanje kultura.

Zbog ograničenog prostora, izdajamo iz četverodnevno skupa predavanje o pozitivnoj ulozi imaginacije na putu prema vjeri koje je održao je doc.

dr. sc. Hrvoje Kalem, nakon čega je uslijedilo pokorničko bogoslužje, misa i večernja molitva časoslova. Idući dan skup je pozdravio vrhbosanski nadbiskup metropolit Tomo Vukšić, predsjednik Vijeća HBK i BK BiH za hrvatsku inozemnu pastvu. Nakon predavanja održan je okrugli stol na kojem su sudjelovali predavači prof. dr. sc. Ivica Žižić, doc. dr. sc. Hrvoje Kalem, mons. Tomo Vukšić, predsjednik Vijeća HBK i BK BiH za hrvatsku inozemnu pastvu i nacionalni ravnatelj Dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu dr. Tomislav Markić. Na kraju je svima, u ime organizatora, zahvalio na sudjelovanju delegat za hrvatsku pastvu u Njemačkoj vlč. Ivica Komadina, koji ih je pozvao i na daljnje sudjelovanje u aktivnostima Hrvatskoga dušobrižničkog ureda iz Frankfurta. Pjevanje na misnim slavljinama pratnjom na orguljama animirao je pastoralni suradnik u HKM Srednji Baden Darko Rubčić. ■

Mons. Tomo Vukšić, predsjednik Vijeća HBK i BK BiH za Hrvatsku inozemnu pastvu

ENG The annual pastoral meeting of Croatian priests, deacons, pastoral associates and associates from Western Europe, organized by the Croatian Pastoral Care Office from Frankfurt am Main, was held in the House for Further Education of the Archdiocese of Bamberg in Vierzenheiligen near Bamberg from October 17 to October 20, 2022. The participants, 60 of them from Germany, Switzerland, France and Great Britain, were greeted by the director of the Pastoral Care for Croats Abroad, Dr. Tomislav Markić, and on behalf of the organizers, the delegate for the Croatian congregation in Germany, Rev. Ivica Komadina.

Osmi susret u Filderstadtu

Nastupilo je jedanaest folklornih skupina s impresivnim brojem izvođača, njih gotovo četiri stotine plesača i svirača koji su, uz oko šest stotina gledatelja, do posljednjega mjesta ispunili veliku sportsku dvoranu u Filderstadtu

Tekst: mr. sc. Snježana Jurišić

Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo "Ruža" iz njemačkoga Filderstadta uspješno je, nakon stanke zbog koronavirusa, osmi put organiziralo folklornu manifestaciju pod nazivom "Susret čuvara hrvatske etno baštine", u subotu 15. listopada ove godine. Hrvatska matica iseljenika i ove godine uključila se i podržala ovu veliku manifestaciju koja slavi i promovira hrvatsku tradicijsku kulturu.

U programu je sudjelovalo jedanaest folklornih skupina: KUD "Klas" iz Ravensburga, KUD "Croatia-Filstal" iz Goppingena, FD "Bukara", Wiesbaden, "Croatia Ensemble" HKŽ Frankfurt, KUD "Adria" HKM Duisburg i udruga Saveza Hrvata iz Duisburga, folklorna skupina "Krešimir" HKZ Bad Cannstatt, "Dijaskorak" Kroatischer Kulturverein iz Offenbacha te domaćin, HKUD "Ruža" iz Filderstadta; svi iz Njemačke i HKUD Fala, Schaffhausen, iz Švicarske. Jedno folklorno društvo doputovalo je iz Republike Hrvatske - FTA KUD-a MAK, Trnovec Bertolovečki i jedno iz Bosne i Hercegovine - HKUD Rodoč FS fra Bernardin Smoljan iz Mostara. Riječ je o impresivnom broju izvođača, gotovo četiri stotine plesača i svirača koji su, uz gotovo šesto gledatelja, do posljednjega mjesta ispunili veliku sportsku dvoranu u Filderstadtu.

Program VIII. susreta započeo je svečanom povorkom i predstavljanjem svih sudionika te pozdravnim riječima koje su uputili konzul savjetnik Miroslav Miletić i Dražen Žugec, glavni organizator i domaćin susreta, a program je vodio naš vrsni Branko Uvodić, voditelj serijala Lijepom našom.

Publika je s uživanjem gledala glazbeno-scenske nastupe folklornih skupi-

U ime domaćina, HKUD-a "Ruža" iz Filderstadta, okupljene je pozdravio predsjednik Dražen Žugec

na i pratila gromoglasnim pljeskom plesove i pjesme iz svih krajeva Hrvatske i Bosne i Hercegovine: iz Baranje, Zagorja, Ražanca, Turopolja, Hercegovine, a jedna koreografija predstavila je i plesove gradišćanskih Hrvata. Iako nije bilo službenog ocjenjivanja, stručna komisija u sastavu Nenad Sudar i Darijo Grčić, Vedran Vidović, Tihomir Kukulić i Snježana Jurišić u ime Hrvatske matice iseljenika pratila je nastupe i svoje dojmove podijelila s voditeljima nakon festivalskog dijela na stručnome okruglom stolu želeći da oni ubuduće, potaknuti dobrom namjernim savjetima, popravke poneke detalje i na taj način postanu još bolji i uspješniji. Svi sudionici Susreta primili su zahvalnice i priznanja Hrvatske matice iseljenika koje će ih sigurno podsjećati na ovaj izniman kulturni i društveni događaj ne samo za hrvatsku iseljeničku zajednicu u Njemačkoj, nego puno šire budući da je festival dobio međunarodni karakter.

Manifestacija čuvara hrvatske etno baštine na završetku folklornoga programa trajala je još dugo u noć. Uz predivnu glazbu tamburaškoga sastava Allegro iz Vukovara, ples i pjesmu, folkloraši i njihovi gosti izvrsno su se zabavljali. ■

ENG The Croatian cultural and artistic society "Ruža" from Filderstadt, Germany successfully, after a break due to covid, organized a folklore event for the eighth time in a row called "Meeting of the guardians of Croatian ethnic heritage" on Saturday, October 15 of this year. Ten folklore groups took part in the program: folk ensemble "Klas" from Ravensburg, folk ensemble "Croatia-Filstal" from Goppingen, folk association "Bukara", Wiesbaden, "Croatia Ensemble" Croatian Catholic Parish Frankfurt, folk ensemble "Adria" Croatian cultural society Duisburg and the Association of Croatian Federations from Duisburg, folklore group "Krešimir" Croatian cultural society Bad Cannstatt, "Dijaskorak" Kroatischer Kulturverein from Offenbach, and the host, Croatian cultural and artistic society "Ruža" from Filderstadt—all from Germany, and Croatian cultural and artistic society Fala, Schaffhausen from Switzerland, FTA of the folk ensemble MAK, Trnovec Bertolovečki and Croatian cultural and artistic society Rodoč folk group Father Bernardin Smoljan from Mostar.

Veliki Risnjak i Planinarski dom Schlosserov dom

Na dodiru svjetova

Središnje, najviše i najzanimljivije područje risnjačkoga masiva, kojemu je površina 32 četvorna kilometra, proglašeno je nacionalnim parkom još 1953. godine, a 1997. park je proširen na Snježnik sa zapadne strane te na izvor Kupe s istočne strane

U serijalu "Hrvatske planine" u ovome broju objavljujemo priloge o Risnjaku. Kao uvod donosimo tekst i fotografski materijal istaknutoga hrvatskoga planinarskog publicista i urednika Alana Čaplara, objavljen u njegovoj knjizi "Hrvatske planine", u nakladi Mozaik knjige, 2020. godine.

Tekst i foto: Alan Čaplar

Rijetko koje područje obuhvaća tako mnogo specifičnih i jedinstvenih fenomena kao Risnjak. Ovdje se na jedinstven način susreću raznovrsni alpski, dinarski, mediteranski i kontinentalni utjecaji, a zastupljena su i dobro vidljiva sva tipična obilježja te planine. Posjetitelja će oduševiti stare i dobro ušćuvane šume, široki vidici i bistrozelene njanse rijeke Kupe – koja od svojeg izvora pod Risnjakom odmah ima snagu velike rijeke – te brojne druge pojave.

Risnjak ima dominantan položaj na zapadnome dijelu Gorskoga kotara. Gorranska ploča prema zapadu završava nizom istaknutih krških vrhova koji se na drugu, primorsku stranu strmo ruše prema moru. Njihov niz počinje upra-

vo od Snježnika i Risnjaka na sjeveru i pruža se preko Tuhobića, Medviđaka, Kobiljaka do Zagradskoga vrha. Ispod njih je uzak pojas jadranske obale između Rijeke i Novoga Vinodolskog, koji u sjevernome dijelu nosi naziv Hrvatsko primorje, a u južnome Vinodol.

RAZVODNICA NADOMAK JADRANU

U širem smislu, Risnjak je prostrano brdsko-planinsko područje na razmeđu Gorskoga kotara i Hrvatskog primorja, zapadno od planinskog područja Drgomlja, a sjeverno od prometnoga smjera Zagreb – Rijeka. Glavna okosnica tog dijela jest dojmljiv planinski greben Risnjaka, položen u dinarskome smjeru pružanja sjeverozapad-jugoistok. Upravo to središnje, najviše i najzanimljivije područje risnjačkoga masiva, kojemu je površina 32 četvorna kilometra,

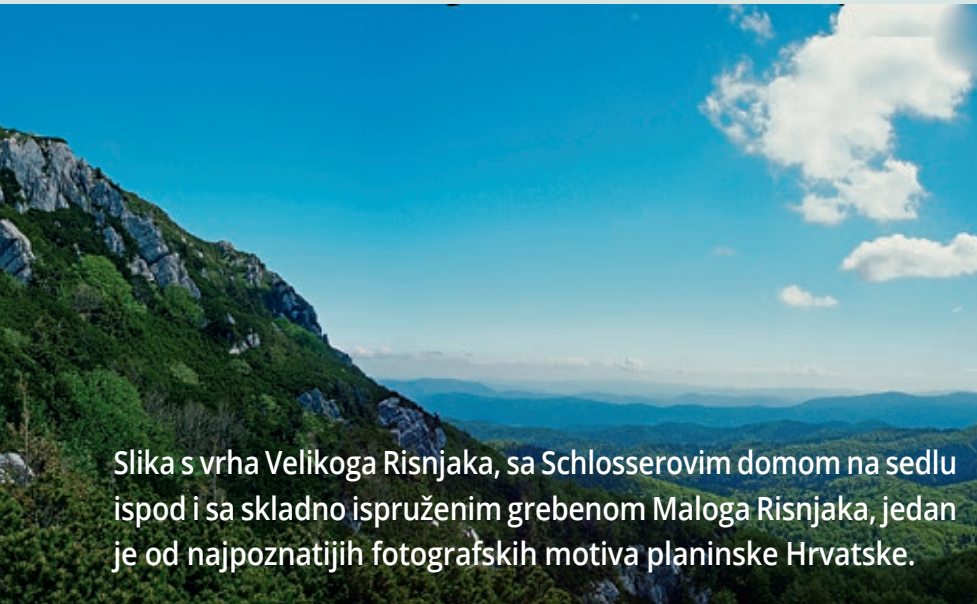

Ploča na ulazu u Nacionalni park Risnjak

proglašeno je nacionalnim parkom još 1953. godine, a 1997. park je proširen na Snježnik sa zapadne strane te na izvor Kupe s istočne strane.

Upravo su se na Risnjaku panonska i peripanonska područja najviše približila Jadranu, a razvodnica jadranskoga i crnomorskoga slijeva ovdje je udaljena od jadranske obale samo 15 kilometara zračne linije. Drugim riječima, vrlo je vjerojatno da će kapljica kiše koja padne na Risnjaku nakon uzbudljiva putovanja kroz tamošnji krš završiti u Kupi, Savi, Dunavu i, konačno, u tisuću kilometara udaljenome Crnome moru premda

Vrlo je vjerojatno da će kapljica kiše koja padne na Risnjaku nakon uzbudljivoga putovanja kroz tamošnji krš završiti u Kupi, Savi, Dunavu i, konačno, u tisuću kilometara udaljenome Crnome moru premda je od bližega Jadranskog mora Risnjak udaljen samo petnaestak kilometara.

Slika s vrha Velikoga Risnjaka, sa Schlosserovim domom na sedlu ispod i sa skladno ispruženim grebenom Maloga Risnjaka, jedan je od najpoznatijih fotografskih motiva planinske Hrvatske.

je od bližega, Jadranskog mora Risnjak udaljen samo petnaestak kilometara. Ipak, podatak o razvodnici treba uzeti s rezervom zbog vapnenačke građe terena u kojemu voda lako pronalazi svoje nedokučive podzemne putove. Zbog vapnenačke podloge, kroz koju se sva oborinska voda brzo gubi u podzemlje, u nacionalnome parku nema vodotoka, osim manjega povremenog potoka ponornice u Leski, na istočnome rubu parka, u kojem ima nepropusnih naslaga lapora i gline. Jedina je "prava" iznimka rijeka Kupa, koja izvire iz snažnoga vrela neposredno pod strmim stijenama Kupičkoga vrha u blizini sela Razloga i odmah ima sva obilježja velike rijeke.

VIDIK NA ŠUMSKO PROSTRANSTVO

Vršni stjenovit dio Risnjaka čini niz od nekoliko stjenovitih vrhova. Najviše se ističu vrhovi Veliki Risnjak (1528 m), Južni Mali Risnjak (1446 m), Sjeverni Mali Risnjak (1428 m), Cajtnik (1406 m) i Viljske stijene (1387 m). Zapadno od toga najvišega grebena strši stjenovit i travnat greben Snježnika (1506 m), koji je po širini vidika jedan od najljepših planinskih vrhunaca u Hrvatskoj. Istočno od Risnjaka uzdiže se i greben raskidanih Bijelih stijena (1194 m) te Veliki Bukovac (1266 m), no zbog vidika ograničenih šumom oni nisu posebno privlačni kao izletnička odredišta.

Sam uspon na vrh Risnjaka nije osobito zahtjevan, no treba malo penjačke vještine. Probijajući se kroz klekovinu, stazica prema vrhu otkriva sve šire vidike. Na nekoliko mjesta put je do-

datno osiguran čeličnom sajlom, no do vrha se može stići i tako da je uopće ne dotaknete. Imate li vremena, prošetajte se s kamena na kamen po stjenovitome grebenu Risnjaka, dakako uz osnovne mjere opreza.

Vršni dio Risnjaka prepoznatljiv je izdaleka po stijenama Velikoga i Južnoga Malog Risnjaka sa sedlom između njih na kojem je planinarski dom. Zanimljivo je da se u davni vrh nazivao Rišnjak, no danas je taj naziv zaboravljen. To je jedan od najslikovitijih hrvatskih vrhova, drugi po visini u Gorskom kotaru (6 metara niži od Bjelolasice). Na vršnoj stijeni 1952. uklesan je natpis u spomen Josipu Schlosseru i Ljudevi-

tu Farkašu Vukotinoviću, istraživačima prirode Risnjaka, a sam vrh označen je metalnim stupićem. Zahvaljujući položaju, vidik s vrha otvoren je na sve strane. Dobro se vide Riječki zaljev, Krk, Učka, Čičarija, Snježnik i slovenski Snežnik, Ločvarsko jezero, Bjelolasica i Velebit, a na sedlu ispod vrha Schlosserov dom. Ta je slika, sa skladno ispruženim grebenom Maloga Risnjaka, jedan od najpoznatijih fotografskih motiva planinske Hrvatske. Posebno oduševljava to što se ne vide naselja, nego nepregledne goranske šume iz kojih izranjaju nebrojeni vrhovi. Tek se u daljini, ispod Učke, naziru Opatija i susjedna mjesta tamošnje rivijere.

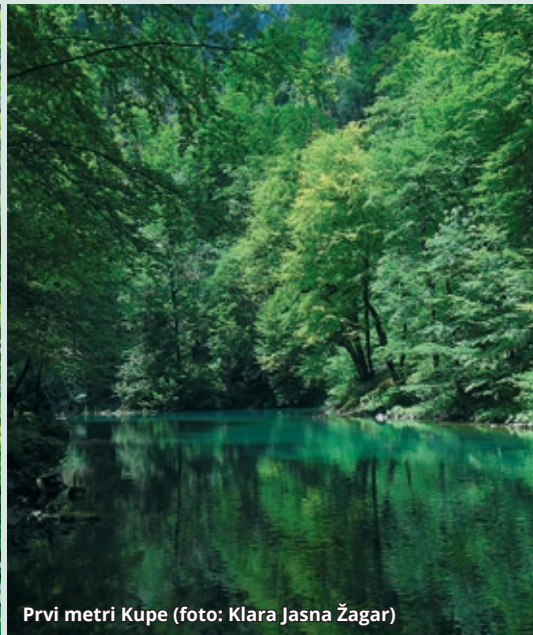
Sa zapadne strane greben Risnjaka od Snježnika odjeljuje duboko usječena dolina kojom vodi šumska cesta od Gornjeg Jelenja prema Gerovu, koja omogućuje najkraći prilaz vršnome dijelu Risnjaka. Na istočnu stranu obronci Risnjaka spuštaju se blaže do Crnoga Luga. Nadomak Crnome Lugu nalazi se dolina Leske, koju se može upoznati ugodnom šetnjom po poučnoj stazi koja započinje pokraj upravne zgrade Nacionalnog parka Risnjak u crnoluškom zaselku Bijeloj Vodici. Iz Crnoga Luga prema vršnome dijelu Risnjaka upućuju se dvije staze, podjednako duge i zanimljive.

Greben Risnjaka

Šuma u dolini Lesk

Prvi metri Kupe (foto: Klara Jasna Žagar)

ve. Sjevernija je nazvana Horvatovom stazom, po dr. Ivi Horvatu, botaničaru i potpredsjedniku Hrvatskoga planinarskog društva, koji se posebno angažirao u vezi s proglašenjem Risnjaka nacionalnim parkom. Druga staza vodi preko Medvjedih vrata, jedinstvena prijevoja između dviju nevelikih, ali vrlo slikovitih stijena na grebenu Risnjaka. Do Medvjedih vrata, a i do Schlosserova doma, može se doći i sa zapadne strane, sa šumskih proširenja Vilja i Cajtiga. To su i najkraći prilazi vrhu Risnjaka.

NIZ DOLINU KUPE

Sjeverni dio Risnjaka pripada dolini Kupe. Izvor te rijeke jedno je od najljepših krških vrela u Hrvatskoj. Jedinstvenom tirkiznom bojom i položajem u dubokoj usjeklini podno Gavranove stijene i Kupičkog vrha (715 m), taj prirodni amfiteatar u kojem se rađa rijeka Kupa pruža neponovljiv doživljaj ljepote i mira. Sam izvor Kupe ima oblik ovalna jezera uvučena ispod stotinu metara visokih okomitih stijena. U daljnjem toku, od utoka Čabranke pa sve do Kamanja kraj Ozlja, Kupa je granična rijeka između Hrvatske i Slovenije.

Svi vrhovi na području Risnjaka građeni su od vapnenca. S obzirom na vrstu reljefa to je područje tipične krške morfologije, od strmih stjenovitih vrhova do dubokih jama i zatvorenih depresija – ponikava. Ipak, osim najviših vrhova, cijelo područje je pod šumom, koja je prepoznatljivo obilježje Risnjaka. Samo u nacionalnome parku utvrđeno je više desetaka biljnih zajednica.

Te šume prepuštaju se slobodnome životu, što znači da u njima nema sječe ni drugih izravnih utjecaja čovjeka. Proteklih desetljeća risnjačke šume poprimile u prašumske elemente, a na mjestima na kojima su prevladavali travnjaci zagospodarile su šumske zajednice. Dakako, tako bogat biljni svijet posljedica je miješanja različitih klimatskih utjecaja. Općenito, glavna klimatska obilježja Ris-

njaka su svježa ljeta, duge snježne zime i obilje oborina. Najviše oborina pada u jesenskom razdoblju, što je obilježje maritimne mediteranske klime. Vrijedi zabilježiti da se snijeg u visinskoj zoni zadržava više od 150 dana tijekom godine, a visina mu doseže i do četiri metra pa, prema tome, unatoč blizini toploga mora Risnjak ima sva tipična planinska obilježja.

FLORA RISNJAKA

Samo na rubnim pristrancima Risnjaka ima nekoliko većih otvorenih površina, među kojima su najljepše i najveće livade Leska, Lazac i Šegine. Prema bogatstvu biljnoga svijeta na glasu je bila i Schlosserova livada pod vrhom Velikoga Risnjaka, na kojoj je 1932. izgrađen planinarski dom, pa se i flora toga lokaliteta ponešto promijenila. Poznati prirodoslovac Dragutin Hirc posebno je na početku 20. stoljeća biranim riječima oslikao bogatstvo flore u vršnoj zoni Risnjaka i na Schlosserovoj livadi: "Da uživaš sve one divotne boje, valja ovamo

Budući da u Europi nema mnogo takvih prostranih planinskih ekosustava kao što su šume Risnjaka, to je sada jedno od posljednjih europskih utočišta risa, a i drugih velikih zvijeri.

Vidik s Velikoga Risnjaka na planinarski dom

doći u drugoj polovini lipnja ili početkom srpnja, jer poslije flora zamire, a već do konca kolovoza dozrelo je sjeme, bilje ga predalo materi zemlji i na Risnjaku nastala je jesen, koju naskoro zamijeni dugotrajna zima. Proljeće se najavlja tek u drugoj polovini svibnja ili početkom lipnja, a bilje se razvija tako naglo da u isti mah procvatu proljetne i mnoge ljetne biline." Vrijedi istaknuti da je risnjački planinarski dom nazvan upravo imenom Josipa Schlossera Klekovskog (1808. – 1882.), prvog predsjednika Hrvatskoga planinarskog društva, koji je velik dio svojega stručnoga botaničkog rada posvetio upravo istraživanju bilnoga svijeta na Risnjaku. S Ljudevitom Farkašem Vukotinovićem (1813. – 1893.) Schlosser je poduzeo prema nalogu hrvatske Vlade niz botaničkih ekspedicija u hrvatske planine, a 1869. njih su dvojica objavili kapitalno djelo "Flora Croatica", kojim je utemeljena hrvatska botanička znanost.

Bogatstvo flore prati i raznolikost životinjskoga svijeta. Područje Risnjaka je i tijekom povijesti i danas životni prostor smeđeg medvjeda (*Ursus arctos*), vuka (*Canis lupus*) i risa (*Lynx lynx*). Ove vrste ovise o velikim mirnim prostranstvima koja ne uznemiravaju

Planinska livada Lazac

ljudi, kao i o brojnim životinjama koje su im tipična lovina. Budući da u Europi nema mnogo takvih prostranih planinskih ekosustava kao što su šume Risnjaka, to je sada jedno od posljednjih europskih utočišta risa, a i drugih velikih zvijeri. Također su tu prisutne populacije divokoza (*Rupicapra rupicapra*), jelena (*Cervus elaphus*) i srna (*Capreolus capreolus*) te divljih svinja (*Sus scrofa*). Ornitološkim istraživanjima utvrđeno je da na Risnjaku živi više od 110 vrsta ptica.

Na poslijetku, treba reći da na području Risnjaka živi relativno malo sta-

novnika. Kao što opća demografska situacija u Gorskome kotaru pokazuje stalnu depopulaciju, i za nacionalni park zabilježen je vrlo visok stupanj raseljavanja. U parku živi tek nekoliko desetaka stanovnika, mnoga nekadašnja sela i zaselci potpuno su napušteni, a tradicionalni običaji zaboravljeni.

Pa ipak, upravo zbog planinske nepristupačnosti, sve ono što Risnjak čini jedinstvenim još je uvelike ostalo sačuvano u svojem izvornom obliku te nudi ljepotu svima koji žele upoznati taj malen i vrlo privlačan kutak Gorskoga kotara nadomak Jadranskome moru. ■

Vrh Velikoga
Risnjaka na 1528 m
nadmorske visine

ENG Rarely does an area encompass so many specific and unique phenomena as Risnjak. Various Alpine, Dinaric, Mediterranean and continental influences meet here in a unique way, and all the typical features of that mountain are represented and clearly visible. Visitors will be delighted by the old and well-preserved forests, wide vistas and bright green hues of the Kupa River—which, from its source under Risnjak, immediately has the power of a large river—and numerous other phenomena. In a broader sense, Risnjak is a vast hilly-mountainous area on the border between Gorski kotar and the Croatian Littoral, west of the mountain area of Drgomlje, and north of the traffic direction Zagreb - Rijeka. The main backbone of that part is the impressive mountain ridge of Risnjak, laid out in the Dinaric direction extending northwest-southeast. This central, highest and most interesting area of the Risnjak massif, with an area of 32 square kilometers, was declared a national park in 1953, and in 1997 the park was expanded to include Snježnik on the western side and the Kupa spring on the eastern side. The picture from the top of Veliki Risnjak, with Schlosser's home on the saddle below and the harmoniously stretched ridge of Mali Risnjak, is one of the most famous photographic motifs of mountainous Croatia. Since there are not many such extensive mountain ecosystems in Europe as the Risnjak forests, it is now one of the last European refuges for lynxes and other large animals.

Pogled u maglu

Čvrsto zamotan u povijesnu maglu je i veliki dio prošlosti Gorskoga kotara, pa tako i planine Risnjak i prostora na koje planina neposredno utječe. Unatoč tome, povijest ovoga područja morala je biti burna, slojevita, uzbudljiva. Na području Risnjaka dinarski zid je najtanji i preko njega svijet srednje Europe najlakše može proviriti prema Sredozemlju.

Magla i
izmaglica
s Risnjaka

Piše: **Marin Knezović** Foto: **Alan Čaplar**

Stupiti na planinu znači zakoračiti u prostor nejasnog, varavog, samo djelomično vidljivog. Guste šume pretvaraju ih u mjesta postojane tmine. Vunena magla preoblikuje stvari, ljude i pojave, čineći ih vidu manje ili više dostupnima. Na planini često sve se više čini nego što izgleda. Tako je nejasnih obrisa i povijest ljudi i njihovih zajednica u planinskom okrilju. Možete do njih doprijeti samo djelomično i putem stoljećima slučajno razbacanih podataka. Čvrsto zamotan u povijesnu maglu je i veliki dio prošlosti Gorskoga kotara, pa tako i planine Risnjak i prostora na koje planina neposredno utječe.

Unatoč tome, povijest ovoga područja morala je biti burna, slojevita, uzbudljiva. Na području Risnjaka dinarski zid je najtanji i preko njega svijet srednje Europe najlakše može proviriti prema toplom podneblju Sredozemlja. Premda dio dinarskoga bedema, na Risnjaku se osjeća i dah Alpa, njihova stanovništva, kulture, civilizacije. Unatoč svojim vrhovima od 1500 metara, ova planina nikako nije mogla biti samo preprekom. Risnjak je bio i vrata, ulaz koji se doduše s vremenom zatvarao i otvarao, bivajući prostorom neujednačene i nestalne propusnosti.

PODRUČJE JAPODA

Nema dvojbe, Risnjak je bio područje ilirskoga plemena Japoda, no o ovome kraju u doba antike možemo malo toga reći. Među šumskim raslinjem, razrovan korijenjem drveća u planini, tako nailazimo na ostatke rimskih putova. Risnjak se sa svojih 1500 m čini moćnom preprekom, no u doba kasnoga Rimskog Carstva ni njegove stijene i šume nisu se Rimljanima činile dostatnima da zaustave barbare pa su u zaleđu današnje Rijeke sagradili sustav utvrda, Liburnijski limes koji je preko Gorskoga kotara završavao u današnjoj Sloveniji.

Ni Risnjak ni rimski zidovi nisu mogli zaustaviti pljačkaške horde u njihovu jurišu s istoka na Italiju.

Propašću Rimskog Carstva pao je teški, neprozirni zastor na obzor povijesti. Bila su potrebna stoljeća da bi se on podigao i ponovno nam omogućio pogled na razvoj cijelih država i društava. On se posebno sporo dizao na području Gorskoga kotara. Prostor Risnjaka i onaj oko njega ponovno je vidljiv povijesnim izvorima tek od 13. st. To je vezano s pojavom velikaške obitelji koja će stoljećima obilježavati povijest ovih krajeva – knezova Krčkih, Frankopana.

Crni Lug

Ako stavimo na stranu pompozne, kriptovorene isprave, nije jasno kako se ova obitelj s velikoga jadranskog otoka dokopala posjeda na ovome području. U svakom slučaju, s moćnim knezovima počinju se graditi utvrde, crkve, dolazi novo stanovništvo koje podiže svoja naselja, obrađuje zemlju, goni stoku na pašu...

LEGENDA O PETRU KLEPCU

I tako sve do kraja 15. st. kada turska pustošenja ponovno gase svjetlo nad Gorskim kotarom i Risnjakom. Premda ovaj kraj nikada nije potpao pod tursku vlast, pljačkanja i palež Osmanlija na ratnoj stazi prema današnjim slovenskim zemljama, Austriji i Italiji, ostavili su trajan trag. Cijela naselja nestaju, a stanovništvo bježi čineći cijeli ovaj prostor ponovno pustim, ostavljenim, gotovo zaboravljenim. Više od povijesnih izvora, o otpornosti i hrabrosti goranskoga čovjeka u doba turskih ratova svjedoči legenda o Petru Klepcu, goranskome divu koji je protjerao turske pljačkaše i zaštitio maloga čovjeka.

Od kraja 16. st. postupna oseka osmanske sile potaknula je obnovu života područja oko planine. U veliki prazan prostor naseljavaju se ljudi iz različitih područja pridonoseći raznolikosti stanovništva i narječja koja je, donekadavno, obilježavala Gorski kotar. Tu su uz stare gospodare Frankopane i oni novi, knezovi Zrinski. Oni su nalegli na prirodno bogatstvo Gorskoga kotara, drvo i rude. Umjesto zveketa mačeva sada odzvanja cijelim krajem udaranja maljeva i čekića koji užareno željezo pretvaraju u svakodnevne, nužne predmete koji se prodaju sve do južne

Italije. Divlje životinje se uklanjaju pred monotonim zvukom sjekire, a sela odišu mirisom netom isplijenoga drveta.

KRUH SE TRAŽIO PUNO DALJE

Usjeci i prijevoji Risnjaka ujedno su i putovi kako pretpovijesnim lovcima, tako i seljacima i trgovcima u ranome novom vijeku. Putuje se mahom pješke, no planina odzvanja i kopitima mazgi i konja seljaka, trgovaca i obrtnika. Ceste postaju važan dio prihoda lokalnog stanovništva. Goranin cestu gradi, zatim je pažljivo održava kako bi svoju i tuđu robu prevezio kolima i teglećom marvom. Rad na cesti i po cestama od 1873. nadopunit će ili zamijeniti onaj na željeznici.

Gospodarske aktivnosti, sve brojnije i raznolikije, osnova su množenja ljudi i njihovih naseobina, no ubrzo će stanovništva biti puno više nego posla koji će nuditi kraj oko planine. Kruh se morao tražiti dalje, puno dalje, preko velikog mora, u Americi. Krajem 19. i početkom 20 st. bučni, golemi ljudski mravinjaci Sjedinjenih Država uobičajeno su odredište snažnih goranskih muškaraca. Neki će se od njih vratiti, neki će postojano slati novce obiteljima u stari kraj, a nekima će se trag posve izgubiti u velikoj zemlji preko tamnoga mora. Gdje je šuma, tu je i marljiva goranska ruka pa tako stanovnike ovoga kraja nalazimo i u Sloveniji, Slavoniji, Bosni, a poslije 1. svjetskog rata sve češće i u Francuskoj.

STOLJEĆIMA SE GRADILO DRVOM

Seljenje i preseljenje tako je postalo osnovno obilježje ovoga kraja. Tome su pridonijeli i ratovi 20. st. Posebno su tijekom Drugoga svjetskog rata stradale goranske kuće, pojate i crkve. Jedan od razloga razmjerno malog broja povijesnih spomenika u ovome kraju je i priroda njihove građe. Stoljećima se mahom gradilo drvom, materijalom kojim se zdanja podižu razmjerno lako, a opet su čvrsta i ugodna za boravak. No, sudbina ovih objekata je u pravilu, prije ili kasnije, susret s vatrom i pretvaranje u hrpice pepela na tlu.

Povijest Risnjaka i njegova kraja još uvijek je slabo poznata. To nije samo

Put kroz šumu na Risnjaku

rezultat siromaštva povijesnih izvora, nego i nedostatka znanstvene i javne pozornosti. Kada se njihov reflektor u većoj mjeri usmjeri na našu planinu, više ćemo znati i o njezinoj prošlosti, koja će tada biti manje tamna i maglovita. ■

ENG The history of Gorski kotar, including Risnjak, must have been stormy, layered and exciting. In the area of Risnjak, the Dinaric wall is the thinnest, and through it the world of Central Europe can most easily peer into the warm climate of the Mediterranean. Although part of the Dinaric ramparts, Risnjak can also feel the breath of the Alps, their population, culture, and civilization. Despite its peaks of 1500 meters, this mountain could not be just an obstacle. There is no doubt that Risnjak was the territory of the Illyrian tribe of Japoda, but we can say little about this area in antiquity. Among the forest vegetation, torn up by tree roots in the mountains, we come across the remains of Roman roads. With the fall of the Roman Empire, a heavy, opaque curtain fell on the horizon of history. The area of Risnjak and the area around it is visible again in historical sources only from the 13th century. This is connected with the appearance of a noble family that will mark the history of these regions for centuries—the princes of Krka, Frankopans. And thus until the end of the 15th century, when the Turkish devastation again extinguished the light over Gorski kotar and Risnjak. Although this area never fell under Turkish rule, the looting and arson of the Ottomans left a lasting mark. From the end of the 16th century, the gradual decline of the Ottoman power encouraged the renewal of life in the area around the mountain. People from different areas settled in the large empty space, contributing to the diversity of the population and dialects that, until recently, characterized Gorski kotar. Moving and relocating has become a basic feature of this region. The wars of the 20th century also contributed to this. The history of Risnjak and its region is still poorly known. This is not only the result of the poverty of historical sources, but also the lack of scholarly and public attention.

Medvjeda vrata

Kompaktan i raznolik šumski pokrov

Područje Risnjaka je bogato bioraznolikošću biljnog svijeta (44 stanišna tipa, od kojih je 37 rijetko i ugroženo, blizu 1200 vrsta biljaka) zahvaljujući prije svega tome što je (zajedno s masivom Snježnika) - *klimatska i vegetacijska pregrada između Hrvatskog primorja i kopnenih dijelova Hrvatske*.

Đlakavi pjenišnik - *Rhododendron - hirsutum*

Mala kruščica - *Pyrola minor*

Četverolisna križarica - *Paris quadrifolia*

Tekst: **Darko Mihelj**

Foto: **Dalibor Vladović i Darko Mihelj**

Planinski masiv Risnjaka¹ s ostalim pripadajućim dijelovima NP Risnjak (Snježnik, Guslica, Planina, vrelo Kupe i potok Krašičevica) ne zauzima veliku površinu u usporedbi s nekim drugim zaštićenim područjima u Hrvatskoj. Razlog zaštite ovog područja su prije svega velika prostranstva šuma (čak 15 različitih biljnih zajednica!). U šumama se nalaze brojni travnjaci prebogat raznim vrstama bilja, tzv. livade "košanice". Na najvišim dijelovima masiva Risnjaka isti će se planinska flora stjenovitih vrhova. Risnjak i njegovo šire područje proglašeni su nacionalnim parkom najviše zahvaljujući prof. dr. sc. Ivi Horvatu i nje-

govnoj ekipi stručnjaka, istraživačima biljnih zajednica šuma ovog područja, pa se može reći da je *Risnjak pravi predstavnik nekadašnjeg pojma europskoga nacionalnog parka*. Područje Risnjaka je bogato bioraznolikošću biljnog svijeta (44 stanišna tipa², od kojih je 37 rijetko i ugroženo; blizu 1200 vrsta biljaka) zahvaljujući prije svega tome što je (zajedno s masivom Snježnika) - *klimatska i vegetacijska pregrada između Hrvatskog primorja i kopnenih dijelova Hrvatske*.

BILJNE ZAJEDNICE

Glavno obilježje gorsko-planinskoga prirodnoga krajobraznog područja Risnjaka je gorsko-planinski krški reljef u kojem se izmjenjuju izraženi hrptovi

i vrhovi masiva Risnjaka i Snježnika s krškom udolinom između njih i zaravni istočno od Risnjaka, te kompaktan i raznolik šumski pokrov. Veliki utjecaj na raznolikost biljnih zajednica imaju ovdje zastupljena dva tipa klime – umjerenom toplu kišna klima s toplim ljetom i snježno-šumska klima. Na području NP Risnjak su najznačajnije i najraširenije šumske zajednice **brdska bukova šuma s mrtvom koprivom i dinarska je- lova šuma na vapnenačkim blokovima** (Smrekovac³). **Dinarska šuma bukve i jele** vrlo je bogatoga flornog sastava s velikim brojem zavičajnih zaštićenih biljnih vrsta (Crni Lug); **dinarske sastojine bora krivulja s alpskom pljuskavicom** rastu na gornjoj granici šumske vegetacije hrvatskoga dijela Dinarida. **Gorska smrekova šuma s pavlovcem** raste u širokim udolinama, mrazištima (Lazac)

1 U članku Alana Čaplara navedene su karakteristike risnjačkoga masiva i njegov položaj u Hrvatskoj.

2 Stanište je jedinstvena funkcionalna jedinica kopnenog ili vodenog ekosustava, određena geografskim, biotičkim i abiotičkim svojstvima, neovisno o tome je li prirodno ili dopirnodno. Sva staništa iste vrste čine jedan stanišni tip.

3 U zagradi je navedeno područje NP Risnjak gdje se nalaze najljepše sastojine neke biljne zajednice.

Hrvatski krestušac
– *Polygala alpestris*
ssp. *croatica*

Ljubičasti mliječ – *Cicerbita alpina*

dok je klekovina bora s kozokrvinom razvijena iznad 1350 m nad morem i posljednja je zona šumske vegetacije. Pretplaninska bukova šuma s planinskim žabnjakom dolazi iznad 1200 m nad morem (Veliki Risnjak i Vilje). Na području Risnjaka nalazimo još i pretplaninsku smrekovu šumu s modrom kozokrvinom, pretplaninsku šumu bukve i gorskoga javora (Veliki Risnjak), pretplaninsku šumu smreke s čoporcem (Javorov kal i Gašparac), šumu bukve s rebračom (Crni Lug), šumu crnoga graba s risjem (dolina rijeke Kupe), termofilnu zajednicu šumu crnoga graba i bukve te šumu jele s rebračom (Leska).

Najviša područja s najekstremnijim uvjetima na staništu zbog niske temperature i fiziološke suše⁴ naseljavaju zajednice planinskih rudina, zajednice rudina uskolisne šašike i oštrog šaša, planinske rudine vazdazelenog šaša i uskolisne šašike te planinske rudine Kitajbelova šaša i alpske sunčaniće. Biljke su ovdje prilagođene kratkom vegetacijskom razdoblju, niskim temperaturama i jakom vjetru.

RISNJAČKA FLORA⁵

Alpski zvjezdan je zeljasta trajnica podrijetlom iz planinskih područja Europe (i Alpi). Boja cvata kod ove glavočike može varirati: od plave, indigo, ljubičaste, bijele ili ružičaste. Cvate ljeti. Biljka je privlačna pčelama, leptirima i pticama.

4 Fiziološka suša je pojava da u tlu ima dovoljno količine vode, čak i previše, ali je biljkama nedostupna zbog npr. niske temperature ili visoke koncentracije soli u tlu.

5 Kratice za pojedine vrste u člancima o Hrvatskoj planinskom bilinstvu: E – endemi, SZ – strogo zaštićene vrste. Kratice za oznake ugroženosti: CR – kritično ugrožena, D.D. – nedovoljno poznata, EN – ugrožena, LC – najmanje zabrinjavajuća, NT – gotovo ugrožena, VU – osjetljiva.

Razlog zaštite područja Risnjaka, Snježnika, Guslice, Planine, vrela Kupe i potoka Krašičevica su prije svega velika prostranstva šuma (čak 15 različitih biljnih zajednica!). U šumama se nalaze brojni travnjaci prebogat raznim vrstama bilja, tzv. livade "košanice".

Postoje i dvije podvrste podrijetlom iz Kanade i Sjedinjenih Država. Borbašova kozokrvina (E, SZ) je uspravni grm smeđe boje grana. Cvjetovi žućkasto-bijele boje pojavljuju se tijekom lipnja i srpnja. Njezin plod je crna i nahukana modra bobica, koja nije jestiva. Ova biljka je dio vegetacije pretplaninske klekovine. Jednoljetna i obična crvotočina (LC) imaju puzavu stabljiku dugačku oko jednog metra. Obje su slične mahovinama iako pripadaju papratnjačama. Kod jednogodišnje je na vrhu listića bodlja, a kod obične poput vlasi čekinja. Obična crvotočina raste u skupinama na svijetlim mjestima bukovih ili smrekinih šuma ili pak u bukovoj šumi s jelom. Jednoljetna crvotočina raste u sjenovitim i mahovinom bogatim šumama

smreke i bora. Četverolisna križarica kao trajnica i geofit raste na svježim, hranjivim, malo kiselkastim tlima, od nizina do pretplaninskoga pojasa. Mali pojedinačni cvjetovi se javljaju tijekom lipnja i srpnja. Plod je tamnoplava i gola bobica. Biljka može varirati brojem, oblikom i veličinom listova; otrovna je jer sadrži saponine koji konzumacijom mogu proizvesti povraćanje i proljev, vrtoglavicu, proširenje zjenica, pa čak i uzetost.

HRVATSKI KRESTUŠAC

Dlakavi pjenik (NT) je rijetka vrsta i endem Alpa. Ovaj grm je stanovnik pukotina stijena i krševitih terena. Uglavnom raste pojedinačno. U NP Risnjak nalazimo ga na planinskim rudinama. Europska planinčica (NT) raste na brdskim i planinskim travnjacima (u NP Risnjak na planinskim rudinama). Ova biljka često se može naći u ponikvama jer joj odgovaraju duboka, humozna tla. Gorska moravka (SZ, VU) je stanovnik livada i travnjaka, od brdskih do alpskih područja; često dolazi u Hrvatskoj zajedno s travom tvrdačom. Ova zeljasta trajnica je na popisu ugroženih svojiti Bernske⁶ konvencije. Cvate od lipnja do kolovoza. Ugrožena je i zbog sabiranja zbog svoje ljekovitosti. U fitoterapiji se koristi za liječenje hematoma,

Nejednakozubla vladisavka -
Gentianella anisodonta

6 Konvencija o zaštiti europskih divljih vrsta i prirodnih staništa (Bernska konvencija) je obvezujući međunarodni pravni instrument u području zaštite prirode, koji pokriva prirodnu baštinu europskoga kontinenta i nekih država Afrike. Ima cilj očuvati divlje životinje i biljke te njihova prirodna staništa i poticati europsku suradnju na tom polju...

Okruglolisna rosika - *Drosera rotundifolia*
(Foto: Distant Hill Gardens public)

crvenila i iritiranosti kože te za opekline i manje ozljede kože jer djeluje protuupalno, antibakterijski i protugljivično. **Hrvatski krestušac** (E, SZ, D.D.) je dinarsko-ilirski florni element. Staništa su mu travnati i kameniti obronci te police stijena; ugrožen je zarastanjem staništa.

Kranjski ljiljan (SZ, VU) u Hrvatskoj nalazimo u gorskom i planinskom području na brdskim livadama, svijetlim šumama i šikarama. Na području NP Risnjak nalazimo ga često u klekovini bukve. **Zlatoglavi ljiljan** (SZ, VU) raste na brdskim i gorskim travnjacima. U srpnju i kolovozu cvate lijepim crvenkasto-narančastim cvjetovima. U pazušcu listova ove biljke nalaze se tzv. bulbili, tj. crnkasto-smeđa tjelešca koja imaju ulogu nespolnog razmnožavanja. Ovaj ljiljan je medonosna, ukrasna, ljekovita i otrovna biljka. **Ljubičasti mliječ** je zeljasta trajnica otvorenih do sjenovitih mjesta u šumama, vrtačama, u vegetaciji visokih zeleni te uz potoke. Voli

tla bogata hranjivim tvarima. Stabljika ove biljke je šuplja s puno mliječnoga soka. Pripada porodici glavočika jezičnjača. Cvate od srpnja do rujna. **Mala kruščica** iz porodice kruščica je stanovnik gorskih i pretplaninskih šuma. Pognuti cvjetovi ove biljke skupljeni su u grozdasti cvat. Cvat je kuglasta oblika i bijele ili ružičasto-crvene boje. Cvate od lipnja do kolovoza. **Naočiti kolotoč** je trajnica. Cvjeta od lipnja do kolovoza velikim glavičastim cvatovima žute boje. Biljka ima snažnu stabljiku, visoku i do dva metra. Stanovnik je gorsko-planinskog područja, na šumskim sječinama, uz rubove šuma, uz obale planinskih potoka i izvora te u vrtačama, posvuda ondje gdje se dugo zadržava snijeg.

PEROLISNI MJESEČINAC

Obični bezlistac ubraja se u porodicu kruščica. Ova šumska trajnica iz bukovih šuma gorskog područja je bez klorofila; parazitira na mikoriznim gljivama. Umjesto listova ima ljuske. Mirisom podsjeća na vaniliju. Ima grozdasti cvat koji se pojavljuje od lipnja do kolovoza. **Okruglolisna rosika** (SZ, CR) stanovnik

Hrvatski krestušac je dinarsko-ilirski florni element. Staništa su mu travnati i kameniti obronci te police stijena, a ugrožen je zarastanjem staništa.

je tzv. prijelaznih cretova u zajednici bijele šiljkice i u društvu s raznim vrstama maha tresetara (*Sphagnum*). Ugrožena je nestankom staništa u procesu prirodne vegetacijske sukcesije ili zbog odvodnjavanja staništa. Cvate od lipnja do kolovoza. **Patuljasti zvončić** (SZ, VU) pripada jugoistočno europskome planinskome flornom elementu. **Perolisni mjesečinac** (SZ, CR) je višegodišnja paprat i geofit. Biljka je visoka nekih 20 centimetara s kratkim rizomom koji svake godine potjera samo jedan list. Spore ove paprati pojavljuju se u lipnju i srpnju. Do otkrića ovog mjesečinja u NP Risnjak vrsta je bila regionalno izumrla (nestanak na nalazištu na Medvednici) pa je sada uvrštena u popis recentne nacionalne flore. S obzirom na to da nalazište broji mali broj jedinki, trebat će u sljedećim godinama redovito provjeravati njegovo stanje i poduzimati mjere za očuvanje staništa.

Podvrsta sibirске perunike *erirrhiza* (SZ) je, za razliku od tipične sibirске perunike koja raste u nizinskim poplavnim područjima, stanovnik planinskih područja. **Planinski stolisnik** (NT) je rijetka vrsta čija su staništa planinske rudine - kamenjare, stijene i točila pretplaninskog i planinskog područja. Ovaj polugrm ugrožen je najviše zbog toga što se sabire u ljekovite svrhe (iako je srodna vrsta obični stolisnik također ljekovita). Naziv roda *Achillea* dolazi od grčkoga junaka Ahileja koji je obični sto-

Perolisni mjesečinac - *Botrychium matricariifolium* (Foto: Doug McGrady)

Planinski stolisnik - *Achillea clavennae*

Velecvjetni naprstak - *Digitalis grandiflora*

Rumena drijemina - *Lychnis flos-cuculi*

Zlatoglavi ljiljan - *Lilium bulbiferum*

Perolisni mjesečinac je višegodišnja paprat i geofit. Do otkrića ovoga mjesečince u NP Risnjak vrsta je bila regionalno izumrla (nestanak na nalazištu na Medvednici) pa je sada uvrštena u popis recentne nacionalne flore.

lisnik koristio za liječenje rana i sprječavanje krvarenja svojih vojnika. **Proljetna modrica** je trajnica lijepih plavo obojenih cvjetova (rjeđe su bijeli) skupljenih u grozdaste cvatove. Cvate u travnju i svibnju. Staništa ove biljke su gorske vlažne šume. Medonosna je biljka. **Rumena drijemina** je zeljasta trajnica uspravnih cvjetnih stabljika. Cvjetovi su ružičasto-crvene boje. Staništa ove biljke su vlažne livade i obale potoka. **Runolist ili bjelolist** (SZ, VU) kao niska busnasta trajnica svojim sivo-pustenasto dlakavim listovima i bijelim glavičastim cvatovima nalik je na lavlju šapu (naziv roda!). Ovaj stanovnik pukotina i polica vapnenačkih stijena je izraziti heliofit koji dobro podnosi sušu. Širokolisni **suhoper** (SZ, EN) živi na cretovima i močvarnim livadama. Ugrožen je većinom zbog djelovanja čovjeka. Zeljasta je trajnica koja cvate u svibnju i lipnju. Ova suhoperka je indikator mokrih i često natopljenih tala.

VELECVJETNI NAPRSTAK

Trščanski srčanik je trajnica koja raste u rahlim busenima. Njezini su cvjetovi većinom pojedinačni, tamne azurno-modre boje. Cvate od travnja do srpnja na višim gorskim i pretplaninskim livadama, na vjetrom izloženim položajima. **Obična tustica** (SZ, CR) raste na cretovima, močvarnim područjima i oko izvora. Ova zeljasta trajnica prezimljava tzv. zaštitnim pupom. **Vele-**

cvjetni naprstak (NT) raste pojedinačno ili u malim skupinama na rubovima šuma, u svijetlim šumama, između stijena i na šumskim sječinama. Cijeli rod naprstaka je poznat po tome jer sadrže tzv. kardiotonične glikozide; te su se stvari kao droga koristile stoljećima u fitoterapiji, no danas se koriste samo kao dio standardiziranih lijekova; ti glikozidi djeluju na rad srca tako da srce radi sporije i efikasnije. **Nejednakožuba vladisavka** je zeljasta dvogodišnja biljka koja raste na livadama, kamenjarskim travnjacima i rudinama izloženim vjetru. **Treparasta vladisavka** je također dvogodišnja biljka iz porodice sirištara.

Runolist ili
bjelolist -
Leontopodium
alpinum ssp.
krasense

Raste na sličnim staništima kao i prethodna vrsta, dakle na otvorenim i sunčanim položajima. **Vlasasta mužica** je zeljasta trajnica razgranate stabljike; listovi su joj skupljeni u prizemnu rozetu. Latice su joj bijele ili crvenkaste boje sa ždrijelom koje je ružičaste ili žute boje. Cvate od svibnja do srpnja. Biljka je svijetlih vapnenačkih staništa. **Zimzelena medvjетка** (SZ, VU) je niski, razgranjeni zimzelena grm. Ugrožen je nekontroliranim sabiranjem. Cvate od svibnja do srpnja (ovisno o nadmorskoj visini). Ova biljka sadrži arbutin i metil arbutin koji imaju određena farmakološka svojstva djelujući antiseptično na mokraćni sustav, posebice na mokraćni mjehur (tzv. *uvin čaj*). ■

ENG The Risnjak mountain massif with other associated parts of Risnjak National Park (Snježnik, Guslica, Planina, Kupe spring and Krašičevica stream) does not occupy a large area compared to some other protected areas in Croatia. The reason for the protection of this area is primarily the large expanses of forest (as many as 15 different plant communities!). Within the forests there are numerous grasslands rich in various types of plants, the so-called meadows "košanice". On the highest parts of the Risnjak massif, the mountain flora of the rocky peaks stands out. Risnjak and its wider area were declared a national park mostly thanks to prof. Ph.D. Ivo Horvat and his team of experts, researchers of plant communities of forests in this area, so it can be said that "Risnjak is a true representative of the former concept of a European national park". The Risnjak area is rich in plant biodiversity (44 habitat types, 37 of which are rare and endangered; close to 1,200 species of plants), thanks to the fact that (together with the Snježnik massif) it is a "climate and vegetation barrier between the Croatian coast and the mainland parts of Croatia".

Predstavljen Ured za izvoz glazbe *Hrvatska* u zagrebačkome KSET-u

Inovativna digitalna platforma za suvremene glazbenike koji još grade karijeru bit će odlična odskočna daska perspektivnim umjetnicima kakvu imaju talentirani glazbenici diljem Europe u vidu šezdesetak atraktivnih festivala

Tekst: **Vesna Kukavica** Foto: **Ured za izvoz glazbe Hrvatska, Glazba.hr, Let's Rock Festival Šibenik, Valerio Baranović**

Ured za izvoz glazbe *Hrvatska* (We Move Music Croatia) predstavio je 25. listopada u zagrebačkome klubu KSET-u zainteresiranim način funkcioniranja te interaktivne muzičke platforme. Aktivnosti Ureda predstavili su Dražen Baljak, ujedno i novi predsjednik Hrvatske glazbene unije, te tim Mirko Burazer, Frane Tomašić i Davor Drezga. Ured financiraju strukovne udruge kao što su Hrvatska glazbena unija (HGU), Hrvatska udruga za zaštitu izvođačkih prava (HUZIP), Hrvatska udruga orkestralnih i komornih umjetnika (HUOKU) te Hrvatska udruga istaknutih glazbenika (HUIG). Javnosti su atraktivno objašnjeni načini sufinanciranja glazbenih sastava, mogućnosti međunarodne suradnje s ostalim sličnim uredima i cjelokupnim europskim glazbenim sektorom, uz na-

javu niza inovacija (Klikni: <https://wemovemusic.hr/>). Pokretači Ureda govorili su o dvije vrste sufinanciranja turneja i tzv. *showcase* festivala na koje se izvođači mogu prijavljivati od 1. studenoga 2022. Kad su u pitanju *showcase* festivali, protokol natjecanja za sufinanciranje iz novoosnovanoga zagrebačkoga glazbenog Ureda podrazumijeva da se izvođač - tek nakon prijave na neki inozemni *showcase* festival i s potvrdom vlastitoga uvrštenja u program - javi hrvatskome Uredu koji će ga sufinancirati. Važno je istaknuti da će sve glazbenike koji se plasiraju na neki europski *showcase* festival financirati Ured.

TURNJE GLAZBENIKA

Svi glazbenici zainteresirani za odlazak na turneje, počevši od 1. studenoga 2022., mogu aplicirati za sufinanciranje te inozemne turneje. Sufinancirat će se one turneje koje će imati minimalno sedam koncerata u deset dana, od čega je poželjno jedan koncert izvesti u

europskome susjedstvu, a ostalih šest u udaljenijim državama zapadne Europe. Maksimalan iznos financiranja iznositi će 1500 eura po turneji, a iznos participacije ovisiti će o pokazateljima kao što su broj koncerata i udaljenost raznih država u kojima hrvatski sastavi ili pojedinačni izvođači gostuju. Turneje će se financirati istom glazbeniku maksimalno tri godine zaredom.

PRAVNA POMOĆ DOBROJ SVIRCI

Prezentirane su i glavne značajke funkcioniranja Ureda za sve hrvatske glazbenike koji mogu imati razne pravne dileme (bilo koje vrste ugovora), financijska pitanja (načini isplata) ili zatražiti bilo kakav drugi savjet vezan uz glazbenu industriju. Svi zainteresirani mogu se javiti na hello@wemovemusic.hr ili na broj +385 91 252 8303, kao i dogovoriti sastanak ili postaviti upit elektroničkom poštom, uz napomenu da nema pogrešnih pitanja. Ideja Ureda je pomoći glazbenicima u rješavanju određenih izazova s kojima su se predstavnici Ureda već u umjetničkim praksama susrećali. Izdvajamo kako je najavljen i hrvatski *showcase* festival koji će se održati na jesen sljedeće 2023. godine, a lokacija i nadnevcu naknadno će se otkriti. Nakon promocije Ureda, istaknuti suvremeni glazbenici Sara Renar te Jordi Ilić (*Tús Nua*), Ivan Ščapeć (*Seine*) i Nikola Runjavac (*Them Moose Rush*) pripovijedali su iz prve ruke o vlastitim iskustvima s turneja i *showcase* festivala, otkrivši primjere dobre prakse s nekoliko inozemnih muzičkih scena, i to od čina same prijave pa sve do procesa ugovaranja

koncertata. Dijelevi iskustva, nazočnim izvođačima približili su globalnu scenu suvremene glazbe raznih žanrova, odnosno moguće razine očekivanja. Na posljetku su pohvalili inicijativu Ureda koja bi - njima, ali i svima s ambicijom osvajanja srca šire europske publike - dugoročno trebala pomoći u nastojanjima da probiju domaće granice.

BAZA SUVREMENIH GLAZBENIKA

Pozivaju se izvođači da pošalju svoje podatke ako žele biti umreženi u bazi hrvatskih suvremenih glazbenika (<https://wemovemusic.hr/contribute-tothewmmcdatabase/>) na web stranici <https://wemovemusic.hr/database/>. Tako se svi zainteresirani muzičari već od 1. studenoga ove godine natječu za sufinanciranje turneja i *showcase* festivala. Sretno! Sve korisne informacije pratite na web stranici: <https://wemovemusic.hr/>.

Čini se da mladi s obje strane granice češće slušaju rock ili blues u odnosu na, recimo, klasičnu glazbu pa bi ovaj Ured mogao i među iseljeničkim potomcima i povratnicima iz dijaspor naći dobru glazbenu publiku, zavidne platežne

moći. No, živimo u vremenima bujanja hibridnih novih glazbenih formi pa treba odustati od strogih razgraničenja i kulturnih hijerarhija koje se temelje na ideji tzv. visoke kulture. Potkraj 20. i početkom 21. stoljeća, u kontekstu ubrzanoga razvoja tehnologije, globalizacije, ali i akutnih ratnih žarišta na istoku Europe, sve intrigantnija postaju kulturna i identitetska pitanja. Suvremena društva odlikuje masovna glazbena produkcija, raznorodna glazbena ponuda i glazbeno diferencirano slušateljstvo. Digitalne tehnologije i masovni mediji omogućuju pristup glazbi kada i gdje god želimo te smo pozvani slobodno birati među mnoštvom glazbenih žanrova. Borba glazbene industrije da privuče slušatelje različitih socioekonomsko-kulturnih pozadina preklapa se sa željama glazbenika koji su u potrazi za novim stilovima, što rezultira pojavom novih (pod)žan-

rova glazbe. Glazba je, doista, jedan od najčešćih medija samoizražavanja, pogotovo u mladima. Ona je neizostavni dio njihove svakidašnjice, a također ima i važnu socijalizacijsku ulogu jer ljubitelji pojedinih glazbenih rodova povezuje jedne s drugima. Diljem Europe postoji oko 60 *showcase* festivala, sličnih recimo našem šibenskom festivalu Let's Rock 3 koji je održan ljetos na Tvrđavi sv. Mihovila u Šibeniku. Nastupilo je dvadesetak izvođača koji još nastoje osvojiti publiku. Ured će povezati te naše izvođače s festivalima kakav je primjerice *Eurosonic* u Groningenu ili *Reeperbahn* u Hamburgu, a od nama bližih čarobni ljubljanski *MENT*, bečki *Waves* ili pak *BUSH* iz Budimpešte. Zaključno, rastuće kreativne industrije za mlade na tlu Europe, kao što se procjenjuje, nedvojbeno će privući i dio hrvatskoga kulturnog kapitala. Iako se u Hrvatskoj stavlja sve veći naglasak na istraživanja iseljeničkoga kulturnog stvaralaštva mladih, kao i na konzumaciju hrvatskih kulturnih dobara među naraštajima rođenim izvan RH, pitanje je koliko istraživači ozbiljno propituju koncept kulturnoga kapitala - ne samo u području glazbe. ■

A website about contemporary Croatian writers

After the pandemic break, with the financial support of the Ministry of Culture and Media and in the organization of the Association of Publishers and Booksellers at the Croatian Chamber of Commerce, these days, more precisely from October 19 to October 23, 2022, Croatia presented itself again at the world's most important professional book event – 74th International Book Fair in Frankfurt. The Croatian representation of a kind was made up of 24 renowned publishers with

over 160 titles. The organizers of the Croatian performance provided a special incentive for the translation of the works of Croatian authors into foreign languages, arousing the interest of foreign publishers. The Ministry of Culture and Media has been carrying out this activity continuously for more than twenty years. Therefore, the website www.croatian-literature.hr (<https://www.croatian-literature.hr/>) was also highlighted at the national Croatian stand. Click: Going Home

Snažni poticaji za društvene promjene

Frankfurtski sajam knjiga (19. - 23. listopada 2022.) ponovno se pokazao kao najvažnije međunarodno mjesto susreta za književnu i medijsku industriju

Naši kulturni djelatnici iz Wiesbadena

Tekst i foto: Ivica Košak

Na 74. međunarodnom sajmu knjiga u Frankfurtu okupilo se više od 4000 izlagača iz 95 zemalja. Nakon dvije godine pauze *hrvatski štand* se vratio na najveći sajam knjiga, medija i ideja u svijetu biznisa povezanog s izdavačkom industrijom. Koordinaciju štanda, a koji financira Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, vodila je *Zajednica nakladnika i knjižara Hrvatske gospodarske komore*. Na nacionalno prepoznatljivome štandu izložen je izbor produkcija u posljednje dvije godine. Ukupno 24 nakladnika iz RH izložilo je više od 160 knjiga koje mogu biti predmet interesa publici, prevoditeljima i stranom tržištu.

Izložena izdanja ponuđena su i posjetiteljima iz dijaspeore koji su na štandu mogli prepoznati djela koja ih zani-

maju, a ne nude se stranim kupcima jer se te knjige ne mogu plasirati u Francusku, Španjolsku i na druge kontinente naprosto zato što je riječ o temama vezanim uz ideju nacije i za aktualne teme.

HRVATSKI ŠTAND

Na hrvatskome štandu *Hrvatska kulturna zajednica / Ogranak Matice hrvatske iz Wiesbadena* (HKZ/OMH-Wiesbaden) predstavila je u subotu, 22. listopada, izbor književnih radova predstavljenih u časopisu *Riječ*, broj 63/64; *Mala povijest njemačke književnosti / Kleine Geschichte der deutschen Literatur* – djelo je zagrebačkoga germanista prof. dr. Viktora Žmegača koji je u ovoj knjizi, na samo 425 stranica, detaljno prikupio povijest njemačke književnosti od početaka oko 750. godine do danas. Predstavljanje ovog djela priređeno je u spomen nedavno preminulome autoru. Predstavljen je i prijevod romana Bojane Meandžije, *Lauf! Warte nicht auf*

mich... / Trü! Ne čekaj me... Roman je tiskan prošle godine u nakladi izdavačke kuće Wieser/Klagenfurt. A kako je upravo HKZ/OMH-Wiesbaden pridonijela objavljivanju i tisku njemačkoga izdanja, promocija u sklopu ovogodišnjega Hrvatskog štanda na Sajmu knjiga afirmirala je na poseban način rad lokalne zavičajne zajednice u Njemačkoj. Znanstveno djelo *Teološka biografija Matije Vlačića Ilirika* rad je dr. Luke Ilića o Matiji Vlačiću Iliriku. Prošireno hrvatsko izdanje objavljeno je 2021. godine u Zagrebu. Njemačka recenzija engleskoga originalnog izdanja objavljena je časopisu *Riječ*, broj 47, HKZ-Wi, 2015., str. 60 - 64. *Vjeroispovijest i dijaspora* – ova publikacija Instituta za njemačku kulturu i povijest jugoistočne Europe znanstveni je rad dr. Angele Ilić, članice predsjedništva HKZ/OMH-Wiesbaden (Recenzija rada objavljena je u časopisu *Riječ*, broj 63/64, HKZ/OMH-Wiesbaden, 2022., str. 70. Roman *Pappel/Topola*, autora Dalibora Markovića, Frankfurt, a koji je u povodu ovogodišnjega međunarodnog Dana mira nastupio (*Slam poetry*) na susretu HKZ/OMH-Wiesbaden, u srijedu, 21. rujna 2022. godine. Ovogodišnja *Prijestolnica kulture* Novi Sad 2022. predstavljena je 7. svibnja u povodu *Europskog tjedna* 2022. godine u gradskoj vijećnici u

Časopis Riječ iz Wiesbadena imao je zapaženu promociju u Frankfurtu

Wiesbadenu. Dr. Angela Ilić predstavila je knjigu *Novi Sad*, u izdavačkom poduzeću *Pustet, München 2022*.

INTERES POSJETITELJA

Posjetitelji hrvatskoga štanda mogli su pronaći ponešto za sebe; zanimljiva publicistička rješenja, stripove, dječje slikovnice... Uz HKZ/OMH-Wiesbaden dva su hrvatska izdavača održala pet promocija, od toga Fraktura dvije, a Dječja knjiga tri, na kojima je predstavljeno devet slikovnica. Istodobno, sajam je bio politički obojen više nego ikada, što se prije svega odrazilo na njegov program događaja. U frankfurtskome paviljonu političari, kulturni djelatnici, pisci i prevoditelji razgovarali su o prosvjedu u Iranu, položaju naroda u Ukrajini, tendencijama podjela u društvu i ruskoj oporbi. Uz moto *Prevedi. Prenosi. Transformiraj.*, ovogodišnji sajam knjiga usredotočio se na prevoditeljski rad. Oko 1500 posjetitelja došlo je na scenski program Međunarodnoga centra za prevođenje kako bi sudjelovali u jednom od gotovo 30 tamošnjih događaja.

To može izgledati puno i (pre)zahtjevno za *lokalnu zavičajnu udrugu*, ali imajući na umu tradiciju predstavljanja literature i književnosti u HKZ/OMH-Wiesbaden, vidi se kako predstavljanje literature i književnog sadržaja nije nešto samo po sebi razumljivo, nego da kulturni rad treba kontinuiranu potporu, pa bila to i mogućnost javnog nastupa (na *Sajmu knjiga*) zahvaljujući *Hrvatskoj gospodarskoj komori - Zagreb, Zajednici knjižara i nakladnika te Povjerenstvu za kulturu grada Wiesbadena*. ■

Sajam knjiga u Frankfurtu (Foto: Fenix (MD))

ENG The magazine *Riječ* (ENG: Word) from Wiesbaden had a notable promotion at the Frankfurt Book Fair 2022. With the financial support of the Ministry of Culture and Media and organized by the Association of Publishers and Booksellers at the Croatian Chamber of Commerce, Croatia presented itself these days (October 19 – October 23, 2022) at the world's most important professional book event – the 74th International Book Fair in Frankfurt. The Croatian national team consisted of 24 renowned publishers with over 160 titles. The organizers of the Croatian performance provided a special incentive for the translation of the works of Croatian authors into foreign languages, arousing the interest of foreign publishers. Therefore, the website www.croatian-literature.hr (<https://www.croatian-literature.hr/>) was also highlighted at the national Croatian stand.

Ledis Gazić čita
svoje stihove

U Rijeci predstavljena zbirka pjesama povratnice
Ledis Gazić

Mornar u meni zna

Ledis Gazić bila je i prva stipendistica
Hrvatske matice iseljenika

U Vijećnici grada Rijeke, 19. listopada 2022., u organizaciji Hrvatske matice iseljenika - podružnice Rijeke, predstavljena je prva zbirka pjesama "Mornar u meni zna", iseljenice i povratnice iz SAD-a, Ledis Gazić rođ. Francisković.

Diplomirala je ruski jezik, opću povijest i pedagogiju te magistrirala na New Jersey City Universityju. Radila je kao profesorica u North Bergen High School, predavala povijest pridošlim imigrantima iz Srednje i Južne Amerike. Od 2012. godine je u mirovini i boravi sve duže na Unijama u obiteljskoj kući i piše pjesme.

Ledis, prva stipendistica Hrvatske matice iseljenika i predsjednica Woman's Club of Unije, rodom iz Malog Lošinja, veći dio svog života provela je u Sjedinjenim Američkim Državama. Svojim osvježavajućim stihovima priča nam o univerzalnim temama naših iseljenika na vrlo svojstven način, o odlasku u iseljeništvo, o povratku kući, o esencijalnom pitanju *Kamo pripadamo*, a sve to s ljubavlju osvrćući se na unijansku i lošinjsku baštinu. Po majci Unijanka, u svoje stihove utkala je i već pomalo zaboravljen unijanski dijalekt.

Predstavljanje je otvorila autorica svojom pjesmom "Gdje pripadam". Osim autorice, pjesme je čitala i Diana Rosandić Živković, urednica zbirke, riječka književnica i predsjednica udruge za promicanje kulturnog stvaralaštva u Rijeci, Tinta 910. Na unijanskom dijalektu čitala je Branka Prusina, a čitanju su se priključili Anita Rončević i Radovan Tadej.

Čitanje je popratila projekcija fotografija Unija i Malog Lošinja, iste autorice, a Zoran Papić na gitari stvorio je predivnu glazbenu atmosferu. (Tekst i foto: Renata Garbajs)

Tekst: **Miljenko Dorić**

Uz potporu Hrvatske matice iseljenika - podružnice Rijeka i Gradske knjižnice Rijeka, tijekom rujna 2022. godine u prostorijama Narodne čitaonice na riječkome Korzu postavio sam izložbu koju sam nazvao *Bribirci po svitu*. Izložba je imala dva temeljna cilja, koji se ne odnose samo na moj Bribir, već i na sva druga mjesta iz kojih su se ljudi iseljavali.

Prvo, želio sam podsjetiti na tisuće i tisuće naših predaka koji su u izrazito teškim vremenima krajem 19. i početkom 20. stoljeća hrabro krenuli u daleki i potpuno nepoznati svijet. Tamo su se nadali boljem životu, kako za sebe tako i za one koje su ostavili u domovini i kojima će nastojati redovito slati dio svoje zarade.

Drugo, želio sam potaknuti sve one građane čiji su se predci iselili da potraže i sačuvaju stare fotografije, pisma, svjedodžbe, osobne dokumente i brojne druge predmete koji su pripadali njihovim predcima. Naime, riječ je o iznimno vrijednoj povijesnoj i kulturnoj baštini na temelju koje možemo relativno točno spoznati okolnosti u kojima su naši ljudi tada živjeli.

ZBOG STRAHA I SRAMA

Zbog navedenih razloga na otvorenju izložbe iznenadio sam posjetitelje izjavom da je izložba nastala zbog straha i srama s obzirom na sve što smo propustili učiniti za naše pretke. Dakako, ovu tvrdnju sam odmah obrazložio. Dok sam skupljao građu za izložbu, tražio sam pomoć od nekih bribirskih

Izložba *Bribirci po svitu*

Od prikupljene građe izloženo je sedamdesetak fotografija, pisama i drugih dokumenata te su uz svaki izložak navedeni osnovni podaci do kojih je autor došao u razgovoru s potomcima naših iseljenika.

Bribirci u Sjevernoj Rodeziji

obitelji i iznenadio sam se kada sam vidio da su mnoge stare fotografije već jako izbljedjele i znatno oštećene te da su stara pisma rasparana na pregibi, a stranice starih knjiga ispadaju iz korica. Bilo me uistinu strah da će ova sjajna baština biti zauvijek izgubljena ako uskoro ne poduzmemo učinkovite mjere kako bismo ih sačuvali, a sramim se zbog činjenice da smo vrlo malo učinili u ovom pogledu.

Priču bih započeo sa šest bribirskih obitelji (Mureta, Tonković, Spoja, Stanić, Dorić i Piškulić) koje su mi pomogle prikupiti građu za ovu izložbu.

Od prikupljene građe izložio sam sedamdesetak fotografija, pisama i drugih dokumenata te sam uz svaku sliku naveo osnovne podatke do kojih sam došao u razgovoru s potomcima naših iseljenika. Iako je teško, pa i nekorektno, izdvojiti pojedine fotografije, ipak sam se zbog potrebe ovog članka odlučio za ovih nekoliko priča.

MAROHNIČEV LISTAR IZ 1908.

U Bribiru je sačuvana fotografija (slika 1) Ljudevita Čora i njegove supruge s vjenčanja 1912. godine. Nekoliko tjedana nakon vjenčanja devetnaestogodišnji Ljudevit otputovao je s još trojicom Bribiraca (Bartol Čor, Ivan Čor i Mirko Dika) iz Bribira za Southampton i tamo su se 10. travnja 1912. godine ukrkali na *Titanic*. Na žalost, kao i veći-

Miljenko Dorić

Diploma koju su dobivali članovi Narodne hrvatske zajednice u SAD-u, sliku na diplomi izradio je Vlaho Bukovac

na putnika koji su bili u trećem razredu, nestali su zauvijek u ledenome Atlantiku. Uz njih na brodu je bilo još 26 putnika s prostora današnje Hrvatske, a preživjelo je samo njih troje. Prosječna starost hrvatskih putnika bila je 25 godina.

U obitelji Piškulić u Bribiru nađen je "Listar" iz 1908. godine. Knjigu je izdala knjižara Josipa Marohnića u Allegheny Cityju. Marohnić je jedan od najistaknutijih Hrvata Sjeverne Amerike. Zbog svojih zasluga u integriranju doseljenih Hrvata u američko društvo bio je pozvan 1911. godine u Bijelu kuću kod predsjednika Williama Tafta. U Bribiru se u obitelji Spoja i Dorić nalaze brojni izvorni dokumenti koje je kao rizničar Narodne hrvatske zajednice potpisao Josip Marohnić. Među najzanimljivijim dokumentima je svakako diploma koju su dobivali članovi Narodne hrvatske zajednice jer je sliku na diplomi izradio poznati hrvatski slikar Vlaho Bukovac (slika 2).

PRIČA EUGENIJE TOMIĆ

Među brojnim zanimljivim pričama o našim iseljenicima je i priča o Eugeniji Tomić. Njezini roditelji došli su u Ameriku dvadesetih godina prošlog stoljeća. Kada je Eugenija imala godinu dana (slika 3), majka joj umire od tuberkuloze. Otac se ponovno oženio. Druga žena nije bila Hrvatica i prestaje se govoriti hrvatski u kući i svi predmeti koji su pripadali majci male Eugenije su bačeni. Kao djevojka počinje se zanimati za podrijetlo svoje biološke majke. Od skromnih prihoda cijeli je život štedjela kako bi jednoga dana otputovala u Hrvatsku i doznala barem nešto o svojoj majci. Već je bila u mirovini, a još na računu nije

Detalj s predavanja uz izložbu

Slična priča stoji iza svake slike, pisma ili dokumenta koji su prikazani na izložbi *Bribirci po svitu*, a bezbroj takvih priča mogli bismo povezati sa slikama koje se još nalaze u starim kutijama, tavanima i podrumima diljem naše domovine.

bilo dovoljno novca za povratnu kartu od Arizone do Zagreba. Dodatna zarada konačno je omogućila njoj i njezinu suprugu da otputuju za Hrvatsku. U Crikvenici Eugenija pokazuje prolaznicima papirić s tri riječi. Pisalo je ime i prezime njezine majke i ime mjesta Bribir. Ništa više nije znala o svojoj majci. Nakon dva sata jedna starija žena joj klimne glavom i povede nju i supruga do taksista kojemu je objasnila da ih vozi do zaseoka Sv. Mikula i Jargovo. Kada je taksi konačno stao ispred stare kamene kuće u kojoj je davne 1907. godine rođena njezina majka i kada je saznala da je njezina majka imala brata blizanca, a on je imao kćer i dva sina, sreći nije bilo kraja. Domaćini su joj pokazali u kojoj je sobi rođena njezina majka, a na zidu u hodniku prvi put u životu vidjela je sliku svoje majke. Za ručkom je počela plakati. Nakon nekoliko minuta objasnila je da ona cijeli život jako papri hranu i svi joj se zbog toga rugaju u Americi. Kada je vidjela da su svi za stolom svoju juhu zacrnili paprom, tiho je zaključila: "Finally I have arrived home after a lifelong journey."

BRIBIRSKO GROBLJE

Bribirci su tragom bakra krenuli u Čile, Sjevernu Rodeziju (slika 4) i Montanu, a tragom nafte u Perziju. Uz to, u Americi su se u velikom broju naselili u Detroitu gdje su radili u automobilske industriji. U razdoblju između dvaju svjetskih ratova mnogi Bribirci odlaze i u Australiju, Argentinu, Urugvaj, Kanadu i Francusku. Najteže je bilo Bribircima u Montani. Tamo se u Anacondi nalazi "Bribirsko groblje" (slika 5) gdje su pokopani brojni članovi obitelji Tus, Mureta, Saftić, Dorić, Mandić, Skočilić, Kombol i drugi. Svi su oni bili slabo obrazovani pa su radili najteže i najopasnije poslove u rudnicima i topionicama bakra.

Slična priča stoji iza svake slike, pisma ili dokumenta koji su prikazani na izložbi *Bribirci po svitu*, a bezbroj takvih priča mogli bismo povezati sa slikama koje se još nalaze u starim kutijama, tavanima i podrumima diljem naše domovine. Nadam se da će se svi oni koji su bili na izložbi i koji će pročitati ove retke složiti sa mnom da trebamo sve učiniti da sačuvamo ovu vrijednu povijesnu i kulturnu baštinu. ■

Bribirsko groblje u Anacondi, Montana, SAD

ENG With the support of the Rijeka branch of the Croatian Heritage Foundation and the Rijeka City Library, during September 2022, in the premises of the National Reading Room on Rijeka's Kozro, I set up an exhibition that I named "Bribirci po svitu" (ENG: Bribir people around the world). The exhibition had two fundamental goals, which are not only related to my Bribir, but also to all other places from which people emigrated. First, I wanted to remind you of the thousands and thousands of our ancestors who, in extremely difficult times at the end of the 19th and the beginning of the 20th century, bravely set out for a distant and completely unknown world. Secondly, I wanted to encourage all those citizens whose ancestors emigrated to look for and save old photos, letters, certificates, personal documents and numerous other items that belonged to their ancestors. Namely, it is an extremely valuable historical and cultural heritage, based on which we can get a relatively accurate knowledge of the circumstances in which our people lived then, writes the author of the exhibition, Miljenko Dorić.

Ožiljci ratnih trauma i snaga oprosta

Spisateljica Nikolina Ivanković s trenutačnom kanadskom adresom objavila je knjigu kratkih priča o ratnim i izbjegličkim traumama iz Bosne i Hercegovine pod naslovom "Where The Roses Grow", koja će uskoro biti prevedena na hrvatski jezik

Tekst i foto: Jasna Šego

Spisateljica Nikolina Ivanković rođena je u Zenici u Bosni i Hercegovini. Osnovnu i srednju školu završila je u rodnome gradu. Studirala je elektrotehniku u Sarajevu i diplomirala informatiku u Torontu. Usavršavala se na Sveučilištu Harvard. Ljubiteljica je prirode, plesa, glazbe i sporta. Članica je triju govorničkih klubova: "Horizon Toastmaster", "Burlington Advanced Club" i "Raising Champions". Kontinuirano radi na osobnome razvoju. Živi i radi u Oakvilleu u Kanadi. Knjiga "Where the Roses Grow" uskoro izlazi i na hrvatskome jeziku. U proljeće 2023. autorica će je predstaviti

publici diljem Kanade i Sjedinjenih Američkih Država, dok će je ove jeseni promovirati u Republici Hrvatskoj i to u Zagrebu na 4. Svjetskom festivalu hrvatske književnosti.

IZVORIŠTE NADAHNUĆA

Vječno je čovjekovo pitanje treba li se u životu prepustiti "struji", "stihiji", sudbini" ili pak uporno i ustrajno graditi svoju sreću. Odgovor na to pitanje ponudila je Nikolina Ivanković u svojoj zbirci kratkih priča "Where The Roses Grow". Autorica je svoju knjigu posvetila svim ženama koje su prošle kroz ratni pakao, svima koji su doživjeli ratne nedaće. Ona ih vidi, čuje njihove vapaje, osjeća njihove boli, suosjeća s njihovim patnjama te im poručuje da nisu sami. Knjiga nije posvećena samo ratnim stradalnicima, nego i svima onima koji ne znaju što je rat, koji mir uzimaju "zdravo za gotovo", svima koji žele širiti svoje vidike i detaljnije upoznati ljudske sudbine i svijet. Nikolinina životna priča počinje obećavajuće. Ona je djevojka koja je iz rodne Zenice došla u Sarajevo studirati elektrotehniku. Posvećuje se učenju, polaganju ispita, istraživanju velikoga grada, druženju. U glavnome bosansko-hercegovačkom gradu upoznaje svoju srodnu dušu – mladića, samozatajnog i požrtvovnog Mladena, koji joj ubrzo postaje životnim suputnikom. Pripovjedačica Nikolina (koja piše u prvome licu) želi se baviti svakodnevnim običnim stvarima, udisati život punim plućima... Rat je, međutim, poremetio njezine želje i planove te joj je život usmjerio u potpuno nenadanome

smjer. Mlade supružnike život odvođa u Nikolininu rodnu Zenicu gdje se ona zapošljava kao administratorica u kući za žene – žrtve silovanja, a Mladen počinje raditi za UNHCR. Pripovjedačica duboko suosjeća s boli stradalih žena. Razumije ih, želi im olakšati patnju, pomoći im da nastave živjeti, diže glas protiv nasilja i rata, protiv svih vrsta agresije. Rat se, međutim, približava i njezinome rodnome gradu. U zraku se osjeća miris netrpeljivosti, krvi i smrti. Događaju se pljačke, napadi, ubojstva. Geletri granate dopiru i do pripovjedačičina doma. Nikolini se čini da će, ne ode li iz nekada perspektivnoga grada teške industrije, a sada grada zahvaćena kaosom rata, doživjeti živčani slom. Njezin

naum da napusti rodni grad učvršćuje trenutak kada se, u danima oskudice, svađa sa sestrom koja će od njih dviju pojesti preostalu rajčicu... Nikolina i njezina sestra Marijana odlaze iz Zenice, nalaze "vezu" za put u slobodu, dok će im se malo kasnije pridružiti i majka. Krajnji im je cilj doći do obiteljske vikendice u Hercegovini (koja je tada bila pošteđena ratnih stradanja). Pripovjedačica shvaća da "svatko ima svoje vrijeme i svoj prostor" kao i trenutke spremnosti na važne odluke i akcije. (...) Nije željela dopustiti okolnostima da je obezduše i dehumaniziraju.

IMAGINARNO UTOČIŠTE

Izmičući ratnim užasima, pripovjedačica često u sjećanje doziva djetinjstvo, dane bezbrižnosti, sreće, radosti, nespontanosti, prelijepih maštanja i snova. Ta joj sjećanja hrane, krijepe i snaže duh. Kad se tijelo umori i posustane, progovore riječi topline, povjerenja i ljubavi koje snažno motiviraju pripovjedačicu. Uzajamnost sestrinske i majčinske ljubavi "pomiče brda" – smanjuje opasnosti, utišava zvukove zlokobne planine, donosi im sigurnost i spas. Put u slobodu bio je prepun tmine, nesigurnosti, neizvjesnosti; smrt je vrebala na svakom koraku... jedna pogrešna riječ mogla ih je "skratiti za glavu"...

Novi dom spisateljice iz Zenice je Oakville, grad u regiji Halton, Ontario, Kanada (Izvor: Wikipedija)

Knjiga kratkih priča "Where The Roses Grow" rekapitulacija je jedne etape života pripovjedačice. Snalažljiva, okretna, spretna, domišljata, mudra i poduzetna, pripovjedačica ne čeka da se stvari dogode same od sebe. Zajedno sa suprugom odlučuje da će daljnji život graditi u Kanadi... u zemlji u kojoj će pronaći oazu mira i stabilnosti...

"Ratna avantura" triju junakinja nije bila samo stvarno putovanje kroz prostor i vrijeme, nego i putovanje u sebe same, u svoju nutrinu, u duboke slojeve vlastita bića, putovanje u "najdublju istinu". Putovanje u sebe zapravo je razotkrivanje suptilnih niti vlastita bića, najiskrenije suočavanje sa samim sobom, trenutak "polaganja računa" sebi samima, sažimanje sjećanja, preokupacija, želja, nada, htijenja, planova, snova, rekapituliranje i preslojavanje vlastita života... Katkada, međutim, u nepredvidivim životnim okolnostima na sve to padne tamni zastor i ostane samo želja za preživljavanjem... Putovanje prema slobodi pomoglo je pripovjedačici shvatiti da je život izazov, borba, ustrajnost i neodustajanje, a put kroz ratni pakao putovanje fizičkim i duhovnim prostorom te uranjanje u sebe same. (...)

RUŽE – SIMBOL OPSTOJNOSTI

Događaji u pričama nižu se kronološkim slijedom. Priče su napete, pune opasnih zbivanja, ali i odvažnosti, odlučnosti, ustrajnosti, izdržljivosti i ljubavi u borbi za opstanak. Na putu u slobodu trima ženama isprječuju se i licemjerje, primitivizam, nedobronamjernost. Iako ih sve to pritišće i razočarava, ne slamaju se nego uzdignute glave idu

naprijed. I pripovjedačica, kao i toliki prije nje, pisanjem liječi svoje strahove i svoje traume. (...) Nije bila puka promatračica zbivanja, nego se hrabro borila za svoje dostojanstvo. (...) Kratke priče Nikoline Ivanković prožete su sinestezijskim doživljajem ruža: pripovjedačicu prati njihov izgled, boje, mirisi, dodiri... Sjećanja na ruže vode je u mirnija vremena... Ruže uljepšavaju okućnicu, oplemenjuju okoliš, simboliziraju čistoću, hrabrost, radost, prijateljstvo, nove početke, romantiku, ljubav, ustrajnost, opstanak; one su zrake koje pobjeđuju sjenke rata... Duše dobrih, hrabrih, plemenitih, miroljubivih i neosvetoljubivih ljudi mirišu poput ruža... Oprost, dobrohotnost, ruke sklopljene u molitvi odišu ružinim dahom... Gdje rastu ruže, začinju se prilike, gdje rastu ruže, smiješi se pobjeda, gdje rastu ruže, utjelovljuje se ljepota... ■

ENG *Writer Nikolina Ivanković published a book of short stories about war and refugee traumas from Bosnia and Herzegovina under the title "Where The Roses Grow". The author lives and works in Oakville, Canada. The review of the book was written by Jasna Šego, Ph.D., stating that the book will soon be translated into Croatian. The book involves an impressive prose about experienced traumas, while the power of forgiveness and living in peace are celebrated.*

Od glazbe sve počinje

Nakon završetka Baletne škole na Ilirskome trgu u Zagrebu, u razredu Višnje Hrbud Popović, i gimnazije, Sonja Marchioli dobila je angažman u HNK. Počela je plesati u ansamblu i odmah bila uključena u balet *Klasična simfonija*, a slijedila je *Trnoružica*. Iz Zagreba se uputila u München i Berlin, ali se ubrzo odlučila i uspješno položila audiciju za Nizozemski nacionalni balet.

Sonja Marchioli
na pozornici

Sonja Marchioli u Zagrebu posjećuje obitelj i ljetuje na Cresu. Krajem svibnja Hrvatski centar ITI-ja upriličio je susret s njom i razgovor kojemu su prisustvovali stari kolege i suradnici, ali i mnogo mlađi baletni profesionalci i publicisti zainteresirani za tu veliku karijeru koja nije kod nas dovoljno poznata. Prisjetila se svojih početaka i prve male uloge Paža u baletu *Pepeljuga* Pine Mlakara, kada je na pozornici mogla izbliza promatrati tadašnje poznate balerine Sonju Kastl i Maju Bezjak u naslovnoj ulozi.

Nakon završetka Baletne škole na Ilirskome trgu, u razredu Višnje Hrbud Popović, i gimnazije, dobila je angažman u HNK. Počela je plesati u ansamblu i odmah bila uključena u balet *Klasična simfonija*. Slijedila je *Trnoružica* u koreografiji Françoise Adret, gdje je u trećem činu plesala ulogu *Pepeljuge* u malenom *pas de deuxu* uz partnera Miljenka Vikića. U svemu je imala potporu ravnateljice Sonje Kastl, čak i kada je odlučila napustiti Zagreb.

PROMIJENILA CIJELU VARIJACIJU

S tadašnjim suprugom, plesačem Ivanom Kramarom, uputila se u München i Berlin, ali su se ubrzo odlučili i uspješno položili audiciju za Nizozemski nacionalni balet (Het Nationale Ballet – HNB) koji su prije toga imali prilike vidjeti na gostovanju u Zagrebu i oduševili se njime. Na repertoaru je bilo *Labuđe jezero* pa ju je ravnateljica HNB-a Sonia Gaskell pitala što je u Zagrebu plesala u *Labuđem jezeru*. Pokazala joj je solo varijaciju iz *pas de trois*a koja se Soniji Gaskell toliko svidjela da joj je dopustila da je izvede iako je amsterdamska koreografija bila drukčija od zagrebačke. A ostali plesači zgodu su komentirali kako oni ne smiju “promijeniti ni jedan korak u varijaciji, a ona može cijelu”.

U HNB-u počinje intenzivan rad, od jutra do večeri. Trebala je naučiti stari i svladati novi repertoar. Predstave su se izvodile po cijeloj Nizozemskoj, pokusi su bili cjelodnevni. Amsterdam je u to vrijeme bio centar plesnog života. Hans van Manen i Rudi van Dantzig stvaraju svoja najznačajnija djela, a plesač Toer van Schayk također počinje koreografirati. Svaki od njih ima ulogu za Sonju. Pleše i u baletima Georgea Balanchinea (*The Four Temperaments*, *Ivesiana*, *Symphony in C*) te u kultnome baletu *Zeleni stol* Kurta Joossa. Prva solistica postala je 1969. kada HNB poduzima turneje u Belgiji, Njemačkoj, Engleskoj, Italiji, Luksemburgu, Španjolskoj i Jugoslaviji. Tako da je, uz Karlovac, Opatiju, Šibenik, Split i

Tekst: Davor Schopf Foto: Privatni arhiv i Marko Vrdoljak

Hrvatska baletna umjetnica, rođena Zagrepčanka s Martinovke, Sonja Marchioli od 1967. godine živi u Nizozemskoj. U tamošnjem baletnom životu ostavila je markantan trag te je aktivna još i danas. Za njezin doprinos nizozemskom društvu kraljica Beatrix odlikovala ju je 2007. odličjem *Viteza reda Oranje-Nassau* (*Ridder in de Orde van Oranje-Nassau*). Tako je, uza znamenite koreografe Rudija van Dantziga, Hansa van Manena i Toera van Schayka te baletnoga para Alexandre Radius i Hana Ebbelaara, ona šesta nizozemska baletna umjetnica kojoj je pripala ta čast.

Zadar, gostovala i u rodnome Zagrebu. Tadašnja bilanca nastupa bilježi po pedesetak predstava HNB-a u Amsterdamu i 70-90 gostujućih predstava po Nizozemskoj svake godine. Plesala je i s Rudolfom Nurejevom koji je znao biti neugodan prema partnericama, ali ona nije imala loših iskustava i izgradila je prijateljski odnos s njim.

SURADNJA S VAN MANENOM

Iznimna je suradnja Sonje Marchiolli s jednim od najvećih koreografa 20. stoljeća Hansom van Manenom. Sudjelovala je na praznodbama njegovih poznatih baleta *Adagio Hammerklavier* i *Pet tanga*, ali i mnogih drugih. "Ono što je specifično za koreografije Hansa van Manena različite su vrste hoda", objasnila je, "specifična postava ruku koja njegovim baletima daje prepoznatljiv karakter, izraz i vokabular, kao i konstrukcija baleta, muzikalnost i jednostavnost. Kod Rudija van Dantzig važni su individualnost i ekspresivnost. Ponekad sitnice u držanju i izvedbi mogu promijeniti karakter koraka, izražajnost, smisao. A najvažnija je glazba jer od glazbe sve počinje", naglašava Sonja Marchiolli. *Adagio Hammerklavier* nastao je na Beethovenu glazbu, a *Pet tanga* na Piazzollinu.

Nakon što je prešla u baletne majstore, van Manen joj je povjerio da obnavlja i prenosi njegove balette. Plesala je do 34. godine. Najprije je prestala

Sredinom ove godine Sonja Marchiolli bila je gošća Hrvatskoga ITI centra (International Theatre Institute), a razgovor s njom vodile su baletne majstorice Baleta HNK Pavla Pečušak i Mihaela Devald Roksandić

Za njezin doprinos nizozemskom društvu kraljica Beatrix odlikovala je 2007. Sonju Marchiolli odličjem *Viteza reda Oranje-Nassau* (*Ridder in de Orde van Oranje-Nassau*). Ona je šesta nizozemska baletna umjetnica kojoj je pripala ta čast.

plesati velike klasične balette, polako je prešla na neoklasične, poput *Balan-chinea*, koji nisu toliko zahtjevni za tijelo kao čista klasika, a zatim na isključivo za nju rađene uloge. Postupno je počela voditi vježbe u baletnoj školi i pokuse u kazalištu. Sve je dolazilo spontano. U HNB-u je bila od svoje 22. godine do odlaska u mirovinu sa 71 godinom; prošla je put od početnice, preko prve solistice do asistentice koreografa i baletne majstorice. Jedina je među kolegama

imala tako dugi vijek u istom kazalištu. Mogla je ići u mirovinu deset godina ranije, ali ju je direktor nagovorio da produlji ugovor.

Kraljica Beatrix nagradila je taj trud viteštvom. Sonja Marchiolli i danas pomalo radi, savjetuje plesače. Duh joj je živ, sjećanja prebogata, uživa u plodovima umjetničkoga rada i veseli se mladim plesачima kojima napominje važnost plastike i finoće u klasičnome baletu. ■

Sonja Marchiolli

ENG Croatian ballet artist, born in Zagreb, Martinovka native, Sonja Marchiolli, has been living in the Netherlands since 1967. She left a striking mark on ballet life there and is still active today. In 2007, Queen Beatrix awarded her the Knight of the Order of Oranje-Nassau (*Ridder in de Orde van Oranje-Nassau*) for her contribution to Dutch society. Along with famous choreographers Rudi van Dantzig, Hans van Manen and Toer van Schayk and the ballet couple Alexandra Radius and Han Ebbelaar, she is the sixth Dutch ballet artist to receive this honor. After graduating from the Ballet School on Ilirski trg and high school, she got a job at the Croatian National Theater. She started dancing in the ensemble and was immediately involved in the *Classical Symphony* ballet. This was followed by *Sleeping Beauty* choreographed by Françoise Adret, where in the third act she danced the role of Cinderella in a small pas de deux with her partner Miljenko Vikić. She had the support of director Sonja Kastl in everything, even when she decided to leave Zagreb. With her husband at the time, dancer Ivan Kramar, she went to Munich and Berlin, but they soon made up their minds and successfully auditioned for the Dutch National Ballet (*Het Nationale Ballet - HNB*). Amsterdam was the center of dance life at that time. Sonja became the first soloist in 1969. She also danced with the famous Rudolf Nureyev.

Rječničko blago i pučka kultura Martinaca

Autor ovoga vrijednog izdanja na 344 stranice je ugledni jezikoslovac, profesor Ernest Barić, a urednik Stjepan Blažetin

Prof. dr. sc. Ernest Barić

Tekst i foto: Branka Pavić Blažetin

U Pečuhu je, u lipnju ove godine, promovirana knjiga "Rječničko blago i pučka kultura Martinaca / Felsőszentmárton szókincse és népi kultúrája", uglednoga jezikoslovca Ernesta Barića, u izdanju Znanstvenoga zavoda Hrvata u Mađarskoj. Urednik knjige je Stjepan Blažetin. Autor rječnika od 344 stranice tom je prigodom, uz ostalo, rekao:

"Kao autor ove knjige svakako bih na samome početku naveo motivaciju za sastavljanje ovoga rječnika. Na žalost, u posljednje vrijeme rapidno kopni i nestaje bogato i stoljećima stvarano dijalektno rječničko blago. Svagdje u okolini dijalektno polako nestaje, ali nigdje tako brzo kao kod nas u Mađarskoj. U

Hrvatskoj se nestali izvorni mjesni govori nadomještaju hrvatskim standardnim jezikom, a u Mađarskoj na mjesto hrvatskih govora dolazi mađarski, a ne hrvatski jezik. Zato smo u posljednjem satu da se spasi što se daje spasiti i zato sam zahvalan podupirateljima na financijskoj pomoći jer su njome omogućili tiskanje ovoga rječnika. Bilo bi dobro da u skoroj budućnosti ugledaju svjetlo dana i rječnici drugih hrvatskih govora u Mađarskoj. To je nužno učiniti zbog promjene načina života i sve veće pokretljivosti stanovništva (posebno prema gradovima) te zbog doseljavanja govornika drugih jezika, u našem slučaju mađarskoga."

UVRŠTENO 6500 RIJEČI

"Stoga sam odlučio, kako rekoh, da se spasi što se spasiti daje, pa sam pri-
onuo skupljanju i sastavljanju ovoga martinačkog rječnika kako bih za sva vremena martinački govor spasio od zaborava. S druge pak strane, pokazao sam da se na tom govoru može komunicirati iako neki pogrešno misle da on ništa ne vrijedi. Služio je među članovima hrvatske zajednice u selu tijekom mnogih stoljeća. Ako uzmete rječnik u ruke, u to ćete se i osobno uvjeriti. Treba znati da ljudi u svakodnevnoj komunikaciji upotrebljavaju do 2000 riječi. Ja

sam u rječnik uvrstio 6500 riječi, što je dokaz da je martinački govor bio sposoban za svakodnevnu komunikaciju na razini života u selu.

Kada govorimo o podravskim hrvatskim selima u Mađarskoj, pa tako i o Martincima, treba napomenuti da je riječ o vrlo starim, srednjovjekovnim naseljima koja su postojala i u vrijeme osmanlijske okupacije tih prostora, ali i nakon oslobođanja od Turaka. Sačuvala su se i do naših dana, uza znatne promjene koje su uslijedile tijekom posljednjih stoljeća. Važno je napomenuti da su u demografskom pogledu oslobodilački ratovi pod vodstvom Ferenc Rákóczyja (1703. – 1711.) osjetno utjecali na promjenu broja stanovnika i udjela Hrvata u naseljima uz mađarsku obalu Drave. Početkom 17. stoljeća u mješovitome mađarsko-hrvatskom etničkom sastavu tih naselja postupno je povećan broj Hrvata, a njihov omjer u ukupnome broju stanovnika znatno je porastao sredinom 18. stoljeća. Uzrok tomu treba tražiti s jedne strane u prirodnome prirastu stanovništva, a s druge i u migracijskim valovima Hrvata koji su dolazili s druge strane Drave. Znanstvena istraživanja jasno potvrđuju da su ti procesi preseljavanja Hrvata s hrvatske na mađarsku stranu u naselja uz Dravu, u sjeverne prostore Šomođ-

Treba znati da ljudi u svakodnevnoj komunikaciji upotrebljavaju do 2000 riječi. Ja sam u rječnik uvrstio 6500 riječi, što je dokaz da je martinački govor bio sposoban za svakodnevnu komunikaciju na razini života u selu.

Iz recenzije dr. Marije Znike

Dvojezično djelo "Rječničko blago i pučka kultura Martinaca" jezikoslovca Ernesta Barića iznimno je vrijedno jer obuhvatom građe svjedoči o životnosti kraja koji je zastupljen u Rječniku te o jezičnoj i kulturnoj povezanosti ljudi s obiju strana Drave koju ni razna državna ustrojstva ni granice nisu mogli prekinuti. Posebnu težinu djelu daje vjerodostojnost njegova autora koji je izvorni govornik i martinačkoga i mađarskoga jezika te tako uvjerljiv svjedok opstojnosti riječi i njihovih značenja. (...)

Svestranost leksičke građe dopunjena je u Rječniku i toponimima toga kraja te martinačkim imenima, prezimenima i tzv. obiteljskim nadimcima kojima se rado služi starija generacija Martinčana za točnu identifikaciju pojedinaca kad se imena ili prezimena poklapaju. To je još jedno obilježje koje martinački govor povezuje s govorima slavonske Podravine u Hrvatskoj gdje su obiteljski nadimci još u optjecaju u neslužbenoj komunikaciji.

Iz recenzije dr. Mije Lončarića

Kao što sam rekao, glavni dio djela je rječnik, posebno dragocjen rad, koji pokazuje razvoj govora od početka 18. stoljeća, u interferenciji sa susjednim kajkavskim govorima. Pokazuje i rezultate kontakta s jezikom nove domovine, posve različitim od slavenskoga i indoeuropskih jezika. Važan je kako za odnos hrvatskoga i mađarskoga jezika, tako i za suživot Hrvata i Mađara, a i za odnos Hrvatske i Mađarske. Uz postojeća dva rječnika hrvatskih govora, štokavskoga Santova i kajkavskoga Pomurja, to je treći kamen temeljac istraživanja hrvatskih govora u Mađarskoj.

ske županije, trajali do druge polovine 18. stoljeća."

DIJALEKTNA PROŽIMANJA

"Što se tiče krajeva iz kojih dolaze Hrvati u prekogranične mađarske prostore, treba napomenuti da su u naselja od Őrtilosa sasvim do Križevaca (Drávakeresztúr), Brlobaša (Szentborbás), Novog Sela (Tótújfalu) i Lukovišća (Lakócsa) ispod Barča stigli Hrvati iz kajkavskih na-

selja u Hrvatskoj, pri čemu u južni dio tih brojnih hrvatsko-kajkavskih naselja koja se protežu od Sumartona (Tótszentmárton) uz Muru do Križevaca (Drávakeresztúr) uz Dravu ulaze i prepliću se s tim kajkavskim govorima i naselja sa štokavskim narječjem u Martincima (Felsőszentmárton), Potonji (Potony), Stariju (Drávasztára) i Drvljancu (Révfalu) – čineći svojevrstu višestoljetnu simbiozu suživota. To se, dakako, manifestiralo

i u brojnim primjerima dijalektnih prožimanja. Ta se isprepletenost ukupno osam kajkavskih i štokavskih naselja u mađarskome dijelu Podravine geografski ogleda na način da se u smjeru zapad – istok uz Dravu prostiru štokavska Potonja (Potony), pa slijede kajkavsko Novo Selo (Tótújfalu), Lukovišće (Lakócsa) i Brlobaš (Szentborbás), nastavlja se sa štokavskim Martincima (Felsőszentmárton) i Drvljancem (Révfalu), pa slijede kajkavski Križevci (Drávakeresztúr) i završava na kraju sa štokavskim Starijom (Drávasztára). Martinačka prezime na poput Viljevac, Sremčić, Vaščan, Lubrežan, Otrovanac, Sigečan, Bobovčan, Balatinac ili Brezović također pokazuju da su stanovnici dolazili iz raznih krajeva Hrvatske." ■

Stoga sam odlučio da se spasi što se spasiti dade pa sam prionuo skupljanju i sastavljanju ovoga martinačkog rječnika kako bih za sva vremena martinački govor spasio od zaborava. S druge pak strane, pokazao sam da se na tom govoru može komunicirati iako neki pogrešno misle da on ništa ne vrijedi.

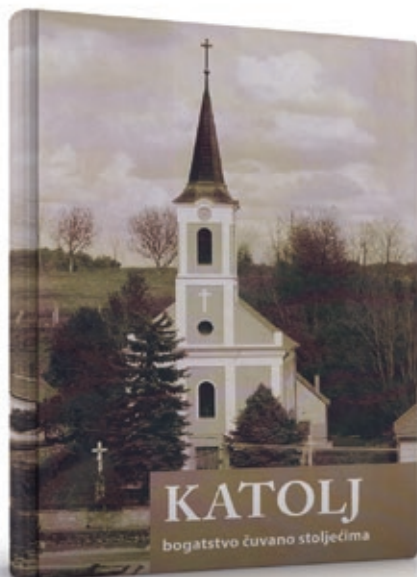
Autor i urednik, Ernest Barić i Stjepan Blažetin

ENG In Pécs, the book "Vocabulary treasure and folk culture of Martinac / Felsőszentmárton szókincs és népi kulturája", by the distinguished linguist Ernest Barić, published by the Scientific Institute of Croats in Hungary, was promoted. The editor of the book is Stjepan Blažetin. The author of the 344-page dictionary said on that occasion, among other things: "Therefore, I decided, as I said, to save what can be saved, so I set about collecting and compiling this Martinac dictionary in order to save the Martinac speech from oblivion for all time. On the other hand, I showed that it is possible to communicate in that speech, even though some mistakenly think that it is worthless. He served among the members of the Croatian community in the village for many centuries. If you pick up a dictionary, you will see for yourself. It should be known that people use up to 2000 words in everyday communication. I have included 6,500 words in the dictionary, which is proof that Martinac speech was capable of everyday communication at the level of life in the village".

Katolj ili o čuvanju bogatstva

Knjiga s više od 380 stranica koju je lani izdala Hrvatska narodnosna samouprava Katolja u suradnji sa Znanstvenim zavodom Hrvata u Mađarskoj i Croaticom iz Budimpešte sastoji se od niza priloga različitih autora: Branke Pavić Blažetin, Stanka Kolara, Lille Trubics, Ernesta Barića, Mirka Ivankovića i Maje Matijević

Tekst: **Marin Knezović**

Mala mjesta često zaslužuju velike knjige. Tome u prilog ide monografija "Katolj – bogatstvo čuvano stoljećima" koju je 2021. izdala Hrvatska narodnosna samouprava Katolja u suradnji sa Znanstvenim zavodom Hrvata u Mađarskoj i Croaticom iz Budimpešte i o kojoj je "Matica" već pisala u broju 3 ove godine.

Katolj (mađ. Kátoly, njem. Kattelhof) je selo u mađarskome dijelu Baranje, istočno od Pečuha. Danas broji tek nekoliko stotina stanovnika. Nekada su većinu u naselju činili Hrvati – Šokci.

Knjiga s više od 380 stranica sastoji se od niza priloga različitih autora: Branke Pavić Blažetin, Stanka Kolara, Lille Trubics, Ernesta Barića, Mirka Ivankovića i Maje Matijević. Knjigu, kao izraz zajedničkog napora cijele ove male zajednice, potvrđuje i popis nekoliko desetaka osoba na njezinom kraju koje su doprinijele oblikovanju monografije starim fotografijama i usmenim iskazima o prošlim vremenima.

Kratak pregled povijesti Hrvata u Katolju ukazuje na mogućnost kako su se Hrvati Šokci naselili u 17. i početkom 18. st. na području koje je već bilo pretežno slavensko. Prikazana je povijest mjesta i njegovoga hrvatskog stanovništva od srednjega vijeka do Prvog svjetskog rata, u razdoblju među svjetskim sukobima, kao i poslije Drugog svjetskog rata.

SELJAČKE ZADRUGE

Posebno su zanimljivi prilogi o katoljskim seljačkim zadrugama. Nasuprot

opće prihvaćenom shvaćanju, katoljske poljoprivredne zadruge bile su društveno i ekonomski uspješne organizacije. U okvirima cijele komunističke Mađarske seljaci u Katolju su prednjačili uvođenjem novih, američkih sorti kukuruza i dovođenjem iz Kanade naprednih pasmina goveda. U tim nastojanjima ističe se osoba Andrije Kasapovića ("Kasapovićeve kukuruz"), uspješnog lokalnog socijalističkog funkcionara i gospodarskog djelatnika. Njegova osobnost i postignuća određuju u velikoj mjeri Katolj do danas.

Posebna pozornost posvećena je i jeziku katoljskih Šokaca. Tako nešto možemo saznati i o lokalnim toponimima, podrijetlima prezimena, osobitostima dijalekta, naglasaka, fonetici, morfoloiji i posebnostima lokalnog rječnika, ... Sve je to potkrepljeno primjerima mjesnih priča i anegdota.

Jedno veliko poglavlje posvećeno je povijesti odgoja i obrazovanja u Katolju koje ima korijene još u 18. st. Obrazovanje u Katolju se oblikovalo između onoga mađarskog i hrvatskog, obilježeno osobnostima i sklonostima pojedinih učitelja i učiteljica. Katolj je nekada imao dvije školske zgrade i vrtić. Demografska oseka je dovela do toga da selo danas nema ni škole ni ustanove predškolskoga odgoja. Katoljska folklorna i pjevačka društva kao i kazališne družine bile su poznate i izvan područja Baranje.

SJEĆANJA STARIJIH KATOLJACA

Osobito dojmljiv dio knjige predstavljaju sjećanja desetero starijih Katoljaca vezana za prošlost sela, njegovih stanovnika i običaja. Ona odišu svježinom neposrednog iskustva, ponekad nostalgijom i težnjom za očuvanjem seoske memorije koja bi mogla nestati odlaskom najstarijeg naraštaja seljana.

Vjerski život, u slučaju Katoljaca pripadnost katoličkoj crkvi, imao je važnu ulogu u životu sela. To se posebno odnosilo na ulogu u očuvanju identiteta Hrvata – Šokaca. To je ponekad dovodilo i do sukoba s drugim etničkim skupinama (primjerice Nijemcima koji su nekada u Katolju bili brojni). Unutar sklopa

vjerske prakse važnu ulogu su imala hodočašća u svetišta okolnih mjesta poput Kameda, Đuda, Maraza i Pečuha. Nastanak i održavanje tih prošteništa često su izravno vezana za duhovnost Hrvata na jugu današnje Mađarske.

Najnovija djelatnost organizirane hrvatske manjinske zajednice u Katolju prikazana je kroz aktivnosti hrvatske manjinske samouprave u mjestu od 1998. do danas. Dio je tog djelovanja i zavičajna kuća u kojoj ovdašnji Hrvati Šokci pohranjuju i izlažu materijalne elemente svoje tradicijske kulture.

Dio knjige posvećen je i usmenim narodnim predajama. Ove su se često prenosile u obliku pjesama, balada. Neke su opisivale stvarne događaje koji su se dojmili običnog puka, poput slučajnog ubojstva jedne djevojke na svadbi početkom 20. st. U predajama važnu ulogu imaju i bosorka, vještice šokačkih narodnih priča.

DREVNOST I NAVEZANOST NA VJEROVANJA

Društveni život seoskih zajednica obično se vrtio oko mnoštva vjerskih blagdana i s njima vezanih običaja i vjerovanja. Njihovi opisi mogu dojmiti i suvremenog čitatelja poput onih tajanstvenih ophoda "kraljica" i njihova zazivanja ljeleja ili proslava, kao ženskih, razuzdanih poklada (fašange) na kojima muškarcima nije bilo mjesta, žrtvovanja pijevca na Svisvete i sl. Iz mnoštva njih isijava drevnost i navezanost na vjerovanja koja imaju svoje začetke možda i tisućama godina unatrag.

Ono što čini iznimnom ovu monografiju su i stotine priloženih starih fotografija iz obiteljskih arhiva. One osvajaju čitatelja svojom neposrednošću, informativnošću i snagom oživljavanja

osoba i pojava koje su davno nestale.

Knjiga "Katolj, bogatstvo čuvano stoljećima" nadilazi važnost i ulogu jednog malog naselja. Ona nas upozorava na nagli nestanak seoskih društava i s njima povezanih duhovnih i kulturnih dobara. Na njihovoj osnovi oblikovala se i civilizacija u kojoj danas živimo. Ugašlog sjećanja na seoski svijet naših predaka nećemo moći razumjeti suvremene pojave i događanja. Posebnost baštine manjinskih skupina jest nena-doknativ kulturni gubitak koji njezino nestajanje donosi i matičnom narodu. Ova monografija nastoji neumitno gubljenje i osipanje usporiti i možda čak zaustaviti. Veliki zadatak čak i za jednu prilično obimnu knjigu. ■

ENG *Small places often deserve big books. This is supported by the monograph "Katolj – wealth preserved for centuries" which was published in 2021 by the Croatian People's Self-Government of Katolj in cooperation with the Scientific Institute of Croats in Hungary and Croatica from Budapest and which "Matica" already wrote about in issue 3 of this year. Katolj (Hungarian: Kátoly, German: Kattelhof) is a village in the Hungarian part of Baranja, east of Pécs. Today it has only a few hundred inhabitants. In the past, the majority in the settlement were Croats – Šokci. The book with more than 380 pages consists of a number of contributions by different authors: Branka Pavić Blažetin, Stanko Kolara, Lilla Trubics, Ernest Barić, Mirko Ivanković and Maja Matijević. The book, as an expression of the joint effort of this entire small community, is also legitimized by the list of several dozen people at the end of it who contributed to the creation of the monograph with old photographs and oral statements about past times. The book "Katolj, a treasure preserved for centuries" goes beyond the importance and role of a small settlement. It warns us about the sudden disappearance of rural societies and their associated spiritual and cultural assets. The civilization we live in today was formed on their basis. With the extinguished memory of the rural world of our ancestors, we will not be able to understand contemporary phenomena and events. The distinctive feature of the heritage of minority groups is the irreparable cultural loss that its disappearance brings to the native people. This monograph seeks to slow down and perhaps even stop the inexorable loss and attrition.*

Održan XVI. kroatistički skup u Pečuhu

Organizatori XVI. Međunarodnoga kroatističkoga znanstvenog skupa su Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj, Katedra za hrvatski jezik i književnost Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Pečuhu, Slavistički odbor Regionalnoga centra Mađarske akademije znanosti i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata

Tekst: **Silvestar Balić**

Foto: **Media centar Croatica**

Već tradicionalno u prostorijama Regionalnoga odbora Mađarske akademije znanosti 14. i 15. listopada 2022. održan je XVI. Međunarodni kroatistički znanstveni skup koji je i ove godine okupio brojne sudionike, izlagače iz više zemalja. Skup je započeo otvorenjem u 11 sati na kojemu je u ime glavnoga organizatora Stjepana Blažetina, ravnatelja Znanstvenoga zavoda Hrvata u Mađarskoj i Odsjeka za kroatistiku, Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Pečuhu, sve nazočne pozdravila Timea Bockovac, suradnica Odsjeka. Nazočnima se obratio predsjednik Regionalnoga odbora Mađarske akademije znanosti László Lénárd, prorektor Sveučilišta u Pečuhu Tamás Fedeles, prodekan Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Pečuhu Robert Wolosz, državni tajnik Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas i predsjednik Hrvatske državne samouprave Ivan Gudan. Među nazočnima je bio veleposlanik Republike Hrvatske u Budimpešti Mladen Andrić, generalni konzul Repu-

blike Hrvatske u Pečuhu Drago Horvat, zastupnik Hrvata u Mađarskome parlamentu Jožo Solga, zastupnik u Skupštini Srbije i ravnatelj Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata Tomislav Žigmanov i predsjednik Saveza Hrvata u Mađarskoj Josko Ostrogonac. Govornici su naglasili važnost međunarodne suradnje visokoškolskih i znanstvenih ustanova u regiji, značaj znanstvenih istraživanja koja se bave Hrvatima u Mađarskoj i drugim zemljama te su dali potporu organizaciji sličnih susreta

znanstvenika. Nakon svečanog otvorenja uslijedila su plenarna izlaganja koja su bila povezana s glavnim temama skupa. Suzana Coha i Cvijeta Pavlović iz Zagreba održale su izlaganje o *Značenju i naslijeđu Ljudevita Gaja u hrvatskoj političkoj, kulturnoj i književnoj povijesti 19. stoljeća*, koje je bilo prvo izlaganje u nizu mnogih u povodu 150 godina smrti hrvatskoga velikana Ljudevita Gaja.

KROATOLOŠKE I KAZALIŠNE TEME

O drugoj središnjoj temi 16. skupa u Pečuhu, Hrvatskome kazalištu u Pečuhu, koje ove godine slavi 30. rođendan, govorila je Kristina Peternai Andrić iz Osijeka u izlaganju pod naslovom: *Mađarska medeja u Hrvatskom kazalištu*. Rad u sekcijama nastavio se u petak i subotu gdje smo čuli izlaganja o središnjim temama, odnosno druge kroatističke i ine radove koji se odnose na Hrvate u Mađarskoj. Kao i do sada, i na ovome

pečuškom skupu je organiziran popratni program. Tako su sudionici posjetili obnovljeno Hrvatsko kazalište u Pečuhu i pogledali gostujuću predstavu "Alan Ayckbourn: Guja u njedrima" Gradskog kazališta Požega koju je publika primila s oduševljenjem. Skup je zatvoren u subotu nakon 3. sekcije. Organizatori su naglasili kako su na ovome skupu izloženi brojni rezultati novih istraživanja koja obrađuju značajne hrvatske teme, ali i o raznim segmentima Hrvata u Mađarskoj, što je jedan od glavnih ciljeva ovoga skupa. Posebno je istaknuta važnost uključivanja ovih rezultata u najnovije udžbenike u Republici Hrvatskoj, pa i u hrvatske udžbenike u Mađarskoj. Uspješnost skupa potvrđuje i sastav sudionika među kojima neki kontinuirano dolaze već desetljećima, a s druge strane na svakome skupu su i novi sudionici koji potvrđuju već navedeni stručno-znanstveni doprinos pečuškoga skupa. Skup je održan potporom Vlade Mađarske i Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Pečuhu. ■

ENG On October 14 and October 15, 2022, the XVI International Croatian Scientific Meeting was held in the hall of the Regional Board of the Hungarian Academy of Sciences, which again this year gathered numerous participants and exhibitors from several countries. The organizers of the 16th International Croatian Scientific Conference are the Scientific Institute of Croats in Hungary, the Department of Croatian Language and Literature of the Faculty of Philosophy of the University of Pécs, the Slavic Committee of the Regional Center of the Hungarian Academy of Sciences and the Institute for the Culture of Vojvodina Croats.

Tekst: **Franjo Bertović**

Foto: **Vjesnik crkve sv. Pavla**

Hrvati u Clevelandu, Ohio, obilježili su, u nedjelju 9. listopada ove godine, 120. obljetnicu Hrvatske župe Sv. Pavla i 40. obljetnicu zaređenja i službovanja župnika Zvonka Blaška.

Vlč. Blaško polovicu tog vremena odslužio je u Clevelandu. Svečano euharistijsko slavlje predvodio je kotorski biskup Ivan Štironja uz mnoštvo članova i vjernika Župe. U svojoj propovijedi, biskup Štironja, među ostalim, obratio se slavljenicima ovim riječima: "Poštovani i dragi župljani želim vam blagoslovljen i siguran nastavak plovidbe na Pavlovoj lađi. Sv. Pavao, tako bliz apostol Krista Gospodina neka vam bude zagovornik i primjer sreće koju u puni može dati samo Isus."

A župniku i slavljeniku, vlč. Zvonku Blašku također je uputio lijepe riječi: "Dragi župniče, don Zvonko! U ime generacija vjeroučenika, u ime povorke vjernika kojima ste služili, u ime svih onih kojima ste sakramente vjere podijelili, obiteljski blagoslov, u ime svih onih koje ste u vječnost ispratili, koje ste svojom riječju i djelima osnažili i ohrabрили, u ime duhovnih zvanja, svećeničkih i redovničkih, koje ste pratili i primjerom upućivali na Isusa, najiskrenije zahvaljujem."

Proslava je nastavljena u lijepom Hrvatskom domu bl. A. Stepinca u Eastlakeu uz kulturno umjetnički program i prigodne govore i čitanje upućenih poruka mnogih društava i pojedinaca. Bio je to doista lijep skup članova društava koja djeluju u gradu Clevelandu i na nacionalnoj razini, da zajednički proslave ovaj značajan događaj te učvrste suradnju i potkrijepe domoljublje.

Okupljenima se obratio biskup Ivan Štironja, veleposlanik Republike Hrvatske iz Washingtona DC Pjer Šimuović, Lana Romano izaslanica vanjskih i europskih poslova RH iz Zagreba te domaćin don Zvonko Blaško. U kulturno-umjetničkom programu nastupila je omladinska i tamburaška skupina Cleveland Jr. i Zagreb Jr. Tamburica. ■

Detalj euharistijskoga slavlja

Tekst i foto: **Talijansko-hrvatski mozaik Rim**

U Rimu je u petak, 21. listopada, održan znanstveni skup pod nazivom "*Dva glasa, jedna priča*" (*Due voci, una storia*), upriličen u konferencijskoj dvorani iznimno prestižnog, prelijepog muzejskog kompleksa San Salvatore di Lauro, u samom povijesnom središtu vječnoga grada. Skup na temu Vranskoga jezera i uloge plemićke obitelji Borelli u prosperitetu njegovog područja ali i šire, bio je još jedan u nizu vrijednih i zanimljivih projekata Udruge Hrvatsko-talijanski mozaik Rim, koja je tijekom svoga preko desetljetnog djelovanja uspjela talijanskoj i ostaloj publici predstaviti i približiti brojne i raznovrsne aspekte hrvatske baštine, tradicije i kulture, kako povijesne, tako i one suvremene. Brojnoj publici, članovima diplomatskog zbora, predstavnicima međunarodnih organizacija sa sjedištem u Rimu, Hrvatima koji žive u Italiji, prijateljima Hrvatske i predstavnicima medija, uvodno se obratio veleposlanik Republike Hrvatske u Talijanskoj Republici Jasen Mesić.

VAŽNOST KANALA PROSIKA

Moderatorica skupa Luci Žuvela najavila je zatim predavanje Danijela Katičina, ravnatelja Parka prirode Vransko jezero. Ravnatelj Katičin je na iznimno nadahnut i stručan način iznio niz zanimljivih povijesnih podataka o području najvećega jezera u Hrvatskoj. Publici je slikovitim pripovijedanjem dočaran značaj vranskoga područja kroz prošlost, od vremena osmanskih osvajanja

Dva glasa, jedna priča

O području najvećega jezera u Hrvatskoj govorio je Danijel Katičin, ravnatelj Parka prirode Vransko jezero, a o doprinosima plemićke obitelji Borelli ekonomskom i društvenom razvoju područja u vrijeme Mletačke republike govorila je Vesna Borelli

Organizatori i govornici na skupu o Vranskome jezeru

nja, o čemu i danas svjedoči Maškovića han, preko dekadencije, do presudnog projekta Francesca Borellija koji je u 18. stoljeću prokopavanjem kanala Prosika postigao da od močvarnog i malaričnog područja, Vransko jezero postane izvorom blagostanja i ruralnog napretka za cijelu Sjevernu Dalmaciju. Katičin je naglasio i veliku važnost Parka prirode kao staništa brojnih, posebno ptičjih vrsta, te očuvanju njegove bogate bioraznolikosti i planovima restauracije dijela nekadašnjih vlažnih staništa.

Vesna Borelli je svojim izlaganjem o povijesti plemićke obitelji Borelli i pojedinačnim doprinosima njezinih članova

ekonomskom i društvenom razvoju područja, nakon stjecanja posjeda nad vranskim feudom u vrijeme Mletačke Republike, publici približila, ne samo ulogu svojih predaka, već i same dinamike toga vremena. Pojednostosti i anegdote o uspjesima ali i problemima, financijskim i životnim, učinile su izlaganje grofice Borelli bliskim i zanimljivim publici u prepunoj sali San Salvatore in Lauro. Nakon predavanja uzvanike je pozdravila i predsjednica Udruge Hrvatsko-talijanski mozaik Rim Ivana Milina, a događaj je zaključen degustacijom izvornih proizvoda doniranih od više OPG-a s vranskog i okolnih područja. ■

Skup je održan u prelijepom muzejskom kompleksu San Salvatore di Lauro

ENG In Rome, on Friday, October 21, a scientific conference called "Two voices, one story" (*Due voci, una storia*) was held in the conference hall of the extremely prestigious, beautiful museum complex San Salvatore in Lauro, in the very historical center of the eternal city. The assembly on the topic of Lake Vrana and the role of the Borelli noble family in the prosperity of its area and beyond was another in a series of valuable and interesting projects of the Croatian-Italian Mosaic Rome Association. Danijel Katičin, director of the Vrana Lake Nature Park, and Vesna Borelli, who spoke about the role of her ancestors in the development of the area of the latest Croatian lake, also spoke at the assembly.

V. Croatian
world games
Zagreb, 24.-29.07.2023.

Prijavi se i ti na V. Hrvatske svjetske igre!

Mladi hrvatski sportaši iz cijeloga svijeta natječu se u raznim sportskim disciplinama.

Nezaboravno druženje u domovini, sportska nadmetanja, uživanje u večernjim koncertima i zabavama!

SMJEŠTAJ I HRANA

Svi natjecatelji bit će smješteni u **Studentskom domu Stjepan Radić** na Savi. Hrana je osigurana u sklopu naselja (puni pansion).

OPREMA

Prijavi se na vrijeme zbog opreme koju ćemo nastojati dobiti po državama!

KOTIZACIJA

Natjecatelji su oslobođeni uplata za kotizaciju i garanciju.

Rok za prijave je do: **01.03.2023.** godine

ATLETIKA
(m/ž)

KOŠARKA
(m/ž)

RUKOMET
(m/ž)

NOGOMET
(m/ž)

NOGOMET
VETERANI
(m)

NOGOMET
MALI
(m/ž)

BOČANJE
(m/ž)

ODBOJKA
(m/ž)

ODBOJKA
NA PLESKU
(m/ž)

VATERPOLO
(m)

RAGBI
(m)

TENIS
(m/ž)

TENIS
VETERANI
(m/ž)

STOLNI TENIS
(m/ž)

STOLNI TENIS
VETERANI
(m/ž)

PLIVANJE
(m/ž)

JUDO
(m/ž)

TAEKWONDO
(m/ž)

Organizator: Hrvatski svjetski kongres | www.hsi-cwg.com

Prijave: info@hsi-cwg.com

Ukoliko se ne prijavi dovoljan broj natjecatelja za pojedini sport biti će mu ponuđen novi. Ovaj promotivni letak financirao je Grad Zagreb.

Brzo, lako i zanimljivo ovladajte temeljima hrvatskoga jezika učite kada želite i gdje želite

*A fast, easy and interesting way to learn the basics of Croatian.
Learn when and where you want.*

Sveučilište u
Zagrebu

@srce

HiT-1

**Prvi sveučilišni on-line tečaj hrvatskoga
kao drugoga i stranoga jezika**

*The first on-line course of Croatian as second
and foreign language*

Proljetni semestar / Spring semester

6. ožujka – 28. svibnja 2023.

(prijave do 24. veljače 2023.)

March 6 – May 28, 2023

(application deadline is February 24, 2023)

Jesenski semestar / Autumn semester

11. rujna – 3. prosinca 2023.

(prijave do 1. rujna 2023.)

September 11 – December 3, 2023

(application deadline is September 1, 2023)

■ 7 nastavnih cjelina u sustavu MoD (utemeljen na Moodleu)	■ 7 learning units in the Moodle-based e-learning system
■ 150 nastavnih aktivnosti	■ 150 learning activities
■ 24 sata online nastave u živo	■ 24 hours of real-time communication online
■ iskusni lektori, stručnjaci za hrvatski kao ini jezik	■ experienced language instructors, specialists in Croatian as L2
■ interaktivan, komunikacijski i individualiziran pristup učenju jezika	■ an interactive, communicative and individual approach to language learning
■ mogućnost stipendije	■ the possibility of a scholarship

Pogledajte videopriloge o tečaju na mrežnoj stranici

Look at videos about the course at web page

www.matis.hr

Obavijesti i upisi

additional information and enrollment:

ecroatian@gmail.com

Piše: fra Šimun Šito Ćorić

s_coric@bluewin.ch

Državni zavod za statistiku (DZS) objavio je rezultate Popisa stanovništva u RH, u kojoj smo spali na 3.871.883 stanovnika. U 195 naselja nema niti jednog stanovnika, dobna struktura stanovništva pokazala je rastući trend starenja, sve županije zabilježile su pad broja stanovnika. A onda ta (ne)svjesna podvala i neukost s popisom i lažnim brojem katolika! Nikad nisam vidio nekoga tko se jadrnije pokušavao izvlačiti iz muteži kao ravnateljicu DZS-a na konferenciji za tisak. Odgovornost je tu samog vrha države koji dopušta da takvi nedorasli ljudi vode tu značajnu državnu instituciju! Dok na jednoj strani tako izumiremo, još imamo primjera otežavanja pristupa Hrvatima i njihovim potomcima izvan domovine u hrvatski nacionalni korpus primanjem hrvatskog državljanstva, unatoč vidljivim pozitivnim pomacima državne politike prema iseljeništvu, i to baš u segmentu normiranja sticanja hrvatskoga državljanstva. S druge strane, u javnosti ne prestajemo svako malo doznati o lako kupljenim hrvatskim putovnicama sve do kriminalnog miljea.

A došao mi je na uvid slučaj osobe iz jedne susjedne države čija su oba roditelja Hrvati, koja se želi doseliti u Hrvatsku i koja se dosad uzaludno bori s jednim hrvatskim veleposlanstvom.

Stjecanje hrvatskoga državljanstva – pomaci veliki, ali ...

Još imamo primjera otežavanja pristupa hrvatskom državljanstvu, unatoč vidljivim pozitivnim pomacima državne politike prema iseljeništvu, i to baš u segmentu normiranja sticanja hrvatskoga državljanstva

Kako to veleposlanstvo navodi, prilikom podnošenja zahtjeva za stjecanje hrvatskog državljanstva popunjavaju se određeni obrasci koje stranka dobiva prilikom podnošenja zahtjeva, a k tomu se traži da osoba priloži još osam (8) određenih dokumenata. I to nije sve. Nakon toga stiže iz veleposlanstva "kao nadopuna", kako joj pišu, popis novih zahtjeva, a koji ovdje doslovno citiram ne vjerujući svojim očima:

"PREDMET: državljanstvo

Poštovana gospođo...

U svezi Vašeg zahtjeva za stjecanje hrvatskog državljanstva potrebni su nam sljedeći dokumenti kao nadopuna:

- *Propisno ovjereni upisni list za upis na fakultet i sve prijavne listove prilikom upisa svakog semestra tijekom studiranja, matične knjige osnovne i srednje škole, sve svjedodžbe, zapisnik o namjeri sklapanja braka – od matičara, prijava vašeg rođenja, prijava rođenja djece – od matičara, radna knjižica;*
- *dokaz o nacionalnoj pripadnosti oca: radna i vojna knjižica, zapisnik o namjeri sklapanja braka – od matičara;*
- *te popuniti izjavu danu na zapisnik.*

Tražene isprave potrebno je donijeti bez obzira sadrže li rubriku narodnost i tražene isprave moraju biti propisno ovjerenе od tijela izdavanja... "

Na zahtjev te gospođe, neke od traženih dokumenata jedna institucija dotične zemlje ne izdaje takve dokumente, druga ih ne ovjerava, treća ih ne čuva, primjerice:

"U vezi Vaše molbe sa zahtevom da Vam dostavimo obrasce sa upisa na sve nivoe studija, za svaku godinu tokom školovanja na osnovnim, master i doktorskim studijama na Univerzitetu umjetnosti, obaveštavamo Vas o sledećem: Zakonom o zvaničnoj statistici...

moglo ni što je osobno dekan i župnik mjesta boravka spomenute gospođe pismeno posvjedočio o njoj i sljedeće:

"Ovim potvrđujem da je gospođa... (navedeni podaci o njoj s godinom rođenja, adresom, JMBG..., moja op.), član župne zajednice sv. Ante Padovanskog u... (navedeno mjesto, moja op.). Svojim profesionalnim radom kao doktorica umjetnosti i kao članica crkvenog zbora doprinosi u aktivnostima župe. Stoga ova moja preporuka leži u činjenici

Nakon traženja našega veleposlanstva za dostavljanje "dopunskih" dokumenata, tražiteljici hrvatskoga državljanstva institucije dotične zemlje odgovaraju - jedna ne izdaje takve dokumente, druga ih ne ovjerava, treća ih ne čuva, ...

utvrđeno je da se nakon završetka obrade prikupljenih podataka odstranjuju identifikatori izveštajnih i statističkih jedinica, a nakon unosa, šifriranja i obrade individualnih podataka uništavaju se obrasci i druga dokumenta..."

Eto, ni nakon trideset godina rada u toj zemlji naši diplomati nisu znali takve činjenice u tom veleposlanstvu pa traže nemoguće. U ime naše misije zamolio sam veleposlanstvo u jednoj drugoj državi da provjere je li moguće da ovo sve treba? Oni su kratko odgovorili (PAZI!) da se gospođa javi u njihov konzularni odjel. Očito u svojoj površnosti ni primijetili nisu da se radi o nekoj drugoj državi i drugom veleposlanstvu. Nije po-

da je gospođa... (navedeno ime, moja op.) odgojena u okrilju hrvatske katoličke obitelji, i kao takva svoju vjersku – katoličku i narodnu – hrvatsku pripadnost svjedoči u svome životu i u životu naše župe..."

Iznoseći slučaj ove gospođe u ovome mom pisanju nipošto se ne radi o pukom zauzimanju za rješenje ovoga jednog slučaja, već upozorenje na moguće neprilike Hrvata i njihovih potomaka izvan domovine koji žele steći hrvatsko državljanstvo. Posebice u vremenima kad već dugo nesnošljivi odnosi predsjednika i premijera RH paraliziraju postavljanje novog i boljeg osoblja u hrvatsku diplomaciju. ■

TISUĆLJETNI SUŽIVOT LJUDI I SUPOVA NA KVARNERU

Iz oporavišta za supove u Belom na otoku Cresu u prirodu je pušteno osam bjeloglavih supova, uglavnom mladih ptica, koje su spašene tijekom ove godine, izvijestili su sredinom listopada iz Primorsko-goranske županije i tamošnje Javne ustanove Priroda. Poletjeli su supovi: Laura, Emilio, Sis, Orlina, Valun, Kakoto 1, Kakoto 2 i Sterope, a nekoliko ih je opremljeno malim satelitskim odašiljačima kako bi se moglo

pratiti njihovo kretanje na slobodi. Bjeloglavi supovi strogo su zaštićena vrsta te jedina preostala vrsta ptica iz skupine strvinara u Hrvatskoj. Prije stotinu godina bjeloglavi sup bio je uobičajen od Učke do Dubrovnika, a danas se u Hrvatskoj nastanjuje samo na Kvarneru. Supovi su društvene ptice, što dokazuje gniježđenje u skupinama, zajedničko hranjenje i boravak na odmorištima.

DIGITALNI NOMADI U BERBI MASLINA NA BRAČU

Na Svjetskom prvenstvu u branju maslina, održanom od 13. do 16. listopada u Postirama na Braču, titulu svjetskoga prvaka u branju "kraljice Mediterana" obranila je reprezentacija Poljske koja je ubrala 48 kilograma, četiri više od drugoplasirane reprezentacije Hrvatske. Treće mjesto osvojila je reprezentacija BiH, ubravši 31 kilogram maslina. Ovo Svjetsko prvenstvo peti put zaredom održano je u organizaciji Turističke zajednice Općine Postira i mjesne Poljoprivredne zadruge. Sudjelovalo je 11 reprezentacija među kojima i, kako je nazvana, "Zemlja bez granica" koju su činili digitalni nomadi.

PRIJATELJSTVO VINKOVACA I DUBROVNIKA

U Galeriji Gradskog kazališta Joze Ivakića u Vinkovcima otvorena je 18. listopada izložba "Jučer, danas, sutra - vinkovačko-dubrovačka trilogija", kao

prilog prijateljstvu Vinkovaca i Dubrovnika, gradova prijatelja. Izložba je plod suradnje Gradskog kazališta Joze Ivakića iz Vinkovaca, Kazališta

Marina Držića iz Dubrovnika i državnih arhiva iz Dubrovnika i Vukovara, odnosno vinkovačkoga Arhivskoga sabirnog centra. Duž jednoga galerijskog zida postavljene su fotografije, uz popratni tekst, posvećene vinkovačkim glumcima koji su glumili u nekoj od predstava na Dubrovačkim ljetnim igrama: Radi Šerbedžiji, Dušanu Gojiću, Ivi Gregureviću, Nadi Subotić, Vanji Drachu, Ivi Ficiju i Mati Ergoviću. Na drugome zidu su paneli sa slikama iz predstave "Nora - kuća lutaka" Henrika Ibsena koja je rađena u koprodukciji Gradskog kazališta Joze Ivakića iz Vinkovaca i Kazališta Marina Držića iz Dubrovnika. Dubrovačka premijera te predstave u režiji Paola Tišljarića izvedena je 7. listopada, dok je vinkovačka na rasporedu u petak, 21. listopada.

MODRO I CRVENO JEZERO POSTAJU GEOPARK UNESCO-a

Područje Imotske krajine s poznatim Modrim i Crvenim jezerom uz grad Imotski i Parka prirode Biokovo iduće jeseni trebali bi biti u UNESCO-voj mreži svjetskih geoparkova, čime bi se kraju priveo višegodišnji proces da se iskoriste magični prirodni potencijali toga dinarskog krša, očekivanja su projektnoga tima čija je koordinatorica Ivana Čapin. Čarobna imotska jezera opjevana su u brojnim pjesmama od narodnih napjeva do poetskih bisera Tina Ujevića, privlačeći mnoštvo ljubitelja netaknute prirode zabiokovlja.

KUŠANOV ČARUGA ODUŠEVLJAVA OSJEČKU KAZALIŠNU PUBLIKU

Premijera komedije "Čaruga" slavnoga hrvatskog pisca Ivana Kušana, u režiji Borisa Svrtana, izvedena je u osječkome Hrvatskom narodnom kazalištu 14. X. 2022. Ta priča o razbojniku Čarugi našla se na repertoaru nakon 34 godine. Redatelj Boris Svrtan ističe kako danas nije lako napraviti komediju koja neće skliznuti u banalnost. Ono što je u ovome tekstu Ivana Kušana fenomenalno je svojevrsno moliereovsko ogledalo i želja da se, nakon što se dobro na-

smijemo, suočimo sa sobom i zapitamo zašto smo takvi kakvi jesmo, ističe Svrtan. Scenografkinja i kostimografkinja Jasmina Pacek nastojala je prema redateljskoj zamisli stvoriti autentično prizorište, smješteno u 20. godine prošlog stoljeća, kada se radnja i događa. U ulozi Čaruge nastupio je Aljoša Čepel s duhovitim i originalnim glumačkim bravurama pa se nada da predstavu čeka dugogodišnje igranje na slavonskim i europskim kazališnim pozornicama.

SLASTICA - AMOROVA STRELICA

Okusi i mirisi zavičaja – Dani lumblje u Blatu održani su u mjesnome parku 11. put od 25. do 30. listopada, uz promociju tradicionalnoga kolača otoka Korčule lumblje. Prema legendi, u doba Napoleona mladi francuski vojnik, po struci kuhar, zaljubio se u Blajku, kojoj je na odlasku darovao kolač uz riječi: "Ne zaboravi me." Ona je to razumjela kao lumblja, a recept za jedinstveni aromatični kolač dvjesto godina prenosio se u blatskim kućama s koljena na koljeno. Lumblja se tradicionalno radi uoči blagdana Svih svetih. Budući da dulje traje, sa sobom su je nosili mnogobrojni iseljenici ili bi im je poslali članovi obitelji koji su ostali na otoku. Miris i okus lumblje tako ih je podsjećao na rodni kraj i djetinstvo. Direktorica Turističke zajednice općine Blato Maja Šeparović podsjetila je kako lumblja od 2021. godine nosi zaštićenu oznaku zemljopisnog podrijetla kao prvi takav proizvod iz Dubrovačko-neretvanske županije.

ODRŽAN PRVI TURNIR HODOMETA U HRVATSKOJ

U Zagrebu je u listopadu održan prvi turnir hodometu u Hrvatskoj u organizaciji udruge Sijede vrijede. Hodomet je sporija varijanta nogometa, ali namijenjena isključivo starijoj populaciji. Pravila se znatno razlikuju od nogometnih, a tri su najbitnija. Ne smije se trčati, nego samo hodati pa jedna noga mora uvijek biti na zemlji, ne smije biti nikakvog kontakta igrača, te nema igranja glavom, a lopta nikada ne smije ići iznad visine glave. Igra se na malim terenima na manje golove, obično s vratarom i pet igrača u polju. Potporu ovom projektu pružili su Hrvatski olimpijski odbor i Hrvatski nogometni savez, čiji su predstavnici na čelu s doajenom nogometnog saveza Zorislavom Srebrićem nazočili turniru. Udruga Sijede vrijede nastaviti će nakon uspješne promocije nove vrste nogometne igre za starije osobe razvijati hodomet diljem Hrvatske, koji je u Engleskoj trenutačno najbrže rastući sport s više od 60 tisuća igrača.

LIGA PRVAKA: DINAMO SE OPROSTIO OD EUROPE

Čudo se nije dogodilo te su se nogometaši Dinama, porazom u Londonu od Chelseaja 1-2 u 6. kolu skupine E Lige prvaka, oprostili od ovosezonskih nastupa u Europi. Dinamo je mogao biti treći na ljestvici i nastaviti s igranjem u Europskoj ligi jedino uz pobjedu kod Chelseaja te pobjedu Milana protiv RB Salzburga. Ovaj posljednji uvjet se dogodio, Milan je doma pobijedio austrijskog prvaka 4-0, ali Dinamo nije kreirao čudo na Stamford Bridgeu. Dinamo je tako natjecanje u skupini E završio s jednom pobjedom (Chelsea), jednim remijem (RB Salzburg) i četiri poraza. U osminu finala Lige prvaka idu prvi Chelsea i drugi Milan, dok će treći RB Salzburg nastaviti s igranjem u Europskoj ligi.

ATP ASTANA: PETI OVOGODIŠNJI NASLOV ZA MEKTIĆA I PAVIĆA

Hrvatski tenisači Nikola Mektić i Mate Pavić osvojili su naslov pobjednika u konkurenciji parova na ATP turniru u Astani. Olimpijski pobjednici iz Tokija u finalu su nadigrali Francuze Adriana Mannarina i Fabricia Martina sa 6-4, 6-2. Za Mektića i Pavića ovo je 14. zajednički naslov, a sve su osvojili od početka prošle godine. U 2022. stigli su do petoga osvojenog turnira u svome osmom finalu.

NIKOLI PLEĆAŠU, BOŠKU LOZICI I EDI PEZZIJU NAGRADA "FRANJO BUČAR" ZA ŽIVOTNO DJELO

Ovogodišnji dobitnici Državne nagrade "Franjo Bučar" za sport za životno djelo su Nikola Plećuš, koji je ostvario niz vrhunskih sportskih rezultata u košarci, Boško Lozica, istaknuti vaterpolist, trener vaterpola, prepoznat i prema doprinosu brojnim drugim sportovima te Edo Pezzi, istaknuti sportski novinar. Odbor Državne nagrade za sport "Franjo Bučar" odlučio je godišnje nagrade dodijeliti Branki Batinić, Marku Bijaču, Nataši Muždalo,

Žani Lelas (posmrtno), Nikoli Piliću, Vatromiru Srhoju, Ivanu Krapiću, Ivi Mikuličinu, Želimiru Feitlu, Lucijanu Krčiću, Radišu Mladenoviću i Veslačkom klubu Iktus. Svakom dobitniku nagrade za životno djelo dodijelit će se povelja i zlatna medalja s likom Franje Bučara te novčani iznos od 50.000 kuna, dok će dobitnici godišnje nagrade dobiti povelju i medalju s likom Franje Bučara te novčani iznos od 20.000 kuna.

EURO: HRVATSKA S WALESOM, ARMENIJOM, TURSKOM I LATVIJOM

Hrvatska nogometna reprezentacija igrat će u skupini D kvalifikacija za Europsko prvenstvo 2024. s reprezentacijama Walesa, Armenije, Turske i Latvije, odlučio je ždrijeb u Frankfurtu. Hrvatska nogometna reprezentacija bila je jedan od nositelja u ždrijebu, a "Vatreni" će igrati u jednoj od skupina s pet reprezentacija zbog sudjelovanja na Final Fouru Lige nacija u lipnju sljedeće godine. U kvalifikacijama će sudjelovati 53 reprezentacije koje će lo-

viti 23 mjesta za EURO, a Njemačka se kao organizator završnog turnira automatski kvalificirala. Rusija zbog suspenzije neće sudjelovati u kvalifikacijama. Utakmice u skupinama igraju se prema kalendaru utakmica europskih kvalifikacija od ožujka do studenoga 2023. godine. Hrvatska nogometna reprezentacija napredovala je za tri mjesta na najnovijoj FIFA-inj ljestvici i sada zauzima 12. poziciju na svijetu.

HRVATSKA U-21 REPREZENTACIJA IZBORILA EUROPSKO PRVENSTVO

Hrvatska nogometna U-21 reprezentacija izborila je plasman na Europsko prvenstvo 2023. godine nakon što je u uzvratnome susretu dodatnih kvalifikacija u Vejleu pobijedila Dansku boljim izvođenjem jedanaesteraca s 5-4. Utakmica je završila danskom pobjedom 2-1, a kako je Hrvatska u prvom susretu slavila identičnim rezultatom, susret je ušao u produžetke. Kako u dodatnih pola sata nije bilo promjene rezultata, pitanje putnika na EURO razriješeno je jedanaesterima. EURO U-21 na rasporedu je od 21. lipnja do 8. srpnja 2023. godine, a igrat će se na osam stadiona u pet gradova u Rumunjskoj i Gruziji.

SP DŽUDO - MATIĆ U HRVATSKOME FINALU POBIJEDILA CVJETKO

Najbolja hrvatska džudašica Barbara Matić obranila je naslov svjetske prvačkinje u kategoriji do 70 kg nakon što je u finalu SP-a u Taškentu pobijedila drugu hrvatsku predstavnicu Lauru Cvjetko. Hrvatska je tako prvi put u povijesti imala dvije predstavnice u finalu SP-a. U kategoriji do 70 kg, najbrojnijoj u konkurenciji džudašica koja je brojila čak 44 natjecateljice, obje naše natjecateljice u prvom kolu su bile slobodne, a zatim su nanizale po četiri pobjede. Za 27-godišnju Barbaru ovo je drugo svjetsko zlato nakon što je pobijedila prošle godine u Budimpešti, a za 21-godišnju Lauru ovo je najveći uspjeh u karijeri.

ITF POITIERS: MARČINKO OSVOJILA SVOJ NAJVEĆI SENIORSKI NASLOV

Hrvatska 16-godišnja teniska reprezentativka Petra Marčinko osvojila je 30. listopada u francuskom Poitiersu svoj najveći seniorski naslov pobijedivši u finalu dvoranskoga ITF turnira s nagradnim fondom od 80.000 USD 28-godišnju Belgijku Ysaline Bonaventure (WTA - 105.) 6-3, 7-6. Aktualnoj juniorskoj pobjednici Australian Opena ovo je treći seniorski ITF naslov u karijeri, a prva dva, nagradnog fonda 25.000 USD, osvojila je na zemljanoj podlozi u turskoj Antalyji. Petra Marčinko je zahvaljujući ovome naslovu na novoj pojedinačnoj WTA ljestvici skočila za 87 mjesta i prvi put je među 200 najboljih tenisačica svijeta, na 196. poziciji.

“ ..., LIJEPA LI SI, ... ”

18. TRAVNJA 1999. U ČAST STOŽERNOGA BRIGADIRA DAMIRA TOMLJANOVIĆA GAVRANA,
LEGENDARNOGA ZAPOVJEDNIKA TIGROVA, ZAPOVJEDNIKA VELEBITSKOGA BOJIŠTA,
BLAGOSLOVLJENA JE KAPELICA ISPOD KOTE 856 NA VELEBITU, ISPOD
VELIČANSTVENIH TULOVIH GREDA NA VELEBITU, NA TZV. MAJSTORSKOJ
CESTI KOJA PREKO PRIJEVOJA MALI ALAN POVEZUJE SVETI ROK I
OBROVAC. DAMIR TOMLJANOVIĆ GAVRAN POGINUO JE
NEDALEKO OVOGA MJESTA 17. VELJAČE 1994. GODINE.

